

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΩΝ & ΚΡΙΣΕΩΝ

POST GRADUATE PROGRAM
ENVIRONMENTAL, DISASTER & CRISES MANAGEMENT STRATEGIES

Μεταπτυχιακή Διατριβή Ειδίκευσης
Master Thesis

**«Η Εκτροπή του Αχελώου ,τα φράγματά του, οι οικολογικές
και αναπτυξιακές συνέπειες.»**

**« The diversion of the Acheloos river, its dams, the ecological and
developmental consequences. »**

Κωνσταντίνος-Σάββας Καρακίσιος / Konstantinos-Savvas Karakitsios

A.M. / R.N. : 18078

Ειδικές Εκδόσεις / Special Publications:

No. «2020119»

Αθήνα,
Athens,

2020
2020

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΩΝ & ΚΡΙΣΕΩΝ

POST GRADUATE PROGRAM
ENVIRONMENTAL, DISASTER & CRISES MANAGEMENT STRATEGIES

Μεταπτυχιακή Διατριβή Ειδίκευσης
Master Thesis

« Η Εκτροπή του Αχελώου ,τα φράγματά του, οι οικολογικές
και αναπτυξιακές συνέπειες »

« The diversion of the Acheloos river, its dams, the ecological and
developmental consequences.»

Κωνσταντίνος-Σάββας Καρακίτσιος / Konstantinos-Savvas Karakitsios

A.M. / R.N. 18078

Τριμελής Εξεταστική Επιτροπή:

Δρ. Κράνης Χαράλαμπος
«ΒαθμίδαΦορέας_01»

Δρ. Λόζιος Στυλιανός
«ΒαθμίδαΦορέας_02»

Δρ. Σκούρτσος Εμμανουήλ
«ΒαθμίδαΦορέας_03»

«Ειδική_Επ_Καθοδήγηση»

Μουζάκης Γεώργιος
«Ιδιότητα_Διδάσκοντος»

Περιεχόμενα

Περιεχόμενα i

Περίληψη ii

Abstract iv

Πρόλογος vii

Κατάλογος Εικόνων viii

Κεφάλαιο 1. Αχελώος , ονομασία , ιστορική τοποθέτηση..... 9

Κεφάλαιο 2. Ο Αχελώος ποταμός , γεωγραφική θέση, φυσικά χαρακτηριστικά. . 11

Κεφάλαιο 3. Ο Αχελώος ποταμός και η διασχιζόμενη περιοχή του, ιστορική
θεώρηση. 13

Κεφάλαιο 4. Ο Αχελώος στον 20ο -21ο μ. χ. αιώνα , φυσικές και οικονομικές
ανακατατάξεις..... 15

Κεφάλαιο 5. Η Εκτροπή του Αχελώου , τα φράγματά του..... 17

Κεφάλαιο 6. Οι περιβαλλοντικές και αναπτυξιακές συνέπειες μετά τις τεχνικές
επεμβάσεις στον Αχελώο..... 60

ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....73

Βιβλιογραφία 74

Περίληψη

Αφότου πήραμε στα χέρια μας το διαπραγματευόμενο θέμα της μεταπτυχιακής μας εργασίας, την οποία εκλέξαμε λόγω της θελκτικής εικόνας κάποιων ταξιδιών στην περιοχή του Αχελώου και το κυριότερο της καταγωγής μας από το Μυρόφυλλο Τρικάλων που είναι παραποτάμιο στον άνω ρου του Αχελώου. Διατρέξαμε όλη την περιοχή του Αχελώου οδικώς, από τις πηγές έως την εκβολή του για να έχουμε μία σφαιρική εικόνα όλων των έργων. Ακόμη ρόλο έπαιξε η γενέτειρά μας που είναι στην ενδιάμεση απόσταση των φραγμάτων Μεσοχώρας που η απόληξη της σήραγγας Ηλεκτροπαραγωγής Γλύστρας είναι στον ομώνυμο οικισμό του Μυροφύλλου, αλλά και του φράγματος Συκιάς που κατακλύζει ένα μέρος του Μυροφύλλου με την περίφημη Ιερά Μονή Αγίου Γεωργίου¹. Μεγαλώσαμε δίπλα στον Αχελώο, κολυμπήσαμε το πρώτο μπάνιο στην ζωή μας εκεί και συνεχίζουμε μέχρι σήμερα, με την πάλη στην ζωή μας, των έργων στον Αχελώο με τα υπέρ και κατά, σύμφωνα με όσους τα υποστηρίζουν στα ΜΜΕ (μέσα μαζικής επικοινωνίας τηλεοπτικών και γραπτών) και εν γένει αγώνας των. Το ουσιαστικότερο αν το πατρικό μας σπίτι των παππούδων μας, θα κατακλυσθεί από τα νερά του φράγματος Συκιάς, μαζί με την Ιερά Μονή και ενός μέρους του χωριού στην παραποτάμια όχθη είναι για το γενικό όφελος ή καταστροφή μας, με όλα τα υπόλοιπα αισθήματα μας, για τα έργα στον ποταμό Αχελώο είναι ένα καίριο ερώτημα σε εμάς. Διαπραγματευόμαστε λοιπόν το θέμα, με ζήλο και επιστημονική για να είμαστε αληθινοί απέναντι στον εαυτό μας, στα παιδιά μας, στους συγχωριανούς μας, αλλά και γενικότερα απέναντι στην πατρίδα μας και το γενικό όφελος σεβόμενοι το δίκαιο, το περιβάλλον αυτή την ίδια την φύση. Λόγω της υψομετρικής, κλιματικής, μορφολογίας εδάφους, μεταξύ των αποστάσεως, και εν γένει των παραμετρικών διαφορών των φραγμάτων αναπτύξαμε το καθένα φράγμα αυτοτελώς στην διαπραγματεύσή του. Μόνον γενικότερα δια τον άνω ρου, λόγω της ιδιομορφίας και της εν γένει καταστάσεως κατασκευής και λειτουργίας των φραγμάτων Μεσοχώρας, Συκιάς και εκτροπής των υδάτων της, στην Θεσσαλία ακολουθήσαμε την όλη κυρίως πάλη για ματαίωση λειτουργίας των μέχρι σήμερα. Αναπτύξαμε πάλι την περιβαλλοντική και οικολογική ανάπτυξη ξεχωριστά στο κάθε φράγμα λόγω της ιδιομορφίας του με την κατακλείδα των εκβολών του ποταμού και του Άνω ρου πάλι διαφορετικά για να τονιστεί η εκ των πραγμάτων διαφορετικότητα αυτών. Κάθε κατασκευή του φράγματος έχει την δική του ιδιομορφία και μελέτες κατασκευής του. Αυτό μας βοηθάει στην περιγραφή του σε πολλές περιβαλλοντικές, παραγωγικές, οικονομικές παραμέτρους που μας απασχολούν στο διαπραγματευόμενο θέμα.

Η εκτροπή του Αχελώου ως ιδέα μετρά σχεδόν 100 χρόνια από την αρχική της σύλληψη. Ήταν το 1925 όταν πρωτοδιατυπώθηκε και μελετήθηκε σε πιο ουσιαστικό επίπεδο το 1950 με αιτία το πρόβλημα που είχε προκύψει με την άρδευση του Θεσσαλικού κάμπου. Ωστόσο σχεδόν μαζί με τις μελέτες ήρθαν και οι αντιδράσεις τόσο από οικολογικές οργανώσεις όσο και από κατοίκους των περιοχών στις οποίες η εκτροπή θα σήμαινε καταστροφή χωριών και περιουσιών.

Τελικά το 1985 ξεκινούν τα έργα για την εκτροπή στο στενότερο σημείο της κοίτης στον άνω ρου του ποταμού στην περιοχή της Πίνδου. Λίγο αργότερα έχουμε την κατάληψη του

¹ Βλ. Καρακίσιος Ελευθέριος, Ιερά Μονή Αγίου Γεωργίου Μυροφύλλου- Μυρόφυλλον (Μερόκοβον) Τρικάλων (από πρό Χριστού έως το 1900 μ. Χ), Θεσσαλονίκη 1996.

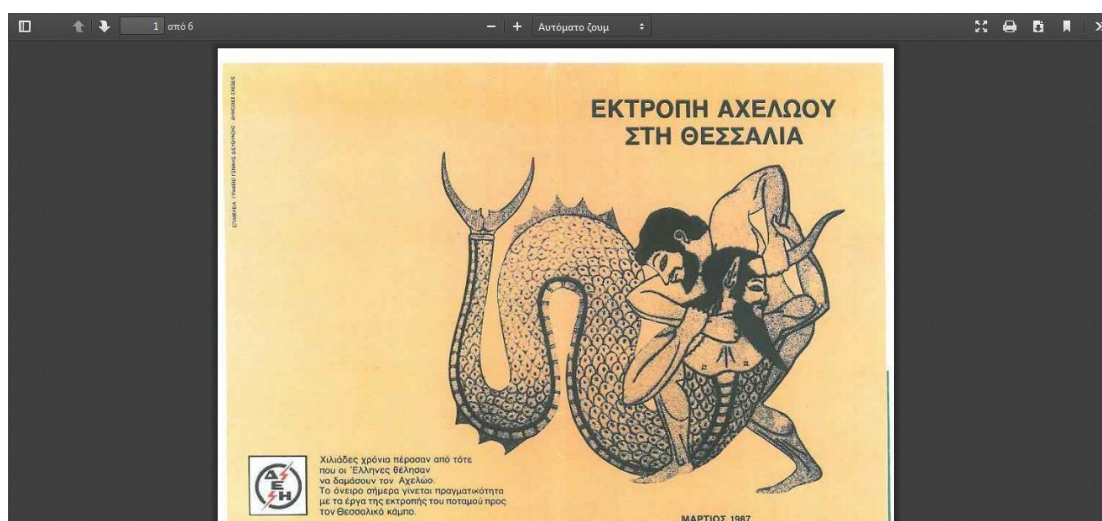
φράγματος της Μεσοχώρας από κατοίκους του ομώνυμου χωριού την 30/05/1990. Το φράγμα μένει ανενεργό έως σήμερα. Η κατασκευή των

επιμέρους έργων για την εκτροπή ξεκινούν το 1986 με προϋπολογισμό 1,5 δισ ευρώ και περιελάμβανε την κατασκευή τεσσάρων φραγμάτων και μίας μεγάλης σήραγγας. Το πρώτο κομμάτι της κατασκευής του όλου έργου περιελάμβανε το φράγμα της Μεσοχώρας και το υδροηλεκτρικό εργοστάσιο της Γλύστρας και το δεύτερο το φράγμα της Συκιάς και μια σήραγγα 17,4 χιλιομέτρων προς το Θεσσαλικό κάμπο και τον Πηνειό ποταμό. Ωστόσο τρεις μεγάλες επεμβάσεις που είχαν γίνει την περίοδο 1950-1990 δεν είχαν αποδείξει ότι άξιζαν το κόστος και την περιβαλλοντική αλλοίωση που είχαν προκαλέσει σε συγκεκριμένες περιοχές. Οι επεμβάσεις αυτές αφορούσαν την δημιουργία υδροηλεκτρικών φραγμάτων των Κρεμαστών, του Καστρακίου, του Σταυρού και το φράγμα του Ταυρωπού. Το φράγμα των

Κρεμαστών που θεωρείται το μεγαλύτερο γαιοφράγμα της Ευρώπης, οδήγησε δεκάδες χωριά, γεφύρια και μνημεία της περιοχής στον αφανισμό τους και την μετάλλαξη της περιοχής από αγροτική σε τουριστική ενώ αλλοίωσε και το κλίμα της.

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι η εκτίμηση των επιπτώσεων της εκτροπής του Αχελώου ποταμού προς την Θεσσαλία σε περιβαλλοντικό και αναπτυξιακό επίπεδο καθώς και των επιπτώσεων στην κοινωνική και πολιτιστική δομή των περιοχών που επηρεάζονται από αυτό το έργο.

Λέξεις κλειδιά: Εκτροπή ποταμού, Αχελώος, φράγμα.

Εικόνα 1. (Πηγή : Υδροηλεκτρικά έργα Αχελώου) Γράφει επιτυχημένα η λεζάντα της ΔΕΗ στο κάτω άκρον της εικόνας : Χιλιάδες χρόνια από τότε που οι Έλληνες θέλουν να δαμάσουν τον Αχελώο (...)!

Abstract

Our topic of research is “Acheloos river diversion, its dams, the ecological and developmental consequences. We worked with the following outline: To give a comprehensive picture to whoever reads our work, we started with the name of Acheloos and the historical status of this river of Greece that has been in the lives of Greeks since antiquity until today. Acheloos is distinct from any other river in Greece in our history, and we made a brief two-page report on the entire hundred-page work. It has influenced our history from antiquity to our liberation in today's independent state, even in the composition of our National Anthem.

In addition, we present its geographical location with all its natural features, so that it shows the areas its crossing and the importance of water in this area of Greece. We showed the rich inflow of the river, with its many tributaries, into the Ionian Sea with all the carrier material due to its mountainous terrain crossing from springs to estuary.

Then again, we outline Acheloos' physical and economic rearrangements in the 20th and 21st centuries, which mark a new era of the industrialization of Greece and its shift to the necessary energy sources. Already in the early decades there was an indication of Acheloos' diversion to Thessaly for irrigation and agricultural exploitation. Indeed, this thought was made by the military officer and politician Nikolaos Plastiras, whose name bears the first Acheloos dam of Tauropus or Megdova or Lake Plastiras as it is known nowadays by the tourists visiting the dam. In honor of Plastiras, we dedicated a few words to the military-political man who died poor and selfless and who made great efforts for Greece.

In the main part, we described each dam in order of its chronological construction. We have given simple technical data that prove its usefulness, its geographical location, its environmental consequences, its economical value. Each project has its particularities in its construction, its geographical position, its environmental issues with the destruction of monuments, due to poor studies to avoid costs and make more profit. The poor studies gave room to objections against Acheloos' diversion. Mostly, it was about political debates, publicity and vote fishing.

Let's look at each dam, which is the subject of our research, in chronological order.

The first dam of the Tauropus or Megdova a tributary of Acheloos river, was completed in 1960 and began its operation. The dam has been extremely beneficent by producing hydroelectric power because it was one of the first such infrastructure projects in Greece.

Also, because of its geographical location, the surrounding historical monasteries and the natural beauty of the Agrafa mountain peaks, have stimulated tourist development. It is notable that more than one hundred and fifty thousand tourists a year visit the area around the dam. Over 700 hotels, restaurants and other means of catering to tourism are operating.

The Holy Monasteries, the lake, Peak Observatories, forest hiking trails, cycling roads, boating, lake skiing, botanical gardens, archery, fencing, etc. Have made this a popular destination.

The second dam of Kremasta between Aitoloakarnania and Evritania was completed in 1966 and is the tallest soil dam in Europe. The dam includes the waters of Acheloos, the

river Tauropos which reach this dam after their exploitation in the hydroelectric dam of, the rivers Agrafiotis and Trikeriotis. It is a large hydroelectric power generating dam and covers 30,000 acres with a capacity of 4,750,000,000. m³ of water. The about 15 villages and settlements flooded by the waters are a great loss for the inhabitants, land, environment but mostly for all the monuments that sank. There were no protective measures for all the monuments flooded by the waters of the dam while some of them could have been saved as, the Byzantine Church of Our Lady of Episkopi. We have described all the monuments one by one in order to understand their value, in the description of the Kremasta Dam. The lake changed the area after the dam was constructed and is now integrated in the NATURA 2000 program. The description of the ecological development, flora and fauna, is detailed. The tourist development of the area with the infrastructure projects that arose after the construction of the hydroelectric project, is also satisfactory.

Kastraki's third hydroelectric dam has been operating in Acheloos since 1969, just above the Kremasta Dam. It is much smaller than the Kremasta Dam. It is used for hydroelectric power and its waters return to the Acheloos riverbed to flow into the Kremasta Dam and once again become a source of hydroelectric power for the common benefit. The environmental deterioration is smaller than the previous dam, and its covered by its many benefits. The tourism development of the area due to the constructed dam is small.

The next interconnected operating dams, Stratou 1 from 1989 and Stratou 2 from 1999 are the last in the riverbed of Acheloos. They are smaller than the previous ones and have other characteristics. The Stratos 1 Hydroelectric Dam began its construction in 1981 with the use of the waters of Acheloos, as a water storage facility for hydroelectric power, and was put into operation in 1989. At the same time, the Stratos 2 hydroelectric project was created, which was also used for irrigation of the fertile plain of Lower Acheloos, as well for the water supply of the nearby villages for their further development. Tourism was also developed mainly on the established ski slope that was made at the Stratou 2 Dam and was granted to the Pan-Hellenic Ski Learning Federation and operates to this day.

Sixth, is the small hydroelectric dam of Dafnozonara that has been in operation since 2011. We make an exception here in presenting this dam chronologically, because the rest dams of Sykia with similar projects along with the Mesohora hydroelectric dam are not functioning due to many objections. We will describe them immediately after the description of the Daphnozonara project.

Dafnozonara's dam is small, and its elaborate studies have caused objections from various sources. It works as a small hydroelectric project and the water returns to the Acheloos riverbed to continue supplying the remaining interconnected hydroelectric dams of the river.

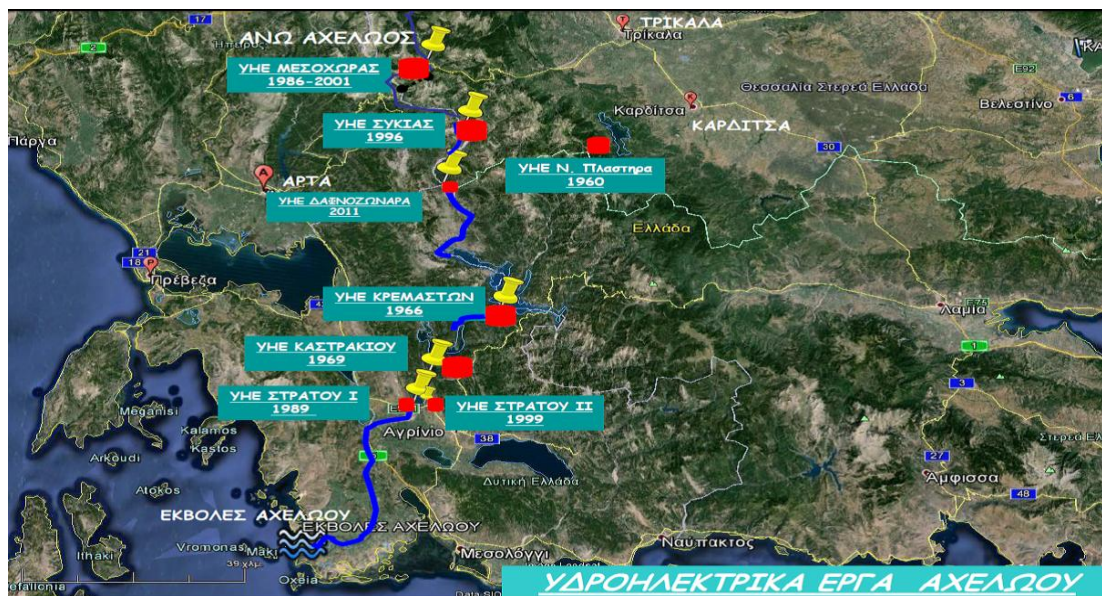
This is followed by the Sykia Dam that started in 1996 but has not yet operated. The Sykia Dam has parallel projects that are inextricably interconnected with it and have become an obstacle to its operation: The tunnel diverting 15% of the water falling to the Ionian Sea, towards Thessaly. Following the diversion tunnel that has been made but not operational, the Pefkofytos Dam is planned where the tunnel waters and the surrounding streams will be stored and, after generating hydroelectric power, they will be fed into the small hydroelectric dams of Mouzaki, Pyli and Mavromatiou. These dams will be flooded by the tributaries of the Pamisos and Portaikos, the Pinios River, which will enrich the volume of the water.

All these dams will increase the agricultural production from the irrigation of the Thessaly plain along of course with their hydroelectricity production. In addition, many villages will be supplied with water in the wider area. All these works have been discussed since 1925 but many factors have frustrated these grandiose constructions. It was mainly financed by a war-torn Greece. The political will to date of the politicians who have literally sabotaged each other in many ways has also been a hindrance.

In addition to these blocking agents, the environmental-ecological organizations, which have resorted to complaints both in the Council of State (known as the CoS) and in the European Union, have also caused great damage. The Mesochora Dam succeeded in removing these barriers and was completed in 2001 while it was under construction from 1986. Unfortunately, however, until 2014 they did not allow it to operate, when it was released from the cohesion of the Acheloos diversion and the Sykia Dam and interconnected dams. The objections have improved many environmental studies, byzantine monuments have been preserved as the Holy Monastery of Saint George Myrofillou Trikala. However, although many vital infrastructure works were carried out mainly in the area of the Mesochora Dam, the whole area up to Sykia was deprived of vital infrastructure. Most of all, the damage caused by the failure of all these projects is catastrophic because they would revitalize all Greece. The damage to Thessaly exceeds hundreds of billions of euros.

The non-functioning Mesochora dam only is costing 50 million euros a year . The reasons for all this complication, corruption, merciless and irrelevant acts are analyzed in main part of this thesis.

The issue of diversion, completion of projects, operation of the Mesochora Dam is discussed and let us hope that the obstacles will be removed. This will boost the development of the whole region and of our country in general. It is useful to compare with our neighbors in Turkey who have developed about 3,000 dams.

Εικόνα 2. (Πηγή : Υδάτινοι πόροι και περιβάλλον Θεσσαλίας) Υδροηλεκτρικά έργα Αχελώου.

Πρόλογος

Για την διεκπεραίωση της παρούσας Μεταπτυχιακής Διατριβής Ειδίκευσης θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε τον επιβλέποντα καθ. Μουζάκη Γεώργιο για την συνεργασία και την πολύτιμη συμβολή του στην ολοκλήρωσή της.

Επίσης ,θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε την ALPHA BANK για την πλήρη υποτροφία που μας χορήγησε ,ώστε να καταστεί εφικτή η συμμετοχή μας στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών.

Κατάλογος Εικόνων

Εικόνα 1.	: Χιλιάδες χρόνια από τότε που οι Έλληνες θέλουν να δαμάσουν τον Αχελώο.....	iii
Εικόνα 2.	Υδροηλεκτρικά έργα Αχελώου.....	vi
Εικόνα 3.	Λεπτομέρειες θέσεων φραγμάτων στον Αχελώο.....	12
Εικόνα 4.	(Ειδυλλιακή φωτογραφία της λίμνης φράγματος Ταυρωπού ή Λίμνης Πλαστήρα ή Μέγδοβα).....	22
Εικόνα 5.	Η λίμνη Πλαστήρα με τα όμορφα φιόρδ που σχηματίζει.....	22
Εικόνα 6.	Ξενοδοχείο Πεζούλα.....	23
Εικόνα 7.	Το φράγμα των Κρεμαστών.....	27
Εικόνα 8.	Το γεφύρι του Μανώλη κατά τους καλοκαιρινούς μήνες που πέφτει το νερό της λίμνης Κρεμαστών.....	30
Εικόνα 9.	Στενά Αγαλιανού.....	34
Εικόνα 10.	Στενά Αγαλιανού.....	34
Εικόνα 11.	Στενά Αγαλιανού.....	35
Εικόνα 12.	Στενά Αγαλιανού.....	35
Εικόνα 13.	Ιερά Μονή Τατάρνας στην νέα της θέση.....	37
Εικόνα 14,15	Η λίμνη Καστρακίου.....	38
Εικόνα 16.	Το φράγμα Στράτου.....	41
Εικόνα 17.	Το φράγμα Συκιάς.....	42
Εικόνα 18.	Λεπτομέρειες φράγματος Συκιάς και των εξαρτωμένων άλλων σταθμών της Σήραγγας εκτροπής του Αχελώου.....	45
Εικόνα 19.	Το φράγμα Δαφνοζωνάρας.....	46
Εικόνα 20.	Δορυφορική άποψη φράγματος Μεσοχώρας.....	48
Εικόνα 21.	Σφύζουν από κίνηση, κόσμο, εκδηλώσεις και νεανικά party τα χωριά της κοιλάδας Αχελώου!.....	63
Εικόνα 22.	Παραλία Αχελώου.....	64
Εικόνα 23.	Παραλία Αχελώου.....	65
Εικόνα 24.	Παιχνίδια στα γάργαρα νερά του Αχελώου.....	66
Εικόνα 25.	Riverparty.....	67
Εικόνα 26.	Μπάντα του Αχελώου.....	68
Εικόνα 27,28.	Κοίτη του Αχελώου στη Γλύστρα και στο Γκουλφάρι.....	69
Εικόνα 29,30.	Κοίτη του Αχελώου στη Γλύστρα και στο Γκουλφάρι.....	70
Εικόνα 31.	Απολαμβάνοντας την παραλία των Τζουμέρκων.....	71

Κεφάλαιο 1.

Αχελώος , ονομασία , ιστορική τοποθέτηση

Ο Αχελώος ποταμός πηγάζει μέσα στην Ελλάδα και χύνεται στο Ιόνιο πέλαγος . Το όνομά του είναι προελληνικό¹.Πιθανότατα προέρχεται από την ρίζα « αχ» που σημαίνει νερό και το συγκριτικό «λώων» που σημαίνει καθαρό², κάτι που συμφωνεί μέχρι την δεκαετία του 1960 όπου το νερό του ήταν πόσιμο και ίσως το καθαρότερο ποτάμι της Ευρώπης³ όπως ομολογούν ξένοι περιηγητές που διέσχισαν πολλά ποτάμια και τον Αχελώο με τύπου βάρκα kayak.Η μυθολογία⁴ μας αναφέρει ότι ήταν τρία αδέρφια που κοιμούνταν επάνω στις ψηλότερες κορυφές της Πίνδου. Όμως τα δύο αδέρφια του έφυγα νύκτα κρυφά και άφησαν τον Αχελώο στον ύπνο. Ο Άραχθος έφυγε ήρεμος στην Ήπειρο και ο Πηνειός στην Θεσσαλία. Ο Αχελώος ξύπνησε και κλαίγοντας έσκισε τα βουνά ψάχνοντας τα αδέρφια του . Πολλοί μύθοι και θρύλοι πλάστηκαν για τον Αχελώο εθεωρείτο ο βασιλιάς των ποταμών. Είχε θεοποιηθεί από τους αρχαίους Έλληνες με διάφορες μορφές⁵, αναφέρεται δε από πολλούς αρχαίους συγγραφείς⁶, Όμηρο , Ησίοδο, Στράβωνα κτλ. Γνωστός ο μύθος με την πάλη του με τον Ηρακλή για χάρη της Δηιάνειρας αλλά νικήθηκε από τον Ηρακλή με όλα τα επόμενα. Είναι η προσπάθεια των αρχαίων να τιθασεύσουν τον ορμητικό Αχελώο ποταμό για να καλλιεργούν τις γόνιμες κοιλάδες του. Αναφέρουν οι αρχαίοι συγγραφείς⁷ για την πιο όμορφη μούσα την Τερψιχόρη που έγινε γυναίκα του Αχελώου. Επίσης ο Θουκυδίδης⁸,ο Στράβων⁹, ο Ηρόδοτος¹⁰, ο Ρωμαίος ποιητής Οβίδιος¹¹, πολλά αναφέρουν για τις πλημμύρες του στην αρχαιότητα. Ο Αχελώος συνδέεται με την ζωή των πρωτο- Ελλήνων πέρα από τους μύθους με την πραγματικότητα. Δίνει ζωή με τις κοιλάδες του στους πρώτους κατοίκους του τους Ελλούς (Σελλούς) τουτέστιν τους Έλληνες

¹ Βλ. Hammond N. ,”Περί της Αρχαίας Ηπείρου», Ηπειρωτική Εστία 35(1953)790 υποσημείωση 11.

² Βλ. Βικιπαίδεια , Λέξη Αχελώος

³ Βλ. Καρακίτσιος Ελευθέριος, ε. α. σελ. 35 υπ.16

⁴ Βλ. Δρανδάκη Εγκυκλοπαίδεια τ6,383

⁵ Σοφοκλής Τραχινίαι « μνηστήρ γάρ ήν μοι ποταμός , Αχελών λέγω..»

⁶ Βλ. Βικιπαίδεια , λήμα Αχελώος

⁷ Βλ. Απολλώνιος Ρόδιος» Αργοναυτικά» βιλ.4,894 « Τας μεν αρ ευειδεις Αχελώϊω ευνηθείσα γείνατο Τερψιχόρη , Μουσέων μία...»

⁸ Βλ. Θουκυδίδης ,βιβλ.Β´102 κ.ε. και Β´ 638

⁹ Βλ. Στράβων , βιβλ. 1, κεφ. Β´.

¹⁰ Βλ. Ηρόδοτος, 2,10 κ. α.

¹¹ Βλ. Οβίδιος βιβλ.ΙΙ

όπως αναφέρει ο Αριστοτέλης¹². Πολλά ιστορικά γεγονότα είναι συνυφασμένα με τον ποταμό Αχελώο από την Αρχαιότητα μέχρι σήμερα. Αναφέρουμε ενδεικτικά την καταστροφή των Τούρκων το 1825 που οι Έλληνες τους έπνιξαν στον Αχελώο ποταμό . Το πνίξιμο στην Κατοχή προκάλεσε τον θρίαμβο των Ελλήνων και αυτόν τον θρίαμβο τον τραγούδησε ο Εθνικός μας ποιητής Διονύσιος Σολωμός στον «Ύμνο της Ελευθερίας». Στον 105 και 111 στίχο:

« Κακορίζικοι που πάτε
του Αχελώου μέσ' την ορμή
και επιδέξια πολεμάτε
από την καταδρομή

σβηέται –αυξαίνοντας η πρώτη
του Αχελώου νεροσυρμή
το χλιμίτρισμα και οι κρότοι
και του ανθρώπου οι γογγυσμοί».

¹² Βλ. Αριστοτέλους , Μετεωρ. 14(3552^a,35-63 Bekker)«Αρχαία Ελλάς εστιν η περί την Δωδώνην και τον Αχελών ,ώκουν γάρ οι Σελλοί ενταύθα και οι καλούμενοι τότε Γραικοί, νύν δε Έλληνες..» (Αρχαία Ελλάδα είναι η περιοχή γύρω από την Δωδώνην και τον ποταμόν Αχελών . Διότι εδώ κατοικούσαν οι Σελλοί που τους ονόμαζαν τότε Γραικούς τώρα δε Έλληνες)

Κεφάλαιο 2.

Ο Αχελώος ποταμός , γεωγραφική θέση, φυσικά χαρακτηριστικά.

Ο Αχελώος ποταμός είναι ο δεύτερος μετά τον Αλιάκμονα ,που πηγάζει μέσα από την Ελλάδα και χύνεται εντός των ορίων αυτής με συνολικό μήκος 220 χιλιόμετρα. Πηγάζει από την Κορυφή του όρους Λάκμος (υψόμετρο 2.000 μ.) της Πίνδου διασχίζει την ραχοκοκαλιά της Πίνδου και χύνεται στην συμβολή του Πατραϊκού κόλπου με το Ιόνιο Πέλαγος. Σχηματίζει δέλτα με τις προσχώσεις με νησίδες και πλούσια πανίδα και χλωρίδα . Ονομάζεται και Ασπροπόταμος¹³ από την άσπρη κοίτη του από τις κροκάλες και την άμμο, που δημιουργούνται από την ορμή των νερών του την κλίση που έχει, την ονομασία φέρει από την Βυζαντινή εποχή μέχρι σήμερα. Από την διάσχιση της περιοχής των παραποτάμων του Καμναϊτικός ,Βαθυρεμιώτικος , Αρέντιος ¹⁴ όλη η κεντρική περιοχή δυτικά του νομού Τρικάλων , έλαβε την ονομασία στην εποχή της τουρκοκρατίας , αρματολίκι¹⁵ του Ασπροποτάμου που λόγω της οχυρωματικής κατοικήσιμης θέσεως του το δύσβατο και οι κλεισούρες της περιοχής το κατέστησαν δύσκολο έως αδιάβατο από τους κατακτητές τούρκους. Πλούσια η λεκάνη του Αχελώου σε απορροή που καλύπτει έκταση 5. 572 τετραγωνικά χιλιόμετρα.

Το ύψος της μέσης ετήσιας βροχόπτωσης , είναι 1.620 mm, ο μέσος ετήσιος όγκος νερού 8.860 χ106 m³, η δε μέση ετήσια απορροή του εκτιμάται σε 7.800χ106m³νερού. Από τα νερά του ποταμού αρδεύονται κατά προσέγγιση 370.000 στρέμματα γεωργικής γης.¹⁶Ο Αχελώος λόγω του ορεινού επικλινούς εδάφους τροφοδοτείται από χιλιάδες παραποτάμους , ξηρολάγκαδα και πηγές. Κυριότεροι παραπόταμοι Άσπρος ¹⁷, Λεπενίτσα, Ξεροπλατάνια, Καμναϊτικός (ονομασία από το χωριό Καμνάϊ σημερινό Λιβαδοχώρι Τρικάλων), Βαθυρεμιώτικος(ονομασία από το χωριό Βαθύρεμα Τρικάλων), Αρέντιος (ονομασία από το βουνό Αρέντα Τρικάλων όπου πηγάζει), Βακαριώτικος(Από το χωριό Βάκαρη)Λιασκοβίτικος (από το χωριό Λιάσκοβο Καρδίτσας), Βοιλάκας, Καπραλίας, Νέγκρης, Κούτσουρος, Καλής Πηγής , Παφρώνης, Κισσώτης, Βατακιάδας, Κουμπουργιανίτικος, Πλατανιάς, Αγραφιώτης (πηγάζει από τα Άγραφα), Μέγδοβας ή Ταυρωπός, Λεπιανίτης (από το ομώνυμο χωριό

¹³ Βλ. Βικιπαίδεια λήμα : Αχελώος κλτ. ,βλ. Ελ. Καρακίτσιος ό. ά. Σελ.416 κ.ε. « Ο πρώτος διάπλους του Αχελώου ποταμού από ξένους περιηγητές το 1961,»

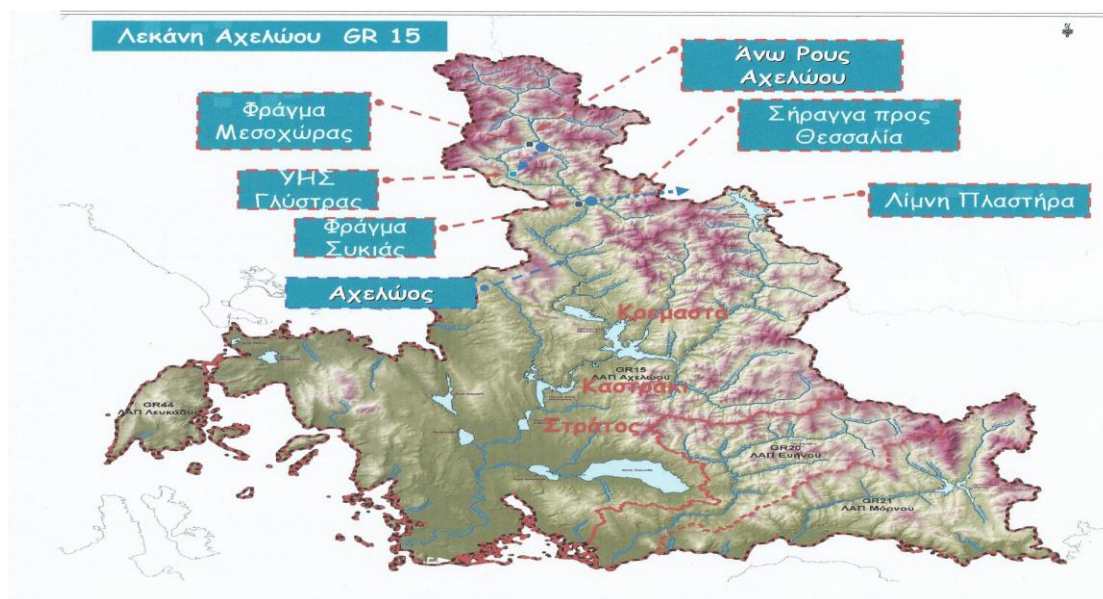
¹⁴ Βλ. Καρακίτσιος Ελευθέριος , ΤΟ ΠΟΛΥΝΕΡΙΟΝ (ΚΩΘΩΝΗ ή ΚΩΘΩΝΙ) ΤΡΙΚΑΛΩΝ , Θεσσαλονίκη 1999 σελ. 26,27,28, κ. ε. , ,

¹⁵ Βλ. Κασομούλης Νικ. , Ενθυμήματα Στρατιωτικά της Επανάστασεως των Ελλήνων 1821-1833, Γιάννη Βλαχογιάννη , Αθήναι 1939.

¹⁶ Βλ. Βικιπαίδεια έ. α.

¹⁷ Είναι ο Αχελώος στην αρχή του από τα τρία ποτάμια Καλαμπάκας περίπου έως το νομό Τρικάλων .

Λεπιανά), Τρικεριώτης, Γρανισιώτης, Ζαμπατορέματος, Ίναχος, κυρίως που διαβρύνουν οι τελευταίοι το έδαφος της Ευρυτανίας.

Εικόνα 3. (Πηγή : Υδάτινοι πόροι και περιβάλλον Θεσσαλίας) Λεπτομέρειες θέσεων φραγμάτων στον Αχελώο

Σημαντικός ο Θοδωριανίτικος πού έχει πλούσιες πηγές στην Κωστηλάτα των Θοδωριανών Άρτας, από όπου και η ονομασία. Οι ψηλές κορυφές το δύσβατο των ορέων της Πίνδου, οι απότομες κλεισούρες¹⁸ η κατωφέρεια, ή αγριότητα της φύσεως συνθέτουν από τα ομορφότερα τοπία της Πατρίδος μας. Το νερό του Αχελώου ήταν πόσιμο¹⁹ έως την δεκαετία του 1960 προ της επεμβάσεως αγροτικών δρόμων και άλλων έργων που αλλοίωσαν τα πάντα εις την περιοχή.

¹⁸Βλ Kano –Sport 3(1962) 1 Hannover Deutschland . Η Πρόσοψή του έχει την εικόνα της Κλεισούρας « του Φάγγου» στο Μυρόφυλλον Τρικάλων – Μεσούντα Άρτας με την λεζάντα «μια από τις ομορφότερες κλεισούρες της Ευρώπης!».Είναι περιοδικό των αθλητών του Σπορ με ποτάμιες κυρίως βάρκες . Ομάδα Αυστριακών , Γερμανών, Ελβετών το 1961 έκαναν τον πρώτον Διάπλου του Αχελώου από τις πηγές του Τρία ποτάμια Καλαμπάκας μέχρι την λίμνη Στράτου Αγρινίου.

¹⁹Βλ. Kano – sport έ. α. σελ. 44 σημειώνουν οι περιηγητές ευρωπαίοι επί λέξει « ...Ungenutzt und unerschlossen trinkbar von der quelle aber weite ,weite strenken , so wei unsere gevasser es waren vor vielen hunder jaren = (το νερό του ποταμού είναι πόσιμο από την πηγή ως το τέλος , όπως ήταν παλιότερα πριν πολλές εκατοντάδες χρόνια τα δικά μας νερά)

Κεφάλαιο 3.

Ο Αχελώος ποταμός και η διασχιζόμενη περιοχή του, ιστορική θεώρηση.

Η περιοχή του ποταμού Αχελώου, εθεωρείτο από πολλούς αρχαίους φιλοσόφους με κορωνίδα τον μεγάλο Μακεδόνα Αριστοτέλη, όπως ανάφερα πιο πάνω κοιτίδα των Ελλήνων. Λόγω των πλουσίων κοιλάδων του Αχελώου, του ορεινού εδάφους ένθεν και ένθεν, που έδινε πλούσιο κυνήγι αλλά και βοσκοτόπους με ωραία δάση, το κλίμα που συνέβαλε σε όλα αυτά με άλλα προσόντα, ήταν οι προϋποθέσεις εγκαταστάσεως απ' αρχής κόσμου των Ελλήνων. Από τις πηγές έως την εκβολή του ο Αχελώος κατοικείται ευθύς αρχής και με την πάροδο των αιώνων, ξεχωρίζουν ελληνικά φύλα στον άνω ρου οι Αθαμάνες, ακολουθούν προς τα κάτω οι Δόλοπες, οι Πέλοπες, οι Ευρυτάνες, οι Αιτωλοί, οι Ακαρνάνες. Από ιστορικής πλευράς έχουν γραφεί πολλά λ.χ. στον Όμηρο έγινε η αφορμή για το χωρισμό, των συγγενικών Ακαρνάνων και των Αιτωλών. Η μυθολογία είναι γεμάτη από αφηγήσεις για τον Αχελώο ποταμό. Με τις ιστορικές ανακατατάξεις, η περιοχή του Αχελώου έγινε σημείο αντιλεγόμενο ανάλογα με τις διαθέσεις για καταλήψεις του χώρου σύμφωνα με τα συμφέροντα των επιτιθεμένων και ανθισταμένων κατοίκων. Η περιοχή έγινε κέντρο διαμάχης μεταξύ των κατοίκων Ελλήνων, Ρωμαίων, Βυζαντινών. Σημειωτέον ότι κοντά στον παραπόταμο Κισσώτη υπήρχε η αρχαία πόλις²⁰ Αχελώος. Εκεί διεξάχθηκε η περιβόητη « μάχη του Αχελώου» το 1358 ή 1359. Μεταξύ των Τούρκων και Ελλήνων δόθηκαν σκληρές μάχες στην κατάληψη όλης της περιοχής. Εκεί δημιουργήθηκαν ισχυρά οχυρά της ελεύθερης επιβίωσης των Ελλήνων, με τα περίφημα αρματολίκια των Αγράφων²¹ με αποκορύφωμα την συνθήκη του Ταμασίου²² το 1525 που έδινε αυτονομία. Αλλά και πιο βόρειο-δυτικά στην περιοχή των Τζουμέρκων, η περιοχή του Αχελώου ακόμη « από την εποχή του αυτοκράτορα Ηρακλείου (610-640 μ. Χ.)...οι απόμακρες αυτές περιοχές θεωρούνται αρματολίκι Τζουμέρκων...»²³. Αλλά και πιο βόρεια όλη η περιοχή του Αχελώου, αποτελεί το περίφημο «Αρματολίκι του Ασπροποτάμου»²⁴, που παίζει πρωταρχικό ρόλο στην ελευθερία της περιοχής

²⁰ Βλ. Παλιούρας Αθ., «Η άγνωστη βυζαντινή πόλη Αχελώος»

²¹ Βλ. Μπουκουβάλας Ευριπ., Το Αρματολίκι των Αγράφων: Μία χώρα ελεύθερη και ανεξάρτητη μέσα στην απέραντη Οθωμανική Αυτοκρατορία, Αθήνα 1980. «... Ότι τα Άγραφα διέθεταν καπετανίο, ανεξάρτητο από της εν Κωνσταντινουπόλει μοναρχίας κατά το 1190-1210.....ότι δεν αναγνώριζαν τον αυτοκράτορα. Δεν αναφερόμαστε στο 12^ο αιώνα όπως πριν αλλά στον 8^ο αιώνα!».

²² Βλ. Καρακίσιος Ελευθ., Ιερά Μονή (...) έ. α. σελ 65,

²³ Βλ. Στασινός Κωσταν., Το Αθαμάνιο των Τζουμέρκων, σελ 50.

²⁴ Βλ. Καρακίσιος Ελ., έ. Α. σελ 66 « από το 1478.ήταν αυτόνομα..», Γιαννούλη Ν., Το αρματολίκι του Ασπροποτάμου κι οι Στουρναραίοι, Αθήνα 1981, σελ. 11 κ.ε.

και της Ελλάδος²⁵. Στην νεώτερη ιστορία στον εμφύλιο , ήταν πεδίο αντιπαραθέσεων μεταξύ των Εθνικών ανταρτικών ομάδων²⁶, και των κομμουνιστικών που προσπαθούσαν να εδραιωθούν στα δύσβατα αυτά μέρη –οχυρά ,έκαστος να εξυπηρετήσει τις ιδεολογίες του. Σημειωτέον ότι ο Αχελώος είχε συζευχθεί με τοξωτά γεφύρια από την αρχαιότητα²⁷ μέχρι σήμερα , τα οποία εξυπηρετούσαν όλες αυτές τις δραστηριότητες των αναφερθέντων γεγονότων και έφερναν σε κάθε επικοινωνία και δραστηριότητα να επιτευχθούν ειρηνικοί , ή πολεμικοί σκοποί , για την κυριαρχία της περιοχής αυτής.

Ο Αχελώος στον 20^ο -21^ο μ. χ. αιώνα , φυσικές και οικονομικές ανακατατάξεις.

Ο Αχελώος στον 20^ο -21^ο μ. χ. αιώνα , φυσικές και οικονομικές ανακατατάξεις.

²⁵ Βλ. ... « τά έτη 1866-1867 οι Αργιθεάτες ξανασηματίζουν κυβέρνηση (Θεσσαλίας) στην Σπηλιά και το Λεοντίτο στέλνουν προκήρυξη όπου περιγράφουν με μελανά χρώματα την τραγική κατάσταση απ την πολιορκία των Τούρκων»

²⁶ Βλ. Hammond Nik, Με τους Αντάρτες 1943-44, Αθήναι 1993 κ . ά.

²⁷ Πλήθος τέτοιων γεφυρών σε όλο το μήκος του Αχελώου αναφέρονται σε απομεινάρια βλ. Εφημερίδα «ΜΥΡΟΦΥΛΛΟΝ ,ΠΟΛΥΝΕΡΙΟΝ, ΜΟΣΧΟΦΥΤΟΝ , ΒΑΛΚΑΝΟΝ, ΓΛΥΣΤΡΑ ,ΓΚΟΥΛΦΑΡΙΟΝ» φ 24 σελ 10, και Καρακίσιος Ελ, έ. α. σελ. 356

Κεφάλαιο 4.

Ο Αχελώος στον 20ο -21ο μ. χ. αιώνα , φυσικές και οικονομικές ανακατατάξεις.

Από τις αρχές του 1900 και μετά τους Βαλκανικούς πολέμους αφού προηγήθηκε η Θεσσαλική ενσωμάτωση της Θεσσαλίας , στο Ελληνικό κράτος έχουμε ραγδαίες εξελίξεις λόγω της εκβιομηχάνισης της Ευρώπης σε όλον τον κόσμο και προπάντων στην Ευρώπη. Η απελευθέρωση της Ηπείρου , Μακεδονίας , Θράκης ,Νήσων του Αιγαίου , Κρήτης , δίνει δύναμη στην οικονομική ανάπτυξη της Ελλάδος . Η Ελλάδα καθυστερημένα αλλά σταθερά , έστω και αργά λόγω του τελευταίου παγκοσμίου πολέμου όπου ήταν το θέατρο των πολεμικών συγκρούσεων, των μεγάλων δυνάμεων με την ναζιστική Γερμανία , αλλά και του εμφυλίου πολέμου 1944-1949 , άρχισε δειλά αλλά σταθερά την ανάπτυξη. Η περιοχή του Αχελώου με λιγότερη ανάπτυξη από όλες τις άλλες περιοχές και προ πάντων εκείνων που ανέπτυσσαν την κεντρική πρωτεύουσα της Αθήνας και αναλόγως των άλλων μεγάλων αστικών κέντρων , άρχισε να μπαίνει στο πεδίο των εξελίξεων . Εμφανίζονται οι πρώτοι χωρίς σχεδιασμό αγροτικοί δρόμοι. Ανατρέπεται μέχρι τότε η κλειστή κοινωνία των κατοίκων της περιοχής του Αχελώου , που επιβιώνουν κυρίως αυτοαπασχολούμενοι στην γη τους . Ανοίγουν μετά μέσα του 20 ου αιώνα οι οικονομικές αγορές « μεταναστών»²⁸ στην Ευρώπη και η επικοινωνία με τα τοπικά περιφερειακά κέντρα , που δίνουν ώθηση στην παιδεία, οικονομία, εμπόριο κατ' επέκταση στην όλη παραγωγή και εκμετάλλευση του ντόπιου πλούτου , δασών και λοιπών προσοδοφόρων πηγών. Λόγω της χαμηλής οικονομικής καταστάσεως των κατοίκων της περιοχής Αχελώου , το ρεύμα της μεταναστεύσεως είναι μεγαλύτερο άρα και το εισαχθέν εμπορικό χρηματικό και γενικά κεφάλαιο αναπτύσσει την περιοχή. Ήδη από την αρχή του 1900 αρχίζουν οι πολυπληθείς μεταναστεύσεις προς την Αμερική. Διακόπτονται από τους Βαλκανικούς και υπολοίπους πολέμους , αλλά από την δεκαετία 1950 -1970 η Αμερική , η Αυστραλία, η Δυτική Ευρώπη όπου γίνεται ραγδαία εκβιομηχάνιση γίνεται πόλος έλξεως των μεταναστών²⁹. Έτσι έχουμε 312.000 περίπου μετανάστες εκ των οποίων οι 185.000 μόνον στην Αμερική. Η οικονομική αποταμίευση των μεταναστών³⁰ και απόδοση στην Ελλάδα έδωσε δυνατή άνθηση και πρόοδο οικονομική στο κράτος . Στην Αμερική Αυστραλία και στην Δυτική Ευρώπη παρατηρείται έκρηξη της ανόδου του βιοτικού επιπέδου και η αναπροσαρμογή του καταναλωτικού κοινού , οπότε αρχίζουν καινούργιες εκμεταλλεύσεις εφευρετικές βιομηχανικές πρόοδοι να αυξήσουν την παραγωγή και συγχρόνως την κατανάλωση. Οι εκβιομηχάνιση και η αναπροσαρμογή της κινήσεως του ανθρώπου , των καταναλωτικών αγαθών , προϋποθέτει ενεργειακές πηγές , που εκτός της του πετρελαίου και των παραγώγων αυτού , έρχεται η κατανάλωση του ηλεκτρισμού. Αναζητούνται όλο και περισσότερες πηγές που θα ανυψώνουν την παραγωγή αλλά θα κατεβάζουν το κόστος. Άρχισε και η μέριμνα έστω και δειλά για το περιβάλλον και την μείωση της καταστρεπτικής εκβιομηχάνισης από τον

²⁸ Αντωνίου Σεραφεΐμ, Ταξιδεύοντας 1998 « Η δική μου Αμερική» τεύχος 4 σελ. 100-107.

²⁹ Βλ. Βικιπαίδεια Η μετανάστευση των Ελλήνων στην Αμερική κατά την περίοδο 1950-1970.

³⁰ Βλ. Τανούσης Αθαν. , « Μεταναστευτικά ρεύματα της Ελλάδας και επιρροή αυτών στην οικονομία της Ελλάδας κατά τον 20^ο αιώνα» Πτυχιακή εργασία – Τ.Ε.Ι. Ηπείρου Ηγουμενίτσα , 2018, σελ 10 κ. εξ.

ορυκτό πλούτο και εστράφησαν σε άλλες πηγές ενέργειας , που θα ρυπαίνουν λιγότερο το περιβάλλον και θα εξοικονομούν φθηνό τιμολόγιο παραγωγής αλλά και θα υπάρχει και συνεκμετάλλευση για άλλες παραγωγές σε άλλους τομείς γεωργίας και άλλων. Το νερό έγινε πηγή ενέργειας , κάτι που προηγμένες χώρες εκμεταλλεύτηκαν προ πολλών ετών.

Κεφάλαιο 5. Η Εκτροπή του Αχελώου , τα φράγματά του.

Ο Αχελώος όπως αναφέραμε στα προηγούμενα κεφάλαια συγκεντρώνει το ενδιαφέρον για εκμετάλλευση του νερού του με την μεγάλη ορμητικότητα λόγω ιδιομορφίας της ροής του ανάμεσα στα βουνά κάτι που συντρέχει σε όλες τις προϋποθέσεις για υδρομάστευση σε φράγματα . Εξ άλλου είναι ο πλουσιότερος ποταμός στην Ελλάδα συσώρευσης όγκου ύδατος στην κοίτη του. Έτσι από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα και συγκεκριμένα συνελήφθη σαν ιδέα το 1918-1921 ³¹ όταν πρωτοδιατυπώθηκε για να αρχίσει να μελετάται σε πιο ουσιαστικό επίπεδο στα τέλη της δεκαετίας του 1950 . Αιτία του όλου εγχειρήματος ήταν το πρόβλημα που είχε προκύψει με την άρδευση του Θεσσαλικού κάμπου , ιδίως για τις υδρόφιλες και επομένως υδροφόρες καλλιέργειες του βαμβακιού. Από τότε μέχρι σήμερα εκτελέστηκαν τα κάτωθι φράγματα που άλλα λειτουργούν , ένα όμως τελειωμένο δεν λειτουργεί λόγω εμπλοκής του στο Συμβούλιο της Επικρατείας (Σ. τ. Ε.) που πολλές φορές απεφάνθη αρνητικά στην λειτουργία του. Ενώ το τελευταίο έργο η Εκτροπή με το φράγμα της Συκιάς έμεινε στην μέση πάλι με τις επεμβάσεις των οικολογικών οργανώσεων αλλά και των κατοίκων των περιοχών όπου θα γίνουν τα φράγματα ενίοτε που αρνούνται να παραδώσουν τις περιουσίες τους και εν γένει τα χωριά τους που θα αφανισθούν όπως εκείνα στα οποία έγιναν τα άλλα φράγματα . Τα φράγματα αριθμητικά και κατά χρονολογία κατασκευής των είναι τα κάτωθι:

- A. Το υδροηλεκτρικό φράγμα Ταυρωπού (1960).
- B. Το υδροηλεκτρικό φράγμα Κρεμαστών(1966).
- Γ. Το υδροηλεκτρικό φράγμα Καστρακίου (1969).
- Δ-Ε.Το υδροηλεκτρικό φράγμα του Στράτου I- II(1989-1999).
- ΣΤ. Το υδροηλεκτρικό φράγμα Συκιάς (1996).
- Z. Το υδροηλεκτρικό φράγμα Δαφνοζωνάρας (2011).
- H. Το υδροηλεκτρικό φράγμα της Μεσοχώρας (1986-2001).

³¹ Η πρώτη έρευνα έγινε από τους μηχανικούς Sehn Ελβετό και τον Dubois Γάλλο για λογαριασμό του Υπουργείου Δημοσίων Έργων. Συνεχίστηκε με άλλη μελέτη το 1938, άλλη το 1959, άλλη το 1960 τελικά ανατέθηκε στην αμερικανική εταιρία Kaiser.

Θα αναπτύξουμε στο εξής για το καθένα φράγμα όλες τις παραμέτρους που συνθέτουν τα υπέρ τα κατά των αναπτύξεων και άλλων συνεπειών μετά τις επεμβάσεις με τις εν λόγω κατασκευές.

A. ΤΟ ΥΔΡΟΗΛΕΚΤΡΙΚΟ ΦΡΑΓΜΑ ΤΟΥ ΤΑΥΡΩΠΟΥ.

α) Χαρακτηριστικά.

Το φράγμα πήρε την ονομασία φράγμα Ταυρωπού³² ή Μέγδοβα ή λίμνη Πλαστήρα αργότερα που σχεδόν επιβλήθηκε με την ονομασία αυτή , σήμερα με την αλματώδη αύξηση του τουρισμού καθ όλον το έτος . Το φράγμα , η λίμνη Πλαστήρα έχει τα κάτωθι χαρακτηριστικά³³ : Γεωγραφικό μήκος 21. 7526

Γεωγραφικό πλάτος 39.297

Τύπος λίμνης τεχνητή λίμνη

Ημερομηνία κατασκευής 30-10-1960

Μέγιστο μήκος³⁴ 14 χιλιόμετρα .

Μέγιστο πλάτος 4 χιλιόμετρα .

Έκταση 24 τετραγωνικά χιλιόμετρα

Μέγιστο βάθος 60 μέτρα

Όγκος νερού 400.000.000 κυβικά μέτρα

Ύψος επιφάνειας 750 μέτρα.

β) Ιστορία - κατασκευή

Είναι στο οροπέδιο της Νευρόπολης στο νομό Καρδίτσας . Είναι τεχνητή λίμνη. Σχηματίστηκε το έτος 1959 με την ολοκλήρωση του φράγματος στο νότιο άκρο της επί της αρχής του ποταμού Ταυρωπού ή Μέγδοβα .Πρόκειται για ένα θεσσαλικό έργο πολλαπλού σκοπού, που ένα τμήμα του (Φράγμα- τεχνητή ή η λίμνη) βρίσκεται στα Άγραφα, στην

³² Ταυρωπός ή Μέγδοβας είναι ο παραπόταμος του Αχελώου που ρέει από τον νομό Καρδίτσας και χύνεται

³³ Βλ. λήμμα Βικιπαίδεια: Λίμνη Πλαστήρα

³⁴ Βλ. Φιλίππου Μαρία, « Η πραγματικότητα των έργων της εκτροπής του Αχελώου: Τεχνική οικονομική, περιβαλλοντική νομική πολιτική αποτίμηση» Διπλωματική εργασία, Μέτσοβο 2015, σελ. 24-25

κεντρική και ανατολική Πίνδο και αξιοποιεί υδατικούς πόρους της λεκάνης Αχελώου³⁵, ενώ ένα άλλο τμήμα του (Υδροηλεκτρικός σταθμός και αρδευτικό έργο) βρίσκεται στη λεκάνη Πηνειού³⁶ του υδατικού διαμερίσματος Θεσσαλίας³⁷ που διοχετεύει το νερό μετά την παραγωγή του ρεύματος σε αρδευτικά κανάλια στην πεδιάδα Καρδίτσας. Στο νοτιότερο σημείο της λίμνης χτίστηκε υδροηλεκτρικό φράγμα ύψους 80 μέτρων μήκους 220 μέτρων και πλάτους στην κορυφή 4,50 μέτρων με σκοπό αφ ενός μεν την παραγωγή ηλεκτρικού ρεύματος και αφ ετέρου την άρδευση του Θεσσαλικού κάμπου στον νομό Καρδίτσας. Ο ταμιευτήρας του Ταυρωπού (ή Μέγδοβα), είναι πιο γνωστός ως λίμνη Πλαστήρα. Το νερό του χρησιμοποιείται για παραγωγή υδροηλεκτρικής ενέργειας, για την ύδρευση της Καρδίτσας και άλλων οικισμών και για την άρδευση τμήματος του Θεσσαλικού κάμπου, κυρίως στο νομό Καρδίτσας³⁸. Στη δεκαετία του 1990 η λίμνη, λόγω της φυσικής ομορφιάς του τοπίου της, άρχισε να αναπτύσσεται τουριστικά³⁹ και έτσι προστέθηκε και η τουριστική - χρήση αναψυχής, με αποτέλεσμα να απαιτείται ιδιαίτερη διαχείριση του ταμιευτήρα σε συνδυασμό με την χρηματοδότηση από την Ευρώπη του προγράμματος LEADER, για να έχουμε αυτόν τον καταπληκτικό αριθμό κέντρων υποδομής και αναψυχής των επισκεπτών που υπολογίζεται⁴⁰ σε 700 ξενοδοχειακές κλίνες με το σήμα του ΕΟΤ. Ενώ οι κλίνες των μικρών ξενώνων και των ενοικιαζομένων δωματίων που λειτουργούν περιμετρικά της λίμνης υπολογίζονται σε 1200, χωρίς μέχρι στιγμής να διαθέτουν το σήμα του ΕΟΤ. Ενδεικτικό της αλματώδους ανάπτυξης είναι ότι το 2.000 οι διανυκτερεύσεις στην περιοχή άγγιξαν τις 30.000, ενώ πριν πέντε χρόνια ήταν περίπου 4.500 χιλιάδες. Ο αριθμός των ντόπιων και ξένων επισκεπτών της λίμνης υπολογίζεται ότι ξεπερνά τις 100.000 ετησίως από αυτά τα στοιχεία του έτους 2015. Οι επισκέψεις είναι πόλος έλξης όλων των εποχών του έτους. Η λίμνη Πλαστήρα βρίσκεται 25χλμ. περίπου δυτικά της Καρδίτσας, σε υψόμετρο 800μ. Απέχει 325χλμ. από την Αθήνα και 250χλμ. από τη Θεσσαλονίκη, χαρακτηρίζοντας την έναν από τους πλέον εύκολα προσβάσιμους προορισμούς στην Ελλάδα. Το τοπίο είναι συναρπαστικό καθώς η πανέμορφη λίμνη αγκαλιάζεται από ψηλά κατάφυτα βουνά, ενώ η περιοχή θεωρείται "παράδεισος" για κάθε φυσιολάτρη καθώς παρέχει τη δυνατότητα για ορειβασία, ψάρεμα, για εξάσκηση σε όλων των ειδών τα αθλήματα βουνού και περιπάτους στο δάσος. Το κύριο κίνητρο να ταξιδέψει κανείς είναι να βρεθεί σε άλλο μέρος και να ξεφύγει, έστω και προσωρινά, από τη ρουτίνα, τους περιορισμούς και το άγχος της καθημερινής ζωής.

Η λίμνη Πλαστήρα δημιουργήθηκε εκεί όπου υπήρχε παλιότερα ο ποταμός «Ταυρωπός», που φιδογυρίζοντας αργοκυλούσε νότια για να συναντήσει τον Αχελώο. Η περιοχή αυτή ονομαζόταν «Νεβρόπολη», πιθανός από την πληθώρα των ελαφιών που διαβιούσαν εκεί κάποτε (νεβρός⁴¹ είναι το νεογνό του ελαφιού). Περίπου το 1928 ένας επιφανής άνδρας της Καρδίτσας, αλλά και

³⁵ Βλ. Βικιπαίδεια λήμμα : ΥΕ Ταυρωπού, επιστημονική σημείωση (ΛΑΠGR 15)

³⁶ . ε. α. " (ΛΑΠ GR 16)

³⁷ " " " (ΥΔ Ο8)

³⁸ Βλ. Βικιπαίδεια λήμμα: Ιστορία της Λίμνης Πλαστήρα,

³⁹ Βλ. Φιλίππου Μαρία, ε. α. σελ. 26-27.

⁴⁰ Βλ. ε. α. σελ. 27.

⁴¹ Βλ. Σιδέρης Ιωάν., Ορθογραφικόν Λεξικόν, Αθήναι, σελ. 427

όλης της Ελλάδας, ο Στρατηγός Νικόλαος Πλαστήρας⁴² συνέλαβε την ιδέα για την κατασκευή ενός φράγματος που θα έδινε λύση στο πρόβλημα της άρδευσης του θεσσαλικού κάμπου, της ύδρευσης της Καρδίτσας και άλλων κοινοτήτων, αλλά και την παραγωγή ηλεκτρικού ρεύματος, με την εκμετάλλευση της δύναμης του νερού. Βέβαια η ιδέα του άργησε πολύ να υλοποιηθεί, καθώς τα επόμενα χρόνια η Ελλάδα πέρασε από πολλά δεινά.

Η ιδέα ωρίμασε τη δεκαετία του '50 οπότε και άρχισε η υλοποίηση του οράματός του. Η αρχική πρόταση προέβλεπε την κατασκευή χωμάτινου φράγματος σε άλλη θέση (περίπου στο ύψος του Νεοχωρίου), όμως τελικά επιλέχθηκε η θέση «Κακαβάκια» και η κατασκευή τσιμεντένιου φράγματος. Η κατασκευή του φράγματος ολοκληρώθηκε το 1960, οπότε και άρχισε η πλήρωση του ταμιευτήρα με νερό από τους παραπόταμους του Ταυρωπού από εποχικά ρέματα.

Έτσι προέκυψε η λίμνη Ταυρωπού, που αργότερα μετονομάστηκε σε λίμνη Πλαστήρα, σε υψόμετρο 800μ. καταλαμβάνοντας έκταση περίπου 25.000 στρεμμάτων, με μήκος 12χλμ., πλάτος 4χλμ. και βάθος περίπου 60μ. Το φράγμα έχει μήκος 220μ. και ύψος 83μ. Η λίμνη για να δημιουργηθεί πήρε από τους κατοίκους των γύρω χωριών αρκετά περιουσιακά στοιχεία (χωράφια, αγροικίες κλπ). Φρόντισε όμως μακροπρόθεσμα, σαν ένας αξιόπιστος επενδυτικός οργανισμός, να τους τα επιστρέψει διπλά και τριπλά.

Έτσι, με τη βοήθεια της μητέρας Φύσης, δημιουργήθηκε ένα πανέμορφο σκηνικό που άρχισε σιγά - σιγά να το ανακαλύπτει ο κόσμος και πλέον από τη λίμνη να ευεργετείται όχι μόνον ο κάμπος, αλλά και ολόκληρη η ορεινή περιοχή.

Από τις αρχές της δεκαετίας του 1980, χιλιάδες λάτρεις της φύσης και του λαϊκού πολιτισμού ανακαλύπτουν την ομορφιά της περιοχής και τη μοναδικότητα της. Οι δεκάδες επενδύσεις φορέων και ιδιωτών, την τελευταία κυρίως δεκαετία, μετέτρεψαν την περιοχή της λίμνης σε περιζήτητο τουριστικό προορισμό και πόλο έλξης χιλιάδων επισκεπτών όλες τις εποχές του έτους. Οι επιχειρήσεις της περιοχής παρέχουν υπηρεσίες υψηλών ποιοτικών προδιαγραφών και προσφέρουν σε χιλιάδες επισκέπτες μια ανεπανάληπτη εμπειρία απόδρασης από την καθημερινότητα. Μπορούμε με βεβαιότητα να πούμε ότι το φράγμα έγινε αιτία ανάπτυξης και όχι καταστροφής στην περιοχή και θα ήταν παράδειγμα και για την κατασκευή των υπολοίπων φραγμάτων στον Αχελώου και σε άλλα ποτάμια της Ελλάδος. Πήρε

⁴² Βλ. Χατζηλάκος Γ. « Περιβαλλοντικές επιπτώσεις σε αναπτυσσόμενο παραγωγικό χώρο μετά την εκτέλεση εγγειοβελτιωτικών έργων – Η περίπτωση της Θεσσαλίας» Πανελλήνιο Επιστημονικό συνέδριο , Προστασία περιβάλλοντος και γεωργική παραγωγή, Γεωτεχνικό επιμελητήριο Ελλάδας- Θεσσαλονίκη . Β' Τόμος σελ.862.

το όνομα από τον στρατιωτικό και πολιτικό Νικόλαο Πλαστήρα⁴³ ο οποίος είχε συλλάβει την κατασκευή του φράγματος από το 1928 όπως αναφέραμε πιο επάνω και πήρε σάρκα και οστά μετά το 1955. Πέρα όμως από την εθνική προσφορά του, ο Πλαστήρας συνέδεσε άρρηκτα το όνομά του με την περιοχή της Καρδίτσας, αν και ποτέ δεν μερολήπτισε υπέρ της ιδιαίτερης πατρίδας του. Προχώρησε με γοργούς ρυθμούς στην κατασκευή αποστραγγιστικών έργων και έργων οδοποιίας. Ο παραθεριστικός οικισμός "Νεράιδα", ο δρόμος Καρδίτσα - Αγρίνιο (που όμως δεν ολοκληρώθηκε ποτέ), είναι έργα που φέρουν τη σφραγίδα του. Το σημαντικότερο όμως όλων είναι η σύλληψη της ιδέας και ο σχεδιασμός της ομώνυμης σήμερα λίμνης, η οποία αποτελεί καθοριστικό σημείο αναφοράς της οικονομικής, τουριστικής και κοινωνικής ζωής του Νομού. Συνέλαβε το σχέδιο για την κατασκευή του φράγματος Ταυρωπού. Επιτάχυνε τις διαδικασίες για την υδροηλεκτρική αξιοποίηση του ποταμού Μέγδοβα. Έτσι λοιπόν άρχισαν οι εργασίες για τη δημιουργία του υδροηλεκτρικού εργοστασίου για να μεταβληθεί λίγο αργότερα η άλλοτε άγονη έκταση της περιοχής σε Γη της επαγγελίας. Εδώ υπήρχε το 1943 αεροδρόμιο⁴⁴ της Νεβρόπολης που λειτουργούσε νύκτα και την ημέρα ήταν καμουφλαρισμένο με πουρνάρια έτσι που οι Γερμανοί δεν το έμαθαν ποτέ. Όμως οι κάτοικοι πλήρωσαν ακριβά τις ενέργειες των γιατί σε αντίποινα οι γερμανοί έκαψαν τα χωριά Μορφοβούνι και Μεσενικόλα και συνέλαβαν όσους κατοίκους δεν πρόλαβαν να φύγουν τους εκτέλεσαν ή πήραν αιχμαλώτους. Ακριβώς η τοποθεσία του αεροδρομίου σήμερα είναι λίμνη του φράγματος. Η χρηματοδότηση του φράγματος Πλαστήρα έγινε από χρήματα που χρωστούσε η Ιταλία στην Ελλάδα (πολεμικές επανορθώσεις) και την κατασκευή ανέλαβε γαλλική εταιρεία. Σήμερα την διαχείριση έχει αναλάβει η γνωστή Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού (ΔΕΗ). Η περιοχή που περιβάλλει τη Λίμνη χαρακτηρίζεται από μεγάλη βιοποικιλότητα και λόγω της

⁴³ Βλ. Φιλίππου Μαρία ε. α. σελ. 23-24, Βλ. βιογραφικό του: Στρατιωτικός και πολιτικός, με έντονη δράση σε κρίσιμες περιόδους της νεοελληνικής ιστορίας του πρώτου μισού του 20ου αιώνα, γνωστός με το προσωνύμιο «Μαύρος Καβαλάρης». Γεννήθηκε στο Βουνέσι (σημερινό Μορφοβούνι) Καρδίτσας στις 4 Νοεμβρίου 1883. Έγινε γνωστός για την στρατιωτική του δράση κατά τους Βαλκανικούς Πολέμους και την Μικρασιατική εκστρατεία και πολλές φορές ενεπλάκη με την πολιτική συμμετέχοντας ή οργανώνοντας κινήματα. Υπηρέτησε τρεις φορές ως πρωθυπουργός της Ελλάδας. Ο Πλαστήρας ολοκλήρωσε τις γυμνασιακές του σπουδές στην Καρδίτσα και κατόπιν κατατάχθηκε στο στρατό και ως υπαξιωματικός, πήρε μέρος στο Μακεδονικό Αγώνα (1905), καθώς και στις στρατιωτικές κινήσεις που κατέληξαν στο κίνημα στο Γουδί. Στη συνέχεια, σπούδασε στη Σχολή Υπαξιωματικών, από όπου αποφοίτησε με το βαθμό του ανθυπολοχαγού Πεζικού. Κατά τη διάρκεια των Βαλκανικών Πολέμων (1912 - 13) διακρίθηκε επανειλημμένα στο πεδίο της μάχης για την ανδρεία και την αυταπάρνησή του (Ελασσόνα, Σαραντάπορο, Γιαννιτσά, Λαχανάς κ.α.), κερδίζοντας το Θαυμασμό των ανωτέρων του και το τιμητικό προσωνύμιο του " Μαύρου Καβαλάρη". Πήρε μέρος ακόμη, κατά την περίοδο που ακολούθησε, στο Βορειοηπειρωτικό Αγώνα.....

Ο Πλαστήρας, προικισμένος με πολλά ψυχικά προτερήματα και ικανότητες, αναδείχτηκε σε ικανό αξιωματικό, άξιο επαναστατικό ηγέτη και ακέραιο πολιτικό. Χαρακτηρίστηκε ως υπόδειγμα ανθρώπου, και αγαπήθηκε πολύ από τον λαό. Γεγονότα που τον χαρακτήρισαν ήταν η διακριτική προσφορά του μισθού του σε φτωχούς, η άρνησή του να «βολέψει» από την θέση του τον άνεργο αδερφό του και το ότι πέθανε και ο ίδιος χωρίς ποτέ να αποκτήσει περιουσιακά στοιχεία..

⁴⁴ Βλ. Φιλίππου Μαρία, ε. α. σελ. 23Βλ. Βικιπαίδεια λήμμα: το αόρατο αεροδρόμιο της Νεβρόπολης...

μεγάλης περιβαλλοντικής αξίας έχει ενταχθεί στο δίκτυο προστατευομένων περιοχών Natura 2000.

Εικόνα 4. (Ειδυλλιακή φωτογραφία της λίμνης φράγματος Ταυρωπού ή Λίμνης Πλαστήρα ή Μέγδοβα) .

Εικόνα 5. Η Λίμνη Πλαστήρα με τα όμορφα φιόρδ που σχηματίζει.

Εικόνα 6. Ξενοδοχείο Πεζούλα (Πηγή : Φράγμα Ταυρωπού από όπου και οι παραπάνω φωτογραφίες)

γ) . Ανάπτυξη της περιοχής με τα αξιοθέατα αυτής..

Γύρω από την λίμνη υπάρχουν πολλά χωριά με υποδομές για την φιλοξενία των επισκεπτών .Τα κυριότερα χωριά είναι το Μοσχάτο, η Κερασιά , το Ανθοχώρι, το Κρυονέρι, τα Καλύβια Πεζούλας, η Νεραΐδα , η Φυλακή, το Νεοχώρι, η Μούχα, η Καστανιά, το Λαμπερό, - Αγ. Αθανάσιος, το Τσαρδάκι, και η Καρίτσα. Αναπτύχθηκε ο τουρισμός καθ όλον το έτος. Έμφαση στην μαγευτικότητα του τοπίου της Λίμνης Πλαστήρα δίνουν περισσή και τα αξιοθέατα μνημεία της περιοχής που μπορεί να επισκεφθεί ο επισκέπτης συνδυάζοντας με την εκδρομή του στην Λίμνη Πλαστήρα καθότι η δυναμική σε Ξενοδοχεία , σε παραδοσιακούς Ξενώνες , εστιατόρια είναι επαρκής⁴⁵. Τα αξιοθέατα της λίμνης Πλαστήρα που μπορεί ο επισκέπτης να επισκεφθεί θα μπορούσαμε να τα περιγράψουμε εν ολίγοις :

i) Το παρατηρητήριο. Ευρίσκεται 5 χιλιόμετρα προ του φράγματος σε υψόμετρο 1350 μέτρα με θέα την λίμνη και τα χωριά του κάμπου των νομών Καρδίτσας και Τρικάλων. Είναι μια γοητευτική εικόνα που συναρπάσει από το παρατηρητήριο και αποζημιώνει τον επισκέπτη.

ii) Η Ιερά Μονή της Πελεκητής που ευρίσκεται σε υψόμετρο 1400 μέτρα . Επιβλητικό μεταβυζαντινό μνημείο του 15^{ου} αιώνα με μουσείο εικόνων, ευαγγελίων, εκκλησιαστικών σκευών, ξυλόγλυπτο τέμπλο, τοιχογραφίες κτλ.

iii) Ορειβατικό καταφύγιο Αγράφων. Το καταφύγιο ευρίσκεται σε υψόμετρο 1536 μέτρα στην περιοχή Καραμανώλη. Είναι καλά οργανωμένο που στεγάζεται σε πέτρινο κτήριο σύγχρονων προδιαγραφών με πλήρη δυνατότητα φιλοξενίας . Η θέση του καταφυγίου είναι εκκίνηση ενός δικτύου μονοπατιών στο οποίο υπάρχει η κατάλληλη σήμανση. σε πολλή κοντινή απόσταση είναι και το καταφύγιο Ορειβατικού – Χιονοδρομικού Ομίλου Καρδίτσας (ΟΧΟΚ) με πίστα για σκι.

⁴⁵ Η δυναμική αυτή εκφράζεται στον καταπληκτικό αριθμό ξενοδοχείων με όλα τα αναπτυσσόμενα αλυσιδωτά άλλα εστιατόρια, ταβερνάκια και κέντρα αναψυχής , αθλητισμού μέχρι και ιχθυοτροφείου !

iv) . Η Ιερά Μονή Κορώνης που ευρίσκεται δίπλα από την ανατολική πλευρά της Λίμνης Πλαστήρα σε υψόμετρο 800 μέτρων . Κτίσμα του 16^{ου} αιώνα μεταβυζαντινό ,μνημείο με ιστορία και μουσείο.

v) . Βοτανικός κήπος . Είναι μία έκταση περίπου 10 στρεμμάτων στην οποία έχει γίνει η συγκέντρωση και αποθεματοποίηση μέρους των χλωριδικών στοιχείων της ευρύτερης περιοχής της λίμνης. Δέχεται κάθε χρόνο πλήθος επισκεπτών και κυρίως μαθητών .

vi) . Η Ιερά Μονή Μορφοβουνίου. Είναι κτισμένη σε υψόμετρο 600 μέτρων έχει ναό αθωνίτικου τύπου η μοναδική που γλύτωσε από την πυρπόληση των Ιταλών κατοχής το έτος 1943, διότι ήταν καταφύγιο ανταρτών.

vii) . Πιο μακριά από τα άλλα αξιοθέατα είναι η Ιερά Μονή Σπηλιάς. Είναι κτίσμα του 16^{ου} αιώνας, κτισμένη σε υψόμετρο 800 μέτρων είναι σαν να έχει κρεμαστεί από τον απότομο βράχο και προκαλεί δέος στον προσκυνητή. Η ιστορία της είναι από τους χρόνους της τουρκοκρατίας έως σήμερα πλουσιότατη και η προσφορά στους αγώνες είναι απaráμιλλος .

viii) Πυροφυλάκιο Καζάρμα. Ευρίσκεται σε υψόμετρο 1977 μέτρων με απaráμιλλη θέα στην λίμνη του Πλαστήρα και την γύρω περιοχή με δεσπόζουσα θέση την κορυφή Βουτσικάκι ύψους 2152 μέτρων.

ix) Πυροφυλάκιο Καστανιάς. Ευρίσκεται σε υψόμετρο 1081 μέτρων σε δύσβατη περιοχή με απερίγραπτη θέα της λίμνης με τα φιόρδ της που συνθέτουν μια μοναδική εικόνα.

x) Καμάρα , Καταρράκτης και Νερόμυλος του Ανθοχωρίου. Το τοξωτό πέτρινο γεφύρι, ο παλιός νερόμυλος ,ο Καταρράκτης του Ανθοχωρίου είναι αφετηρίες για πεζοδρόμους και ξεχωριστά μονοπάτια που δίνουν φοβερές εμπειρίες στον επισκέπτη πάντα με φόντο την θέα προς την λίμνη του Πλαστήρα.

xi) Μουσείο Πλαστήρα. Είναι το μουσείο αφιερωμένο στον Νικόλαο Πλαστήρα με έγγραφα, φωτογραφίες, με προσωπικά αντικείμενα του μεγάλου στρατιωτικού και πολιτικού άνδρα της νεότερης Ελλάδος. Στο ίδιο κτήριο στεγάζεται το Κέντρο Ιστορικών Μελετών « Νικόλαος Πλαστήρας» με σημαντικό πεδίο δραστηριοτήτων.

Υπό ορισμένες προϋποθέσεις , οι προοπτικές για περαιτέρω ανάπτυξη του τουρισμού στη Λίμνη Πλαστήρα είναι ευοίωνες , δεδομένου ότι η περιοχή προσφέρεται για την ανάπτυξη αρκετών μορφών θεαματικού τουρισμού. Όλα τα χωριά της περιοχής έχουν ξενοδοχεία υψηλών διαγραφών και όλα τα άλλα μέσα αναψυχής με πολλές δραστηριότητες, κολύμπι, ιππασία-τοξοβολία-υδροποδήλατα ⁴⁶, πεζοπορίες, ορειβασία ⁴⁷ κ. α. Η αυξανόμενη οικονομική ανάπτυξη της περιοχής με ατμομηχανή τον Τουρισμό, αποτελεί ελπιδοφόρο μήνυμα για αναστροφή της πληθυσμιακής συρρικνώσεως και την αναγέννηση των οικισμών και μικρών χωριών. Με την βοήθεια της πολιτικής αναπτύξεως , είναι εφικτή η δημιουργία ενός μοντέλου οικονομίας, όπου εκτός από την παροχή υπηρεσιών, θα αναπτυχθούν αλυσιδωτά η γεωργία, η κτηνοτροφία, οι βιοτεχνικές και λοιπές δραστηριότητες οι οποίες θα ενσωματώσει και σημαντικό μέρος του ενεργού πληθυσμού του νομού Καρδίτσας. Σε συνέχεια λοιπόν των όσων παραθέσαμε και

⁴⁶ Βλ. ιστοσελίδες : lakeplastira .gr, www.plastiras–lake.gr

⁴⁷ Βλ. Βικιπαίδεια λήμμα : Λίμνη Πλαστήρα Αποτελέσματα αναζήτησης με πλήθος ιστοσελίδων .

«αποτιμώντας⁴⁸ την 1^η εκτροπή μπορούμε να καταλήξουμε στο συμπέρασμα ότι το όφελος από την κατασκευή αυτού του έργου ήταν πολλαπλώς μεγαλύτερο από το κόστος του και φυσικά από την επιλογή της μη υλοποίησης του. Οι αρχικές διαφωνίες , οι αντιρρήσεις , η απώλεια 24.000 καλλιεργησίμων στρεμμάτων δεν μπορούν σε καμιά περίπτωση να αντιπαραέλθουν τα αποτελέσματα που μακροπρόθεσμα έφερε το έργο στην περιοχή. Ιδιαίτερα θα πρέπει να σταθούμε στη νέα δημιουργία του νέου οικοσυστήματος και της περιβαλλοντικής αξία της περιοχής. Η περιοχή που περιβάλλει τη Λίμνη χαρακτηρίζεται από μεγάλη βιοποικιλότητα και λόγω της μεγάλης περιβαλλοντικής αξίας της περιοχής που την ενέταξαν στον Ευρωπαϊκό Περιβαλλοντικό Χάρτη NATURA 2000 και έχει ενταχθεί στο δίκτυο προστατευομένων περιοχών. Είναι μάλλον σαφέστατο ότι η συνέχιση των καλλιεργειών αντί της δημιουργίας της λίμνης δεν θα είχαν το ίδιο περιβαλλοντικό αποτέλεσμα στην περιοχή. Μπορούμε με υπευθυνότητα να δηλώσουμε , ότι το φράγμα Ταυρωπού εκτός από την υδροηλεκτρική ενέργεια που έδωσε ανάπτυξη στον δημόσιο πλούτο, την άρδευση του Θεσσαλικού κάμπου , ανέβασε το βιοτικό επίπεδο των χωριών της περιοχής και η ανάπτυξη επήλθε ραγδαία σχεδόν σε όλους τους τομείς .

B. ΤΟ ΥΔΡΟΗΛΕΚΤΡΙΚΟ ΦΡΑΓΜΑ ΤΩΝ ΚΡΕΜΑΣΤΩΝ.

α) Χαρακτηριστικά

Μεταξύ των νομών Ευρυτανίας και Αιτωλοακαρνανίας στο ύψος του χωριού Επισκοπή δημιουργήθηκε το 1965 η λίμνη των Κρεμαστών. Είναι η μεγαλύτερη τεχνητή λίμνη της Ελλάδος⁴⁹ σκοπός του έργου είναι η ηλεκτρική παραγωγή και η αντιπλημμυρική προστασία της περιοχής . Η λίμνη έγινε από την συγκέντρωση των υδάτινων όγκων του Αχελώου ποταμού και των παραποτάμων του Αγραφιώτη, Ταυρωπού και Τρικεριώτη. Τα κύρια χαρακτηριστικά του υδροηλεκτρικού φράγματος είναι :

Έκταση κοντά στα 77,5 τετραγωνικά χιλιόμετρα, μέγιστο μήκος ακτογραμμής 90 χιλιόμετρα, μέγιστο βάθος 60 μέτρων ,μέγιστο πλάτος 13,2 χιλιόμετρα, υψόμετρο 282 μέτρα. (Γεωγραφικά στοιχεία).

Στο υδροηλεκτρικό φράγμα της είναι εγκατεστημένες 4 μονάδες παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας με συνολική ισχύ 440 MW.Υπάρχει στην όχθη του ποταμού μεγάλη υδροηλεκτρική εγκατάσταση που έχει σήραγγα εκτροπής- για όσο νερό περισσεύει και απειλή με πλημμύρες την περιοχή – με 12,5 μέτρα διάμετρο και μήκος 808. Το φράγμα καλύπτει μία λίμνη 30.000 στρεμμάτων που έχει χωρητικότητα 4.750.000.000 κυβικά μέτρα νερού⁵⁰. Το φράγμα, που βρίσκεται στα νότια της λίμνης κοντά στα Κρεμαστά Συκιάς και κάτω από τον λόφο Ψωριάτικο,

⁴⁸ Βλ. Φιλίππου Μαρία, έ. α. σελ 28

⁴⁹ Βλ. Μασίκας Νικ, ΗΜΕΡΙΔΑ /25-9-2010 . Αγρίνιο . Τ. Ε. Ε. Αιτωλοακαρνανίας με θέμα : Ανανεώσιμες Πηγές ενέργειας και ορθολογική χρήση Ενεργειακών πόρων .Εισήγηση: « Μικρά και μεγάλα έργα στην Αιτωλοακαρνανία»σελ.15-18

⁵⁰ Βλ. Αρχεία ΔΕΗ; Φυλλάδιο Υδροηλεκτρικός σταθμός Κρεμαστών .(δίνονται λεπτομερή τεχνικά στοιχεία)

είναι ένα από τα μεγαλύτερα γαιωφράγματα της Ευρώπης με ύψος 153 μέτρων, μήκος 457 μέτρων και πλάτος στη βάση 670 μ. Το φράγμα κατασκευάστηκε πάνω σε ένα στένωμα της κοίτης του Αχελώου, στο σημείο όπου ο θρύλος λέει ότι ο ήρωας Κατσαντώνης πήδησε από τη μια όχθη στην άλλη για να γλυτώσει από τους Τούρκους και έτσι η θέση πήρε την ονομασία το «Πήδημα του Κατσαντώνη». Στη βάση τους φράγματος βρίσκεται ο Υδροηλεκτρικός Σταθμός Κρεμαστών, ο οποίος εξασφαλίζει μεγάλες ποσότητες ηλεκτρικής ενέργειας, καθώς τα νερά της λίμνης οδηγούνται μέσω τεσσάρων αγωγών (με ισχύ 109 MW ο καθένας) σε τέσσερις υδροστρόβιλους.⁵¹

Είναι το υψηλότερο⁵² χωμάτινο φράγμα της Ευρώπης ένα από τα καλλίτερα και μεγαλύτερα επιτεύγματα της Ελλάδος που έλυσε το μεγάλο πρόβλημα του εξηλεκτισμού της. Η λειτουργία του φράγματος γίνεται με υδροστρόβιλους. Κατασκευάστηκε από ελληνικές εταιρίες εξ ολοκλήρου (ΟΔΟΝ ΟΔΟΣΤΡΩΜΑΤΩΝ- ΔΟΜΙΚΗ- ΕΔΟΚ ΕΤΕΡ).⁵³

Τα περίπου 15 χωριά με κυριότερα : η Επισκοπή κτισμένη στην όχθη του παραποτάμου Μέγδοβα, ο Άγιος Βασίλειος, ο Μαυριάς , τα Σίδερα Τριχωνίδας κ. α. βυθίστηκαν στην λίμνη. Αντίπερα της όχθης κτίσθηκε το νέο χωριό της Επισκοπής και κατασκευάστηκε η καινούργια αμαξίτη γέφυρα που συνδέει την Ευρυτανία με την Αιτωλοακαρνανία . Η κατασκευή του φράγματος και η ανύψωση της λίμνης έπνιξαν με τα νερά της εκτός από τα χωριά που αναφέραμε , το Βυζαντινό μοναστήρι της Κοιμήσεως της Θεοτόκου Επισκοπής, το τοξωτό γεφύρι του Μανώλη , την ιστορική μονοκάμαρη γέφυρα της Τατάρνας, και μία από τις κυριότερες καλοκαιρινές πηγές , την μοναδική της Μαρδάχας . Η περιοχή της λίμνης άλλαξε τα δεδομένα της περιοχής και είναι ενταγμένη στο πρόγραμμα NATURA 2000.

Η κατασκευή του φράγματος με τα καινούργια δεδομένα που προέκυψαν στην περιοχή και εκτός από τους καινούργιους οικισμούς έγιναν αρκετοί ξενώνες ,με εστιατόρια και τα πιο ενδιαφέροντα είναι οι επίσκεψη στις εκβολές των παραποτάμων .Η επίσκεψη από το Καρπενήσι είναι 56 χιλιόμετρα, από το Αγρίνιο 80 χιλιόμετρα ,από την Αθήνα 344 χιλιόμετρα και από την Θεσσαλονίκη 430 χιλιόμετρα. Η τεράστια τεχνητή αυτή λίμνη του φράγματος έχει αρνητική πλευρά που κατέστρεψε το τοπίο τις κλεισούρες , το στένωμα στο « πήδημα του Κατσαντώνη» όπως αναφέραμε την εξαφάνιση 15 χωριών και οικισμών στην αρχική τους μορφή, την αλλοίωση του κλίματος που έγινε πιο υγρό λόγω της ποσότητας του συσσωρευμένου νερού της λίμνης . Είναι αδύνατον να αντικατασταθούν τα βυθισμένα μνημεία της περιοχής.

⁵¹ Βλ. Βικιπαίδεια , Η λίμνη των κρεμαστών.

⁵² Βλ. Φιλίππου Μαρία, έ. α. σελ 19

⁵³ Βλ. ΥΔΑΤΙΝΟΙ ΠΟΡΟΙ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ (Υ.ΠΕ.ΘΕ.) Αρχεία ΔΕΗ: Υδροηλεκτρικός σταθμός Κρεμαστών σελ. 2.

Εικόνα 7. (Πηγή : Το φράγμα των Κρεμαστών).

β)Βυθισμένα μνημεία ένεκα του κατακλυσμού των υδάτων του φράγματος:

i). Το Βυζαντινό μοναστήρι της Κοιμήσεως της Θεοτόκου Επισκοπής.

ii) . Η ιστορική μονοκάμαρη γέφυρα της Τατάρνας .

iii). Το γεφύρι του Μανώλη , στον παραπόταμο Αγραφιώτη.

iv). Η πηγή της Μαρδάχας , η μοναδική πηγή κατά τους θερινούς μήνες v) . Τα 15 περίπου χωριά της περιοχής .

vi). Η οικολογική ανάπτυξη του φράγματος Κρεμαστών .

vii) . Τουρισμός στην περιοχή του φράγματος Κρεμαστών.

Ας δούμε όμως την περιγραφή για ένα έκαστο πόσο σημαντικά μνημεία και κατά πόσον από αυτά θα ήταν δυνατή η διάσωσή τους. Δεν θα υπήρχε λόγος καμιάς περιβαλλοντικής κατηγορίας αν θα υπήρχε η τεκμηριωμένη τεχνική επιστημονική μέριμνα από τους κατασκευαστές του όλου έργου .

i) . Το βυζαντινό μοναστήρι της Κοιμήσεως της Θεοτόκου Επισκοπής.

Είναι επιβεβλημένο να αναφέρουμε τα κυριότερα εν μέρει χαρακτηριστικά του Ιερού Ναού για να καταλάβουμε στην σπουδαιότητα του ιστορικού μνημείου , που βυθίστηκε στην λίμνη θυσιαζόμενο στα απορρέοντα οφέλη του φράγματος .Ο Ιερός Ναός της Κοιμήσεως της

Θεοτόκου αποτελούσε το καθολικό της Ιεράς Μονής Επισκοπής της πάλαι ποτέ Ιεράς Μητροπόλεως Λιτζάς και Αγράφων από όπου και το όνομα του χωριού Επισκοπής⁵⁴. Κτίσθηκε μεταξύ του 830-850 στο τέλος της Εικονομαχίας πιθανόν επί αυτοκράτορα Θεόφιλου. Για την σπουδαιότητά του έχουν γράψει σπουδαίοι ερευνητές εξέχουσες πνευματικότητες αρχαιολόγων και ιστορικών που το περιέγραψαν. Όπως ο Παύλος Λαζαρίδης⁵⁵ «...ξάφνιαζε τον περαστικό με την σιλουέτα και το μέγεθός του..», ο Μανώλης Χατζηδάκης «...επιβλητικό έργο σεμνού αρχαϊκού κάλλους..», ο καθηγητής- Ακαδημαϊκός, Αναστάσιος Ορλάνδος⁵⁶ «...το συμπεριέλαβε ανάμεσα στα σημαντικότερα Βυζαντινά μνημεία της Πατρίδος μας..», ο Βοκοτόπουλος, ο Χαράλαμπος Μπούρας⁵⁷, ο Αρχιμανδρίτης Δαμασκηνός Βασιλόπουλος⁵⁸ που κατέγραψε και περιέγραψε με κάθε λεπτομέρεια το βυθισμένο μνημείο. Το βυζαντινό μνημείο στο πέρασμα του χρόνου ακολούθησε την ιστορία και τα γεγονότα. Αγιογραφήθηκε τρεις φορές. Την δεύτερη φορά τον 11^ο αιώνα. Γνωρίζουμε ότι στην περίοδο της εικονομαχίας σοβατίστηκε για να γλυτώσει την καταστροφή. Αγιογραφήθηκε ξανά τον 13^ο αιώνα κατά την εποχή που η περιοχή ανήκε στο Δεσποτάτο της Ηπείρου όπου ανεγέρθησαν πολλά ιστορικά μνημεία. Αυτή η Αγιογραφία του στρώματος αυτού είναι και η ωραιότερη. Τέταρτη φορά αγιογραφήθηκε τον 17^ο αιώνα ίσως γιατί πάλι σοβατίστηκε για να γλυτώσει την καταστροφή των τούρκων κατακτητών. Όλη αυτή η δραστηριότητα για τον Ιερό Ναό της Παναγίας εξυπακούεται ότι η μέριμνα έγινε από την ισχυρά τοπική κοινότητα των χριστιανών από αρχής έως σήμερα. Η περιπέτεια του Ιερού ναού και ο καταποντισμός άρχισε τον 20^ο αιώνα. Ο παραπόταμος Μέγδοβας κατέτρωγε σιγά, αλλά σταθερά το έδαφος που ήταν κτισμένος ο Ιερός Ναός. Οι κάτοικοι το 1926 έκαναν εκκλήσεις στο Κράτος για βοήθεια. Μετά από 30 ολόκληρα χρόνια το 1959 χαρακτηρίστηκε « Διατηρητέο Μνημείο της Χώρας» και το 1955 άρχισε να κατασκευάζεται προστατευτικό τείχος και μέχρι το 1959 με την προσφορά της προσωπικής εργασίας των χριστιανών ο κίνδυνος από τον παραπόταμο Μέγδοβα αντιμετωπίστηκε οριστικά. Το 1961 άρχισαν οι εργασίες του φράγματος. Οι εκκλήσεις των χριστιανών να μεταφερθεί το μνημείο εκτός του χώρου κατακλυσμού των υδάτων του φράγματος δεν ευόδωσε και το άσπλαγχο κράτος έμεινε κατώτερο των περιστάσεων και αυτών των βαρβάρων τούρκων που στα 3.000 μικρά και μεγάλα φράγματα δεν έπνιξαν κανένα τζαμί μικρής βεβαίως αξίας! Πριν από την κατάκλιση των νερών του φράγματος Συνεργείο της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας «...αποτοίχισε τρία στρώματα τοιχογραφιών συνολικής έκτασης 250 τετραγωνικών μέτρων»⁵⁹. Οι τοιχογραφίες αφού έλαβαν την κατάλληλη συντήρηση παρουσιάστηκαν το 1976 σε Έκθεση στην Εθνική Πινακοθήκη. Το έτος 1980 έγινε η έκθεση τους στο Βυζαντινό Μουσείο. Ένα μέρος των τοιχογραφιών παρουσιάστηκαν αργότερα στην Αθήνα και στην συνέχεια στην Φλωρεντία της Ιταλίας. Το έτος 1996 μερικές από τις τοιχογραφίες συμπεριελήφθησαν σε μεγάλη έκθεση στο Μητροπολιτικό Μουσείο Νέας Υόρκης. Από το έτος 2004 οι τοιχογραφίες του Ιερού Ναού Κοιμήσεως Θεοτόκου Επισκοπής, εκτίθενται μόνιμα σε αίθουσα του Βυζαντινού

⁵⁴ Βλ. Βασιλείου Π., Η Επισκοπή Λιτζάς και Αγράφων επί τουρκοκρατίας. Αθήνα 1980 σελ 119υπος. 173., και Τσαντίρης Νίκ., Ο Βυθισμένος Βυζαντινός Ναός της Κοιμήσεως της Θεοτόκου Επισκοπής, στη λίμνη των Κρεμαστών, ΕΚΚΛΗΣΙΑ ONLINE.

⁵⁵ Βλ. Έκθεση τοιχογραφιών Επισκοπής Ευρυτανίας και εικόνων συλλογής Λοβέρδου, Έκδοση Βυζαντινού Μουσείου, Φεβρουάριος 1980 σελ. 8.

⁵⁶ Στο Κεντρικό αρχαιολογικό Συμβούλιο το 1965.

⁵⁷ Καθηγητής Εθνικού Μετσοβείου Πολυτεχνείου.

⁵⁸ Βλ. Βασιλόπουλος αρχιμανδρίτης Δαμασκηνός, Η Παναγία Επισκοπής Ευρυτανίας. Ο Βυζαντινός Ναός της Επισκοπής Ευρυτανίας Ναύπακτος 1995.

⁵⁹ Βλ. Τσαντίρης Νικ., έ. α.

και χριστιανικού Μουσείου Αθηνών⁶⁰. Κατά τον Ακαδημαϊκό Μανόλη Χατζηδάκη οι τοιχογραφίες της Επισκοπής είναι «υψηλής ποιότητας»⁶¹ και μπορούν να παραλληλισθούν με μεγάλης καλλιτεχνικής αξίας , τοιχογραφίες της Θεσσαλονίκης και της Σερβίας έργα μεγάλων καλλιτεχνών δημιουργών. Εκτός από τις τοιχογραφίες , τις φορητές εικόνες οι αρμόδιοι μετέφεραν και το τέμπλο ολόκληρο στο Βυζαντινό Χριστιανικό Μουσείο Αθηνών. Αυτό το μεγάλο έργο τέχνης ο Ιερός Ναός Κοιμήσεως της Θεοτόκου Επισκοπής δεν κατέστη δυνατόν να μεταφερθεί σε ασφαλές μέρος παρά τις πολλές και σθεναρές παρακλήσεις των εντοπίων κατοίκων , ίδιου Θρησκευτικού κάλλους , με των προγόνων των κατασκευαστών του μνημείου . Το κράτος στην αρχή συγκατατέθηκε στις απαιτήσεις των αλλά αργότερα αθέτησε τον λόγο του και το μνημείο καταποντίσθηκε σε βάθος τριάντα δύο μέτρων περίπου. Υποσχέθηκε να κτισθεί σε ασφαλές μέρος στον καινούργιο οικισμό του χωριού Επισκοπής ένα καινούργιος πανομοιότυπος Ναός αλλά και αυτή η υπόσχεση αθετήθηκε από το κράτος⁶² . Οι εντόπιοι χριστιανοί ζουν με το όνειρο πια του Ναού των μέχρι να φύγουν μαζί στον αιώνιο βυθό της αθανασίας ! Το έτος 2008 μετά από 43 χρόνια οι εντόπιοι με μπροστάρηδες τον σύλλογο αυτοδωτών ΤΗΘΥΣ , πραγματοποίησε την τολμηρή ιδέα να αναζητήσουν τον Ιερόν Ναό που άδικα οι υπεύθυνοι βύθισαν μέσα στο βούρκο της λίμνης Κρεμαστών . Οι εντόπιοι υπενθύμισαν στο δυναμικό των 20 περίπου δυτών και συνοδών το δύσκολο έργο στην κατάδυση της λίμνης, λόγω του ψύχους που επικρατεί στο μεγάλο βάθος αλλά και των κινδύνων να παρασυρθούν από τα ρεύματα. Η ομάδα όντως συνάντησε τους κινδύνους ευθύς αρχής και ήταν έτοιμοι να σταματήσει το έργο αλλά βλέποντας τον συναισθηματικό δεσμό των ντόπιων χριστιανών κατοίκων προχώρησαν και μετά πολλών κινδύνων έφθασαν στο βάθος 32 μέτρων όπου εντόπισα τον θόλο και διαπίστωσαν ότι η Εκκλησία της Παναγίας ήταν ακόμη όρθια!⁶³ Οι κάτοικοι ζουν με θρύλους και όνειρα στην συνάντηση με την Εκκλησιά τους !

ii) . Η ιστορική μονοκάμαρη γέφυρα της Τατάρνας.

Στο νομό Ευρυτανίας στις όχθες του Αχελώου ευρίσκεται η Ιερά Μονή Τατάρνας⁶⁴ σε μια περιοχή που έχει όλες τις προϋποθέσεις κατά τον μακραίωνα χρόνο επιβίωσης της να είναι παρών σε όλα τα ιστορικά γεγονότα και να παίζει κύριο ρόλο προπάντων στα χρόνια της τουρκοκρατίας με σπουδαία ιστορικά γεγονότα. Ιδρύθηκε το 1111 και αναδείχθηκε από την Αγία Θεοδώρα τον 13^ο αιώνα. Έπαιξε σπουδαιότατο ιστορικό και πολιτιστικό ρόλο σε όλη την περιοχή της Αιτωλοακαρνανίας και Ευρυτανίας με την σύνδεση της με την περίφημη γέφυρα της Τατάρνας από την κατασκευή της κατά τον 17^ο αιώνα κατά πάσα πιθανότητα, διότι δεν γνωρίζουμε την ακριβή της χρονολογία. Η μεγαλοπρεπής μονοκάμαρη γέφυρα συνδέει την Αιτωλοακαρνανία με την Ευρυτανία . Το ένα της βάθρο στην μία πλευρά της όχθης του Αχελώου και το άλλο στην άλλη πλευρά της όχθης δίδουν μεγάλο ύψος και μεγαλοπρέπεια συνδεόμενη με όλα τα ιστορικά γεγονότα της περιοχής ως συνδετικός κρίκος και γεφύρωμα του ορμητικού Αχελώου. Η τεχνική της κατασκευής με εντόπια διαλεκτή πέτρα ήταν αξιοθαύμαστη . Η

⁶⁰ Βλ. Τουλούπα Εύη, « Τριπόταμος Ευρυτανίας». Τά νέα (24 Σεπτεμβρίου 1988) σελ. 30.

⁶¹ Βλ. Τσαντίρης Νικ. Ό ά.

⁶² Βλ. Βασιλόπουλος αρχ. Δαμασκηνός , έ. ά. σελ. 34-44.

⁶³ Βλ. Ισμαηλίδου Έλλη , « Μία Ατλαντίδα στα βουνά της Ευρυτανίας» Το Βήμα (28 Ιανουαρίου 2011)

⁶⁴ Βλ. Πάνου Βασιλείου , Το μοναστήρι της Τατάρνας, Αθήνα 1979, Δοσιθέου Αρχιμανδρίτη., Προσκύνημα στο Μοναστήρι της Τατάρνας, Θεοχάρη Μαρία, « Η ιστορική Μονή Τατάρνας « εφημερίδα ,Καθημερινή φ 2-4-1963, Leake W., Travels in Northern Greece, London 1835, Woodhouse W. J. Aetolia: Its Geography and Antiquities, Oxford 1897 , κ.ά.

ημερομηνία κατασκευής της γέφυρας είναι άγνωστη. Πιθανότατα να κτίσθηκε αρχικά με την ίδρυση της Ιεράς Μονής Τατάρνας διότι μία γέφυρα για την σύνδεση της περιοχής και την επιβίωση της Ιεράς Μονής είναι απαραίτητη εξ ανάγκης. Όμως δεν έχουμε σίγουρη μαρτυρία παρά οι εικασίες μας απορρέουν από την ιστορία του κυρίως μνημείου της περιοχής δηλαδή του μοναστηρίου Τατάρνας. Η ονομασία Γέφυρα Τατάρνας προέρχεται από την Ιερά Μονή Τατάρνας για αυτό λέμε η αλληλοσύνδεση εκ των πραγμάτων μας οδηγεί σε δικαιολογημένες εικασίες. Σήμερα το ιστορικό αυτό μνημείο είναι βυθισμένο στο φράγμα της λίμνης των Κρεμαστών. Λίγο πιο μακριά σήμερα υπάρχει νέα μοντέρνα πρωτοποριακή⁶⁵ γέφυρα υπεράνω του φράγματος Κρεμαστών με το όνομα Γέφυρα Τατάρνας πόλος έλξης των τουριστών συνδεόμενη με το τοπίο της περιοχής . Από την νέα αυτή γέφυρα διέρχεται η επαρχιακή οδός που συνδέει την Αιτωλοακαρνανία με την Ευρυτανία.

iii) . Το Γεφύρι του Μανώλη .

Το γεφύρι του Μανώλη⁶⁶ ευρίσκεται στον παραπόταμο του Αχελώου Αγραφιώτη που συνδέει τις δύο όχθες του παραποτάμου , σήμερα βυθισμένο στο φράγμα της λίμνης των Κρεμαστών. Το ονομαστό αυτό μνημείο , το γεφύρι του Μανώλη ευρίσκεται στην δυτική Ευρυτανία 50 χιλιόμετρα μακριά από το Καρπενήσι. Το γεφύρι του Μανώλη είναι ένα πέτρινο μονότοξο γεφύρι διαμέτρου περίπου 30 μέτρων , Κατασκευασμένο από εντόπια καλοδουλεμένη πέτρα , πραγματικό αριστούργημα της λαϊκής αρχιτεκτονικής . Άλλως δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι όλοι οι λιθοξόοι και πρωτομάστορες της Ορεινής Ελλάδος , προπάντων των Ηπειρωτών πρωτοστατούν στην κατασκευή τόσων

Εικόνα 8. (Το γεφύρι του Μανώλη κατά τους καλοκαιρινούς μήνες που πέφτει το νερό της λίμνης Κρεμαστών . Πηγή : Το φράγμα Κρεμαστών) .

μνημείων στην χερσόνησο του Αίμου αρχικά ,μετά εις την Μικράν Ασία μέχρι και εις αυτήν την Περσία με την κατασκευή ονομαστών τζαμιών μετά την επέλαση του

⁶⁵ Η πρωτοποριακή αυτή γέφυρα ξεκίνησε την κατασκευή της το 1965 και ολοκληρώθηκε το 1970 από πολιτικό μηχανικό Αρίσταρχο Οικονόμου, και που η κατασκευή της κέρδισε τρία διεθνή βραβεία. Η νέα αυτή γέφυρα διαθέτει τρεις καμάρες από τις οποίες η μεγαλύτερη έχει πλάτος 196 μέτρα.

⁶⁶ . βλ. Βικιπαίδεια πολλά ρεπορτάζ .

Μωαμεθανισμού! Την ημερομηνία κατασκευής του ονομαστού γεφυριού την ευρίσκομε στην κτιτορική πλάκα « ΕΚΤΙΣΘΗ ΤΟ 1659 ΟΙ ΚΤΗΤΟΡΕΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΑΙ ΜΑΝΩΛΗΣ» . Την ονομασία πήρε από το τελευταίο όνομα « ΜΑΝΩΛΗΣ» ή όπως λέει η παράδοση ότι ο πρωτομάστορας Μανώλης Χρυσιώτης Ηπειρώτης που εγκαταστάθηκε στο χωριό Δάφνη (Κουφάλα) ζούσε με την γυναίκα του Παρασκευή που καταγόταν από τα Βραγγιανά Αγράφων Καρδίτσας. Ήταν άτεκνη οικογένεια για αυτό και απέκτησε ένα γιό το γεφύρι του Μανώλη και δύο κόρες , την Αγία Παρασκευή στα Βραγγιανά⁶⁷, και Αγία Παρασκευή , στη Χρύσω του Δήμου Αγράφων από όπου καταγόταν ο πρωτομάστορας Μανώλης Χρυσιώτης. Το γεφύρι είναι συνδεδεμένο με ιστορικά γεγονότα της περιοχής και επί 400 χρόνια ήταν στην υπηρεσία της Πατρίδας Ελλάδας. Η κατασκευή του φράγματος το έπνιξε και αυτό το μνημείο με την ιδιαιτερότητα του , να ευρίσκεται στις παρυφές του φράγματος και να μείνει εκτός υδάτων ένα μικρό μέρος της κορυφής του τον χειμώνα και το καλοκαίρι και φθινόπωρο που η στάθμη των υδάτων να πέφτει σημαντικά , το γεφύρι να αναδύεται μεγαλοπρεπώς ! Η εικόνα αυτή αισθητοποίησε κυρίως ένα Αγρινιώτη⁶⁸ ο οποίος κινητοποίησε με τα σύγχρονα τηλεοπτικά μέσα την κοινή γνώμη και με ενέργειες του μετά από πολύχρονη μάχη να κερδίσει τον αγώνα της διάσωσης του μνημείου αφού ήταν έτοιμο να καταρρεύσει από την διάβρωση των υδάτων παρά την αξιοθαύμαστη κατασκευής του. Όλα τα πέτρινα γεφύρια προπάντων τα μεγάλα οφείλουν την ευστάθεια κατά κύριο λόγο στον τρόπο κατασκευής των και « θηλυκώματος» της λιθοδομής και λιγότερο στο συνεκτικό υλικό τους. Σήμερα γίνεται πόλος έλξης πολλών τουριστών καθ όλο το έτος ένεκα της ιστορίας του και των θρύλων.

iv) . Η Πηγή της Μαρδάχας.

Η ονομαστή πηγή της Μαρδάχας που σημαίνει αχόρταγη να βγάζει νερό⁶⁹ και « είναι κύρια πηγή του Αχελώου»⁷⁰ κατά τους καλοκαιρινούς μήνας που λιγοστεύουν νερά. Στην αρχαιότητα η πηγή ήταν πολύ γνωστή αποτελούσε τόπο λατρείας του θεού –ποταμού Αχελώου όπως αναφέρεται στον Όμηρο, συγκεντρώνοντας όλες τις απαραίτητες προϋποθέσεις . Εκεί συγκεντρωνόταν οι πιστοί για να του αποδώσουν διάφορες τιμές και να του προσφέρουν δώρα και θυσίες. Οι προσφορές και θυσίες δεν γινόταν μόνο στον Αχελώο αλλά και σε πολλούς άλλους ποταμούς της Ελλάδος όπως Σπερχειό, Αλφειό, κ.α. Οι πάσης φύσεως προσφορές περιελάμβαναν θυσίες ζώων, προσφορές παντός είδους, σπονδές, αφιερώματα κτλ που συνοδεύονταν από ύμνους και προσευχές. Στα νεώτερα χρόνια ήταν τόπος εμποροπανηγυρης και τουρισμού. Σήμερα δεν υπάρχει η σπουδαία αυτή πηγή της Μαρδάχας γιατί έχει κατακλυσθεί από τα νερά του φράγματος Κρεμαστών.

v) . Τα 15 περίπου χωριά και οικισμοί που κατακλύσθηκαν με το φράγμα.

⁶⁷ Βλ. Αλεξάκης Χριστόφορος, Βραγγιανά Αγράφων και Ελληνομουσειών, 1990, Πάνου Βασιλείου, Ευγένιος Γιαννούλης ο Αιτωλός, Αθήνα 1980, Στεφανής Ι.Ε. –Παπατριανταφύλλου Νίκη- Θεοδωρούδη , Ευγένιου Γιαννούλη του Αιτωλού, Επιστολές (ΚΡΙΤΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ) Θεσσαλονίκη 1992.

⁶⁸ Το όνομα του Αγρινιώτη Γρηγόρη Φέσσα ο οποίος ευαισθητοποίησε το κοινό με έγγραφα στο Δήμο Αγράφων, αλλά και στην ιστοσελίδα του Facebook με τίτλο « ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΦΙΛΩΝ ΓΕΦΥΡΑΣ ΜΑΝΩΛΗΣ».

⁶⁹ . βλ. Σιδέρης Ι, Ορθογραφικών λεξικόν, έ. α. σελ. 396 και LIDDELLH. – SCOTTR. Εκδόσεις Ι. Σιδέρης Αθήναι τ. 3 σελ. 88

⁷⁰ Βλ. Βικιπαίδεια, λήμμα, Πηγή Μαρδάχας .

Μετά την λειτουργία του φράγματος κατακλύσθηκε από τα νερά μια ολόκληρη περιοχή με τα δεδομένα του φράγματος που αναφέραμε. Πολλοί συνοικισμοί αφανίσθηκαν και οι κάτοικοι αφού έλαβαν την αποζημίωση κατέφυγαν σε άλλα κέντρα κυρίως πόλεων και μεγαλουπόλεων διότι η εποχή της εγκαταλείψεως της υπαίθρου ήταν σαρωτική και η αστυφιλία στο μέγιστο σημείο της λόγω της εγκαταλείψεως της υπαίθρου από τις στοιχειώδεις υποδομές επιβιώσεως. Ήταν και η μεταπολεμική εποχή κυρίως του αδελφοκτόνου μακροχρόνιου εμφυλίου που κατέστρεψε ότι είχε απομείνει από την επέλαση των Γερμανών μαζί και Ιταλών φασιστών με τον παγκόσμιο πόλεμο του 1940-41. Ελάχιστα χωριά που κτίσθηκαν σε άλλες τοποθεσίες έξω του φράγματος δύσκολα επιβιώνουν παρ όλη την μικρή υποδομή βοήθειας του επίσημου κράτους διότι έχασαν την εύφορη γη τους στις κοιλάδες του Αχελώου πρωτογενής παράγωγ επιβιώσεως των, επί χιλιετηρίδες ολόκληρες που παρήγαγαν ένα Ελληνικό πολιτισμό ,που σεμνύεται ολόκληρη η ανθρωπότητα μέχρι σήμερα. Αυτοί οι λίγοι εναπομείναντες κάτοικοι στους νέους οικισμούς εστράφησαν σε άλλους πρωτογενείς παράγοντες που γεννήθηκαν ήτοι του ψαρέματος, του τουρισμού , της ενισχύσεως της κτηνοτροφίας διότι εξέλιπε η καλλιεργήσιμη γη ως εμπόδιο ανάπτυξης της ελευθέρως βοσκής.

vi) . Η οικολογική ανάπτυξη στο φράγμα Κρεμαστών.

Η οικολογική ανάπτυξη γύρω από το τεράστιο φράγμα έλαβε άλλες διαστάσεις λόγω αναπροσαρμογής του κλίματος στα δάση, στον εμπλουτισμό των πολλών βιοτόπων σε χλωρίδα και πανίδα και με την ανθρώπινη παρέμβαση κυρίως σε ιχθείς λίμνης και άλλων ψαριών που δεν είχε ο Αχελώος αλλά λόγω των γλυκών νερών του φράγματος ευδοκίμησαν και έφεραν μεγάλη παραγωγή. Εμπειριστατωμένη είναι η περιγραφή των στην ιστοσελίδα⁷¹την οποίαν μεταφέρω αυτολεξεί λόγω της επιστημονικής της αξιοσύνης:

«... Γύρω από τη λίμνη απλώνεται η μακία⁷² βλάστηση, με κυρίαρχα είδη το πουρνάρι, το φιλλύκι, την κουμαριά, τον φράξο, τον κράταιγο και την κουτσουπιτιά, ενώ από τα μεγάλα δέντρα συναντάει κανείς διάφορες βελανιδιές, λίγες καστανιές, σφενδάμια και πλατάνια. Η χλωρίδα της περιοχής περιλαμβάνει πολλά ενδιαφέροντα είδη, όπως το *Galium absurdum*, την νεραγκούλα *Primula vulgaris*, την *Daphne oleoides*, την *Asperula aristata thessala*, την καμπανούλα *Campanula radicata*, το *Biarum tenuifolium*, το αγριογαρύφαλλο *Dianthus viscidus*, το *Erysimum cephalonicum*, την *Linaria genistifolia*, το *Sedum album*, τον κρόκο *Crocus hadriaticus*, το *Delphinium fissum*, την *Euphorbia deflexa*, την *Romulea bulbocodium*, το κολχικό *Colchicum boissieri*, την κενταύρια *Centaurea salonitana* και τις ορχιδέες *Anacamptis pyramidalis*, *Epipactis helleborine*, *Orchis morio*, *Ophrys zeusii*, *O. spruneri* και *O. mammosa*. Λόγω του μεγέθους της, της μεγάλης ακτογραμμής και των πολλών βιοτόπων, η λίμνη των Κρεμαστών φιλοξενεί και πολλά είδη της ορνιθοπανίδας. Την περιοχή επισκέπτονται συχνά μεγάλα αρπακτικά, όπως γερακίνες, φιδαιοί, σφηκιάρηδες, καλαμόκιρκοι, πετρίτες, ξεφτέρια, σαΐνια, χρυσογέρακα, βραχοκιρκίνεζα, μπούφοι, κουκουβάγιες και γκιώνηδες. Στα νερά της λίμνης ζούνε αλκυόνες, νανοβουτηχτάρια, σκουφοβουτηχτάρια, μαυροβουτηχτάρια, λευκοτσικνιάδες, σταχτοτσικνιάδες, φαλαρίδες, νερόκοτες, καστανοκέφαλοι γλάροι, πρασινοκέφαλες πάπιες, χουλιάρόπαπιες, κικίρια, σαρσέλες, βουβόκυκνοι, κορμοράνοι, κ.ά. Στα γύρω δάση και στους λόφους ζούνε βραχοσοπανάκοι, καστανοπαπαδίτσες,

⁷¹ Βλ. Βικιπαίδεια , Λίμνη των Κρεμαστών.

⁷²Βλ. LIDDELH. – SCOTTIR. έ. α. Σελ 78

φρυγανοσίχλωνα, σιρλοσίχλωνα, σταρήθρες, δεντροσταρήθρες, ορτύκια, μελισσοφάγοι, κούκοι, φάσσες, κιτρινοσουσουράδες, τρυγόνια, μπεκάτσες, τσίχλες, γερακότσιχλες, κίσσες, γιδοβύζια, κοκκινοκεφαλάδες, αετομάχοι, μαυρολαίμηδες, σκαθράκια, λούγαρα, διάφοροι δρυοκολάπτες, κ.ά.

Η ερπετοπανίδα περιλαμβάνει είδη, όπως σαλαμάνδρες, κοινούς τρίτωνες, γραιοβάτραχους, βαλκανοβάτραχους, κιτρινομπομπίνες, μεσογειακές χελώνες, αβλέφαρους, τρανόσαυρες, τοιχογουστέρες, σαύρες της Ρούμελης, νερόφιδα, λιμόφιδα, δεντρογαλιές, σπιτόφιδα, σαΐτες και οχίες. Από τα θηλαστικά περιστασιακή είναι η παρουσία από λύκους, αγριόγατες και ζαρκάδια ενώ τα πιο συχνά είδη είναι οι βίδρες, οι αλεπούδες, οι αγριόχοιροι, οι σκίουροι, οι ασβοί, οι νυφίτσες, τα κουνάβια, οι λαγοί, οι δεντρομουξοί, οι δασομουξοί, οι σκαντζόχοιροι και διάφορα είδη νυχτερίδων.

Η ιχθυοπανίδα της λίμνης περιλαμβάνει διάφορα είδη των μεγάλων ποταμών που εκβάλλουν σε αυτήν. Από αυτά ξεχωρίζουν τα χέλια (*Anguilla anguilla*), οι πεταλούδες (*Carassius gibelio*), οι κυπρίνοι (*Cyprinus carpio*), οι πελοποννησιακές μπριάνες (*Barbus peloponnesius*), οι κορήγονοι (*Coregonus lavaretus*), οι χορτοφάγοι κυπρίνοι (*Ctenopharyngodon idella*), οι ασημοκυπρίνοι (*Hypophthalmichthys molitrix*), τα ηλιόψαρα (*Lepomis gibbosus*), οι ψευδορασμπόρες (*Pseudorasbora parva*), οι τσερούκλες (*Scardinius acarnanicus*), τα γλανίδια (*Silurus aristotelis*), οι γουλιανοί (*Silurus glanis*), κ.ά.».

vii) . Ο Τουρισμός στην περιοχή του φράγματος Κρεμαστών.

Μετά την όλη αλλαγή στο περιβάλλον της περιοχής του φράγματος Κρεμαστών , με τα νέα δεδομένα της ζωής των κατοίκων που διαμορφώθηκαν, τα έργα υποδομής , την άνοδο του βιοτικού επιπέδου των ανθρώπων , την ασφυκτική κατάσταση της ζωής των πόλεων , την απόσταση από την Αθήνα , το Αγρίνιο , το Καρπενήσι και πολλών άλλων παραμέτρων αναπτύχθηκε ο τουρισμός . Η καταπληκτική ομορφιά της μεγαλύτερης τεχνικής λίμνης στην Ελλάδα μέσα στην αγκαλιά των βουνών των Αγράφων είναι μαγευτική⁷³. Γεννήθηκε η απόλαυση της βαρκαρησίας⁷⁴ συνδυασμένη τους καλοκαιρινούς μήνες με τις απολαυστικές βουτιές στα νερά και προ παντός στις όχθες όπου υπάρχουν βραχώδεις σπηλιές μετά απότομα βράχια μαγευτικού κάλλους .Κάνουν θραύση τα διθέσια ή μονοθέσια kayak ειδικά για λίμνες , φράγματα, ποτάμια με τον απαραίτητο εξοπλισμό αλλά και οι πολυθέσιες (μισόκοπες) πάλι ειδικές ποτάμιες βάρκες για μια απολαυστική περιήγηση στην λίμνη των Κρεμαστών. Έτσι γεννήθηκαν τα εστιατόρια , οι Ξενώνες και όλα τα υπόλοιπα δίπλα στην λίμνη Κρεμαστών. Τα φιόρδ της λίμνης είναι υπέροχα , το τοπίο των δασών στις όχθες , τα χωριά που είναι γύρω από το φράγμα με τις καινούργιες υποδομές. Αναφέρουμε « Τα στενά Αγαλιανού»⁷⁵.Ευρίσκονται στα όρια Αιτωλοακαρνανίας (Δήμος Παρακαμπύλιων) και Ευρυτανίας. Πρόκειται για τα στενά όπου συναντούνται ο παραπτόταμος Τρικεριώτης με την λίμνη Κρεμαστών . Τα μαγευτικό τοπίο προσφέρεται για

⁷³ Βλ. Παραβάλλου Ιωάννας , Βικιπαίδεια, λήμμα : Λίμνη φράγματος Κρεμαστών, Τουρισμός (Αθλητισμός- μπάνια βαρκαρησία κτλ) κείμενα –φωτογραφίες .

⁷⁴ Βλ. Ιστοσελίδα : λήμμα Canoe Kayak στη λίμνη Κρεμαστών –Ευρυτανίας με όλες τις πληροφορίες σε τουριστικά site με λεπτομέρειες και κατατοπιστικούς τουριστικούς χάρτες, ξενοδοχεία, μέρη κτλ.

⁷⁵ Βλ. Βικιπαίδεια Η Λίμνη φράγματος Κρεμαστώ, λήμμα : Στενά Αγαλιανού : Το ισχυρό χαρτί του εναλλακτικού τουρισμού.

Εικόνα 9. (Πηγή : Στενά Αγαλιανού : ισχυρό χαρτί του εναλλακτικού τουρισμού).

Εικόνα 10.

Εικόνα 11.

Εικόνα 12. Εικόνες 10 έως 12 . (Πηγή: Στενά Αγαλιανού : ισχυρό χαρτί εναλλακτικού τουρισμού .)

κατασκήνωση δίπλα στο πλατανόδασος, όπου έχει και αμμουδιά για μπάνιο στα πεντακάθαρα νερά . Ο « σύλλογος των Παρακαμπύλιων Νέων» με στοχευόμενα διαφημιστικά φυλλάδια που φιγουράρουν σε όλη την Ευρυτανία και με άλλους φορείς που μπήκαν δυναμικά στο παιγνίδι του τουρισμού μάλιστα με εταιρίες με εναλλακτικές δραστηριότητες (rafting, canoe kayak)εδώ και αρκετά χρόνια δίνουν καινούργια ώθηση στην ανάπτυξη. Η νέες προοπτικές τουρισμού με αθλήματα αναρριχήσεως αλλά και καταρρίχησης (rappel)⁷⁶στην καινούργια γέφυρα Επισκοπής . Τελευταία πραγματοποιούνται στα Στενά Αγαλιανού river party (= ποτάμιες εκδηλώσεις) που περιλαμβάνει πολλές ανάλογες δραστηριότητες και δίνουν ζωή στην περιοχή με τις αλυσιδωτές ανάγκες διαμονής ,τροφής, διασκεδάσεως . Η απεραντοσύνη της λίμνης με την στενόμακρη εικόνα , τα νησάκια που προβάλλουν από τους λόφους που έμειναν εκτός νερού, τα εκκλησάκια των χωριών στις όχθες, το πράσινο , τα δάση και οι Ορεινοί όγκοι των Αγράφων με τις υψηλές επιβλητικές βουνοκορφές συνθέτουν μαγευτικό τοπίο που γεννά πολλές τουριστικές δραστηριότητες. Μία από αυτές , οι πεζοπορίες ανάμεσα σε πολλά μονοπάτια των δασών και των βουνών που μπορεί ο επισκέπτης να διαλέξει. Αναφέρουμε μία δελεαστική πρόταση , η διαμονή στο καταπράσινο από έλατα χωριό Φιδάκια και μετά μία πεζοπορία στο βουνό σε βατό χωματόδρομο μέχρι την θέση « Τσαγκαράλωνα», όπου θα εναλλάσσονται οι σπάνιες προβαλλόμενες εικόνες της λίμνης που μαγεύει στην κυριολεξία.

Η επίσκεψη στην Ιερά Μονή της Τατάρνας αιώνων φύλακας εκεί με πολλή φιλοξενία αλλά και ένα σπάνιο μουσείο κειμηλίων σπανίων εικόνων όπως η « Άκρα Ταπείνωσις» του 12^{ου} -13^{ου}αιώνα, αμφίων, ευαγγελίων. Επίσης με το μοναδικό χρυσό καντήλι του αρματολού- κλέφτη των Αγράφων και του Βάλτου ηρωικού Κατσαντώνη, σε εκπλήρωση του τάματος του όπως αναφέρει το ιστορικό δίστιχο:

«Χίλια φλουριά χω στο Προυσό και χίλια στ Βαρετάδα και στις Τατάρνας τη Μονή ένα χρυσό καντήλι».

⁷⁶βλ. Blog Parakampylion. blogspot.com

Εικόνα 13. Ιερά Μονή Τατάρνας στην νέα της θέση.

Κοντά είναι και η καταποντισμένη ονομαστή γέφυρα της Τατάρνας . Ένα Ωραίο θέαμα είναι η επίσκεψη κοντά στο γεφύρι του Μανώλη που όπως αναφέραμε διεξοδικά πιο πάνω δεν κατακλίσθηκε πλήρως από τα νερά του φράγματος και τους καλοκαιρινούς μήνες ξεπροβάλλει σχεδόν ολόκληρο πολλές φορές . Ένα θέαμα σπάνιο να βλέπει κανείς το αριστουργηματικό έργο τέχνης αγέρωχο γίγαντα να αντιστέκεται στα υπόγεια ρεύματα του φράγματος και να ξεπροβάλλει διαμαρτυρόμενος στο κακό που υποβάλλεται στο χρόνο να αφανιστεί από αυτόν τον ίδιο τον δημιουργό του τον άνθρωπο!. Σε όλα αυτά που περιληπτικά αναφέραμε ο τουριστικός επισκέπτης μπορεί να αγοράσει από τους εντόπιους ,γνήσιο τυρί φέτα, καλό μέλι, αρωματικά βότανα , λικέρ, μαρμελάδα ξινοκορόμηλου, ρακί διπλοβρασμένο, ζυμαρικά χειροποίητα, ξινό ή γλυκό τραχανά , γλυκά κουταλιού, (καρυδάκι, άγριο βατόμουρο, κάστανο, κυδώνι).

Γ) ΤΟ ΥΔΡΟΗΛΕΚΤΙΚΟ ΦΡΑΓΜΑ ΤΟΥ ΚΑΣΤΡΑΚΙΟΥ

α) . Χαρακτηριστικά

Επάνω στην κοίτη του Αχελώου ποταμού στην συμβολή του με τον παραπόταμο Ίναχο, μόλις 12 χιλιόμετρα από την Εθνική οδό Αγρινίου Άρτας στο χωριό Καστράκι Αιτωλοακαρνανίας , το έτος 1969 αρχίζει η κατασκευή του δευτέρου κατά χρονολογική σειρά φράγματος. Ο Υδροηλεκτρικός σταθμός του Καστρακίου , εκμεταλλεύεται τις εκροές του υδροηλεκτρικού σταθμού Κρεμαστών καθώς επίσης και τα νερά του παραποτάμου Ίνάχου, ο οποίος εκβάλλει μέσα στον ταμιευτήρα του έργου , ωφέλιμης χωρητικότητας 53 εκατομμύρια κυβικά νερού. Ο σκοπός του έργου, πέραν της υδροηλεκτρικής παραγωγής, είναι η

Εικόνα 14.

Εικόνα 15. Εικόνες 14 και 15 . Η λίμνη Καστρακίου . (Πηγή: Το Φράγμα του Καστρακίου)

άρδευση και ύδρευση του Δήμου Αγρινίου και των γειτονικών Δήμων ⁷⁷. Το υδροηλεκτρικό φράγμα του Καστρακίου είναι χωμάτινο και ένα από τα μεγαλύτερα της Ευρώπης , το οποίο παρουσίασε σημαντικό ενδιαφέρον , από την άποψη ότι ήταν το πρώτο που κατασκευάστηκε από ελληνικές εταιρείες⁷⁸(Οδών –Οδοστρωμάτων, Δομική, ΕΔΟΚ-ΕΤΕΡ Α.Ε.) Το υδροηλεκτρικό αυτό φράγμα επιβραδύνει την ροή των υδάτων . Έτσι δημιουργήθηκε συλλέκτης υδάτων ,τεράστιες δεξαμενές τουτέστιν τεχνική λίμνη με τα δικά της

⁷⁷ Βλ. Μασίκας Νίκος, έ. α. σελ. 15

⁷⁸ Βλ. Σιδέρη Ελένη Παγκ. , Πολεοδομική Εξέλιξη Δήμου Στράτου Αιτωλοακαρνανίας , Πτυχιακή Σχολής Τεχνολογικών εφαρμογών (Σ.Τ.ΕΦ.) τμήμα πολιτικών δομικών έργων . Αγρίνιο 2011 σελ 68 κ. ε.

χαρακτηριστικά. Η επιφάνεια της λίμνης καλύπτει έκταση 28.000 τετραγωνικά χιλιόμετρα με όγκο νερού 1.000.000 κυβικά μέτρα. Το φράγμα της λίμνης έχει ύψος 96,70 μέτρα, μήκος 547 μέτρα, και το πάχος στην βάση του είναι 530 μέτρα.⁷⁹ Έχει σήραγγα εκτροπής μήκους 393 μ με διάμετρο 8 μέτρα, εκχειλιστή ανοικτό χωρίς θυροφράγματα⁸⁰. Έχει δημιουργηθεί ηλεκτρικός σταθμός που εξοικονομεί ενέργεια που δεν επιβαρύνει το περιβάλλον όπως το πετρέλαιο ή το ορυκτό λιγνίτη κλπ. Το χαρακτηριστικό⁸¹ του υδροηλεκτρικού αυτού συγκροτήματος Καστρακίου είναι η υδροηλεκτρική παραγωγή, η άρδευση από το 1969 με εγκατεστημένη ισχύ 320 MW. Η λίμνη του Καστρακίου καταλήγει βορειοδυτικά στο χωριό Μπαμπαλιό του οποίου κατέκλυσε μέγα μέρος των περιουσιών και του χωριού Μαλατείκα, μετά του Καστρακίου. Ένα από τα πιο αξιόλογα μνημεία που κατακλίθηκαν στα νερά του φράγματος Καστρακίου είναι ο υστεροβυζαντινός Ναός της περίφημης Παναγίας Πρεβέντζας⁸². Είναι του 13^{ου} αιώνα με σπάνιες τοιχογραφίες που αποκολλήθηκαν με την κατασκευή του φράγματος και μένουν στοιβαγμένες σε κάποια αποθήκη. Ο ωραιότατος Ναός με εξωτερικό κεραμοπλαστικό διάκοσμο είναι στο βυθό της λίμνης. Ένα άλλο αξιοσημείωτο που σχεδόν κατακλίστηκε από τα νερά είναι η πηγή «Μπαρτίλα»⁸³. Είναι μια ιαματική πηγή που πρόσφερε στους λουόμενους ίαση για πολλές παθήσεις, δυστυχώς έχει έλθει σε αχρηστία καθ ότι έχει καλυφθεί από το φράγμα κυρίως τους χειμερινούς μήνες. Οι κάτοικοι σχεδόν όλοι υποχρεώθηκαν σε αναγκαστική μετανάστευση εκτός από ένα μικρό μέρος από αυτούς που δημιούργησαν οικισμούς στις παραλίμνιες περιοχές. Με τα νέα όμως δεδομένα, τα νησάκια της λίμνης που σχηματίστηκαν οι γραφικές εκκλησίες γύρω από τα χωριά και η αισθητική των κτισμάτων τους με φόντο την λίμνη συνθέτουν μια καινούργια εικόνα που μετατρέπεται σε τουρισμό από την αγροτική ανάπτυξη που είχε αλλάζοντας έτσι όλο το σκηνικό της ζωής των κατοίκων.

β) Η οικολογική ανάπτυξη στην περιοχή μετά το φράγμα Καστρακίου

Η οικολογική ανάπτυξη της περιοχής του φράγματος του Καστρακίου είναι σχεδόν η ίδια με την περιγραφείσα πιο επάνω του φράγματος των Κρεμαστών λόγω της μικρής αποστάσεως των στον ίδιο ποταμό, το ίδιο περιβάλλον τόπου και κλίματος και της συνδέσεως των με τα νερά του Αχελώου. Όλα τα είδη του ζωικού βασιλείου, του φυτικού είναι συνδεδεμένα με την ίδια κατάσταση του φράγματος Κρεμαστών. Στην περιοχή αυτή λόγω της δικής τους ιδιομορφίας έχουν ευδοκιμήσει άλλες προοπτικές δημιουργίας οικονομικής και τουριστικής ανάπτυξης, Ένα από τα αξιοθέατα στην περιοχή αυτή είναι από την πλευρά της Αιτωλοακαρνανίας στη θέση Πεταλού τα άγρια άλογα του Πεταλά⁸⁴ που αναπτύχθηκαν με την εγκατάλειψη των, πριν 40 χρόνια και σήμερα ζουν σε άγρια μορφή και δίνουν ζωή στον τουρισμό της περιοχής. Αξιόλογο μέρος για τον επισκέπτη είναι το δάσος « Τρανή παγάνα»⁸⁵.

⁷⁹ Βλ. Φιλίππου Μαρία, έ. α. σελ. 20. Και Αρχεία ΔΕΗ: Υδροηλεκτρικός σταθμός Καστρακίου όπου δίνονται περισσότερα τεχνικής φύσεως χαρακτηριστικά.

⁸⁰ Βλ. Μασίκας Νίκος, έ. α. σελ. 24

⁸¹ Βλ. Αργυράκης Ιωάννης δ/ντής Υδροηλεκτρικής παραγωγής, Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος (...έναρξη εμπορικής λειτουργίας Εγκατάσταση ισχύος 320MW (4x80) (4x80) Francis type turbines Μέση παραγωγή 598 GWH. Φράγμα χωμάτινο 96 μέτρων ύψος, ωφέλιμο χωρητικότητα ταμ. 53m.c.m. ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΥ)

⁸² Βλ. Σιδέρη Ελένη Παγκ., έ. α. σελ. 69, Πέτρου Νικ. Βιβλίο Αχελώος (φωτογραφία Γεωργίου Ρίζου)

⁸³ Βλ. έ. α. σελ. 70

⁸⁴ Βλ. Σιδέρη Ελένη Παγκ., ε. αν. σελ. 70, και Βλ. λήμμα : Η λίμνη Καστρακίου

⁸⁵ Ε. α. σελ. 69-70

Είναι στα όρια του χωριού Καστρακίου γεμάτο από αριές και άλλα δένδρα και περικλείει μία έκταση πολλών χιλιάδων στρεμμάτων όπου καταφεύγουν εκεί εκτός από τα άγρια άλογα του Πεταλά που αναφέραμε και πλήθος άλλων ζώων και πουλιών της πανίδας της περιοχής.

Δ-Ε. ΤΟ ΥΔΡΟΗΛΕΚΤΡΙΚΟ ΦΡΑΓΜΑ ΣΤΡΑΤΟΥ I και II.

α) . Γενική περιγραφή

Το υδροηλεκτρικό φράγμα της Στράτου I-II ευρίσκονται προς το τέλος εκροής του ποταμού Αχελώου 10 χιλιόμετρα από την πόλη του Αγρινίου στο νομό Αιτωλοακαρνανίας δυτικά του χωριού Στράτος⁸⁶ και από την Αθήνα απέχει 285 χιλιόμετρα. Πήρε την ονομασία από το χωριό Στράτος από την αρχαιοελληνική πόλη Στράτος της οποίας φέρει και το σημερινό έμβλημα της, συνέχεια του σπουδαίου κέντρου της στρατολόγησης των Ακαρνανών και Αιτωλών από όπου και η προέλευση της ονομασίας.⁸⁷ Είναι το τελευταίο φράγμα στον ποταμό Αχελώο προ της εκβολής του στο Ιόνιο πέλαγος. Είναι έργο διπλού σκοπού που παράγει ενέργεια και αποθηκεύει νερό για ρύθμιση αρδεύσεων σε ημερήσια βάση , ικανοποιώντας έτσι τις αρδευτικές ανάγκες της εύφορης πεδιάδας του Κάτω Αχελώου⁸⁸. Στο φράγμα του Στράτου έχουν κατασκευαστεί δύο υδροηλεκτρικοί σταθμοί . Στη δεξιά όχθη ο Στράτος I για την παραγωγή υδροηλεκτρικής ενέργειας και στην αριστερή πλευρά ο μικρός σταθμός Στράτος II του οποίου ο σκοπός είναι αρδευτικός⁸⁹. Το νερό που μεταφέρεται με τις διώρυγες , διανέμεται στην περιοχή των χωριών Στράτου, Κυψέλης , Οχθίων, Λεπενούς. Το έργο άρχισε το έτος 1981 ολοκληρώθηκε το 1988 και ενσωματώθηκε στο κυρίως έργο το 1989. Το φράγμα Στράτου διαθέτει τέσσερες μονάδες ηλεκτρικής παραγωγής , συνολικής ισχύος 150 MW μαζί με τα υπόλοιπα φράγματα συμμετέχει με ποσοστό 10% στην ετήσια παραγωγή της χώρας⁹⁰. Από τεχνικής απόψεως ανήκει στα χωμάτινα φράγματα με κεντρικό αργιλικό πυρήνα , έχει έκταση 8.400km², μήκους 1900 μέτρα είναι το μεγαλύτερο σε μήκος στην Ελλάδα , και ύψους 26 μέτρων συνολικού όγκου 2,8 εκατομμυρίων κυβικών μέτρων νερού⁹¹. Στη βάση του φράγματος δημιουργήθηκε πάρκο 500 στρεμμάτων που έχει παραχωρηθεί στην ομοσπονδία θαλάσσιου Σκι⁹². Το τοπίο που έχει δημιουργηθεί είναι μοναδικό και μπορούν να αναπτυχθούν μια σειρά από δραστηριότητες όπως πεζοπορία στις όχθες των λιμνών ποδηλασία κ. τ. λ. Επίσης η λίμνη διαθέτει εξαιρετο φυσικό πλούτο με πανέμορφη βλάστηση φυσικές αποχρώσεις και πανέμορφα πτηνά. Το οικοσύστημα και ο μακροβιότοπος αναπτύχθηκαν σε πολύ μεγάλο βαθμό απόρροια του φράγματος.

⁸⁶ Βλ. Βικιπαίδεια λήμμα :Υδροηλεκτρικό φράγμα Στράτου , σελ. 1

⁸⁷ Βλ. Σιδέρη Ελ. έ. α. σελ. 10.

⁸⁸ Βλ. Μανίκας Νίκος, έ. α. σελ. 15 ,βλ. βλ. Βικιπαίδεια ,λήμμα : « Υδάτινοι πόροι και περιβάλλον Θεσσαλίας (Υ.ΠΕ.ΘΕ.) : Αρχεία : Υδροηλεκτρικά έργα Αχελώου , φυλλάδια Δημόσιας επιχείρησης Ηλεκτρισμού (ΔΕΗ).

⁸⁹ Βλ. Μανίκας Νίκος , έ. α. σελ. 36.

⁹⁰ ε. α. σελ 27. , και Βικιπαίδεια λήμμα : Το υδροηλεκτρικό φράγμα Στράτου σελ. 2.

⁹¹ Βλ. Μανίκας Νίκος, έ. α. σελ. 38-34.

⁹² . βλ. ιστοσελίδα [iaitoloakarnania .gr](http://iaitoloakarnania.gr) 2019/06.

Εικόνα 16. (Πηγή : Το φράγμα Στράτου)

ΣΤ. ΤΟ ΥΔΡΟΗΛΕΚΤΡΙΚΟ ΦΡΑΓΜΑ ΤΗΣ ΣΥΚΙΑΣ .

α) . Γενικά χαρακτηριστικά

Εκτός από υδροηλεκτρικά έργα στον ποταμό Αχελώο που εξετάσαμε μέχρι τώρα είναι και τα φράγματα της κεντρικής κοίτης του ποταμού και του άνω ρου που συνδέονται εκτός από την παραγωγή Ηλεκτρικής Ενέργειας για τις ανάγκες της Ελλάδος , είναι και η εκτροπή⁹³ ενός τμήματος υδάτων στην Θεσσαλία για άρδευση της ευφόρου πεδιάδος. Με την εκτροπή όμως προκύπτουν και άλλα έργα δευτερεύοντα ⁹⁴αφ ενός υδροηλεκτρικά και αφ ετέρου αρδευτικά στην πλευρά της Θεσσαλίας ένεκα της διοχετεύσεως εκεί των υδάτων που θα εμπλουτίσουν με άλλες τεχνητές λίμνες φραγμάτων των εκεί παραποτάμων του Πηνειού ποταμού. Εις όλα αυτά τα έργα πρέπει να προστεθούν και τα έργα υποδομής που προκύπτουν από όλες αυτές τις σχεδιαζόμενες δραστηριότητες των κατασκευών όλων των έργων τουτέστιν ένα μεγαλόπνοο έργο με πολλαπλά οφέλη στην τοπική κοινωνία αλλά και κατ επέκταση στην Ελλάδα.

⁹³ Βλ. Χατζηλάκος Γ. ,έ. α. σελ 862

⁹⁴ Βλ. ΔΕΗ επιμέλεια έκδοσης γενικής διεύθυνσης δημόσιας σχέσης: « Η εκτροπή Αχελώου στη Θεσσαλία» Μάρτιος 1987 , βλ Υδάτινοι πόροι και περιβάλλον (Υ.Π.Ε.Θ.Ε.) έ. α.

Εικόνα 17. (Πηγή Το φράγμα της Συκιάς) . Ημιτελές όπως είναι σήμερα.

Μερικά έργα στην πλευρά της Θεσσαλίας ήδη είχαν αρχίσει από το 1984 και το 1987 προγραμματίστηκαν τα προαναφερόμενα . Υπολογίστηκαν ⁹⁵ότι μετά την ολοκλήρωση του έργου εκτροπής του Αχελώου με βάση το φράγμα Συκιάς θα αυξηθεί η ετήσια παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας κατά 1.200.000.000 κιλοβατώρες η οποία μεταφράζεται σε ωφέλεια σε 12.000.000.000 δραχμές τον χρόνο. Τα οφέλη της αρδεύσεως από το παραπάνω έργο μετά την ολοκλήρωση των εγγειοβελτιωτικών έργων της Θεσσαλικής πεδιάδας προβλέπεται να εξαπλασιαστεί η αξία παραγωγής γεωργοκτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων. Επίσης να πενταπλασιαστεί η αξία της εργασίας που προσφέρεται στους παραγωγούς και να αυξηθεί η αγορά εργασίας κατά 11εκατομμύρια ακέραια ημερομίσθια το χρόνο. Η ακαθάριστη ετήσια αξία παραγωγής θα ανέλθει σε 120 δισεκατομμύρια δραχμές , το ετήσιο γεωργικό εισόδημα σε 78 δισεκατομμύρια δραχμές και το ετήσιο κέρδος εκμετάλλευσης σε 62 δισεκατομμύρια δραχμές. Το σύνολο του έργου (έργα εκτροπής και εγγειοβελτιωτικά έργα) υλοποιείται από το Διυπουργικό Συντονιστικό Όργανο, στο οποίο συμμετέχουν τα Υπουργία Εθνικής Οικονομίας, Γεωργίας, ΠΕΧΩΔΕ και Βιομηχανίας Ενέργειας και Τεχνολογίας.

Το φράγμα Συκιάς βρίσκεται στην κοίτη του Αχελώου με την συμβολή του παραποτάμου Κουμπουργιαννίτικου που διαχωρίζει τα όρια των νομών Καρδίτσας και Άρτας. Κατασκευάστηκε από άργιλο μέσα και από έξω αμμοχάλικο από ελληνικές εταιρίες (ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΗ-ΑΤΕΜΕΚ- ΑΤΤΙΚΑΤ- ΑΒΑΞ)⁹⁶ εκτός από την Σήραγγα εκτροπής Αχελώου

⁹⁵ έ. α. σελ. 2-4.

⁹⁶ Βλ Ιουλία Καρυά– Κουτρομάνου , έγγραφο Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ. –Γ.Γ.Δ.Ε. Ε.Υ.Δ.Ε. Αχελώου /11-2-1999 , Βλ. Φιλίππου Μαρία , έ. α. σελ. 31-32.

προς Θεσσαλία που την κατασκεύασαν άλλες εταιρείες(IMPREGILO-ΤΕΓΤ-ΓΝΩΜΩΝ).Σύμφωνα με τις μελέτες του Διυπουργικού Συντονιστικού Οργάνου το υδροηλεκτρικό έργο Συκιάς⁹⁷ περιλαμβάνει:

β) . Ειδικά χαρακτηριστικά

Φράγμα ύψους 150 μέτρων και όγκου 9.600.000.000.κυβ.μ. Ταμιευτήρα ωφέλιμου όγκου 502 εκατ. κυβικά μέτρα.

Εκχειλιστή πλημμυρών με θυροφράγματα.

Δύο σήραγγες εκτροπής μήκους 960 μ. και 420 μ.

Δρόμο προσπέλασης μήκους 2,7 χιλιόμετρα και οδική σήραγγα 300μ. Σήραγγα προσαγωγής μήκους 1 χιλιόμετρο διαμέτρου 4,5 μέτρων. Σταθμός παραγωγής ισχύος 60.000 KW που θα παράγει ενέργεια 154 εκατομμύρια κιλοβατώρες το έτος.

Προϋπολογισμός έργου : 22.000.000.000 δραχμές.

γ) . Σήραγγα εκτροπής μερικής ποσότητας υδάτων Αχελώου στη Θεσσαλία.

Η σήραγγα εκτροπής Αχελώου στο φράγμα της Συκιάς περιλαμβάνει:

Σήραγγα μήκους 18 χλμ .διαμέτρου 6 μ. από τον ταμιευτήρα Συκιάς έως τον ταμιευτήρα Μουζακίου Καρδίτσας. Δύο κατασκευαστικές σήραγγες μήκους 1200 μ. και 350 μ στις θέσεις Αγορασιά και Πευκόφυτο.

δ)Υδροηλεκτρικός σταθμός Πευκόφυτου. Ο μικρός υδροηλεκτρικός Σταθμός παραγωγής Πευκόφυτου που γίνεται μετά την εκτροπή του Αχελώου είναι ισχύος 160.000 KW, που θα παράγει ενέργεια 486 εκατ. Κιλοβατώρες το έτος. Προϋπολογισμός έργου : 22.200.000.000.000 δισεκατομμύρια δραχμές.

ε) . Υδροηλεκτρικός σταθμός Μουζακίου

Ο Υδροηλεκτρικός σταθμός Μουζακίου που περιλαμβάνει :

Φράγμα ύψους 135 μ. και όγκου 13,1 εκατ. Κυβικών μέτρων. Ταμιευτήρα ωφέλιμου όγκου 530 εκατ. Κυβικών μέτρων. Εκχειλιστή πλημμυρών. Σήραγγα εκτροπής μήκους 770 μ και διαμέτρου 5,5 μ. Σήραγγα προσαγωγής μήκους 4χλμ και διαμέτρου 8μ. Σύστημα εκκενώσεως ταμιευτήρα με σήραγγα μήκους 553 μ. Σταθμό παραγωγής ισχύος 270.000 KW θα παράγει ενέργεια το χρόνο 578 εκατ . , κιλοβατώρες. Προϋπολογισμός του έργου : 31.400.000.000 δισεκ. Δραχμές.

⁹⁷ Βλ. Φιλίππου Μαρία , έ. .α. υποσημείωση 79

στ) . Υδροηλεκτρικός σταθμός Πύλης .

Το φράγμα Πύλης και συνδετήρια σήραγγα που περιλαμβάνει: Φράγμα ύψους 90 μ. και όγκου 2,4 εκατ. Κυβικών μέτρων. Ταμιευτήρα ωφέλιμου όγκου 47 εκατ. Κυβικών μέτρων. Εκχειλιστή πλημμυρών. Σήραγγα εκτροπής μήκους 423 μ. Σήραγγα εκκενώσεως ταμιευτήρα 313μ. Συνδετήρια σήραγγα ταμιευτήρων Πύλης Μουζακίου μήκους. 8χλμ . Προϋπολογισμός έργου 8.800.000.000.000 δισεκατομμύρια δραχμές.

ζ) . Υδροηλεκτρικός σταθμός στο Μαυρομάτι . Η κατασκευή του αποσκοπεί στην αναρρύθμιση του νερού του υδροηλεκτρικού σταθμού Μουζακίου , προκειμένου να αποδοθεί για άρδευση περιλαμβάνει και υδροηλεκτρικό σταθμό στο Μαυρομάτι. Φράγμα ύψους 25 μ . όγκου 2,5 εκατομμυρίων κυβικών μέτρων . Ταμιευτήρα ωφέλιμου όγκου 4,9 εκατομμυρίων κυβικών μέτρων. Σταθμός παραγωγής ισχύος 30.000 κιλοβάτ, που θα παράγει ενέργεια 100 εκατομμυρίων κιλοβατώρες το έτος. Διώρυγα διαφυγής προς τον ποταμό Πάμισο. Προϋπολογισμός 5 .000.000.000.000 δισεκατομμύρια δραχμές.

Στο φράγμα Συκιάς περιλαμβάνονται και δύο σοβαρά ιστορικά μνημεία ήτοι η Ιερά Μονή Αγίου Γεωργίου Μυροφύλλου ⁹⁸κτίσμα του 12^{ου} αιώνα και το ιστορικό μονότοξο γεφύρι του Κοράκου. Για το μεν πρώτο την Ιερά Μονή έγιναν προσφυγές και αποφασίστηκε η προστασία της με φράγμα ⁹⁹. Το δεύτερο το γεφύρι του «Κοράκου» κτίσμα του 1514 που κατασκευάστηκε με την μέριμνα του Μητροπολίτη Τρίκκης και Λαρίσης Βησσαρίωνα με την συνδρομή των απανταχού Ελλήνων χριστιανών δεν χρειάστηκε μέριμνα ανακατασκευής του διότι πρόλαβαν οι δυνάμεις του « Δημοκρατικού Στρατού» του ΕΛΑΣ το γκρέμισαν την 28-3-1949 για να ανακοπή η επίθεση που δεχόταν από τον Εθνικό Στρατό αποχωρώντας για την Αλβανία¹⁰⁰.

Όλα τα παραπάνω έργα στον προϋπολογισμό κατασκευής των άλλαξαν ¹⁰¹ κατά περιόδους και μέχρι την κατασκευή τους πάρα πολύ , διότι πέρασαν χρόνια και λόγω άλλων παραμέτρων που επέβαλλαν την οικονομική τους προσαρμογή. Συνεχείς δε προσφυγές¹⁰² στα Ελληνικά Δικαστήρια και Ευρωπαϊκά Από την ανάθεση κατασκευής των έργων του υδροηλεκτρικού φράγματος Συκιάς της Σήραγγας και των υπολοίπων που εξαρτώνται συνεχώς προσβάλλονται από προσφυγές. Έτσι το 1994 οι περιβαλλοντικές οργανώσεις προσφεύγουν στο Συμβούλιο της Επικρατείας(Σ. τ. Ε) αφού είχαν προσφύγει και στην Ευρωπαϊκή Ένωση(Ε.Ε.) και ματαιώνουν τις εργασίες κατασκευής των έργων¹⁰³ . Μέχρι το 2007 γίνεται η 4^η προσφυγή από τις ίδιες οργανώσεις που αναφέραμε και μέχρι το έτος 2009 που αναστέλλεται η εκτέλεση έργων αφού έγινε δεκτή η αίτηση του « Παγκόσμιου Ταμείου για τη φύση (WWF) Ελλάς και το Συμβούλιο της Επικρατείας (Σ. τ. Ε) με την υπ αριθμό 34/2014 τελικά σταματά το έργο ολόκληρο εκτός του φράγματος Μεσοχώρας που αυτονομείται και συνεχίζει την

⁹⁸ Βλ. Καρακίτσιος Ελευθέριος έ. α. υποσημ. 1.

⁹⁹ Βλ. Φιλίππου Μαρία, έ. α. σελ 60.

¹⁰⁰ Βλ. Φιλίππου Μαρία , έ. α. σελ. 57.

¹⁰¹ Βλ. έ. α. υποσημ. 91.

¹⁰² Βλ. Φιλίππου Μαρία, έ. α. σελ 32-34.

¹⁰³ Βλ. Φιλίππου Μαρία, έ. α. σελ. 32-34.

αποπεράτωση του. Δεν μπορούμε να περιγράψουμε τίποτα για περιβαλλοντικές επιπτώσεις διότι τα έργα έμειναν ημιτελή. Μόνον για τις οικονομικές επιπτώσεις μπορούμε να αναφέρουμε ότι ζημιώνουν το Ελληνικό Δημόσιο και την ΔΕΗ με δισεκατομμύρια ευρώ που χάνονται χάρη στις αναμφίβολες αιτιάσεις των περιβαλλοντικών και μη οργανώσεων από την μη κατασκευή όλων αυτών των έργων που επηρεάζουν τις αλυσιδωτές παραμέτρους ανάπτυξης της περιοχής αλλά και όλου του Ελληνικού χώρου.

**Εικόνα 18. (Πηγή : Υ.ΠΕ.ΘΕ. Υδάτινοι πόροι και περιβάλλον Θεσσαλίας)
Λεπτομέρειες φράγματος Συκιάς και των εξαρτημένων άλλων σταθμών
της Σήραγγας εκτροπής του Αχελώου**

Ζ. ΤΟ ΥΔΡΟΗΛΕΚΤΡΙΚΟ ΦΡΑΓΜΑ ΔΑΦΝΟΖΩΝΑΡΑΣ.

α) Γενική περιγραφή του φράγματος

Το μικρό υδροηλεκτρικό έργο (ΜΥΗΕ) του φράγματος Δαφνοζωνάρας – Σανίδι είναι επάνω στον ρου του Αχελώου ποταμού στον νομό Αιτωλοακαρνανίας και Ευρυτανίας .

Είναι το πρώτο έργο που κατασκευάζεται επάνω στον κύριο ρου του ποταμού στην Ελλάδα¹⁰⁴. Ο σκοπός του είναι αποκλειστικά η ενεργειακή παραγωγή η οποία είναι ιδιαίτερα ικανοποιητική περίπου 40.00 GWh¹⁰⁵ το έτος με ισχύ 8.50 MW. Το υδροηλεκτρικό έργο του φράγματος Δαφνοζωνάρας ξεχωρίζει για τον υποδειγματικό του περιβαλλοντικό σχεδιασμό (δύο μεγάλα τοξωτά θυροφράγματα και διώρυγα έκπλυσης φερτών, δίοδος ιχθύων, διώρυγα μικρών σκαφών αυτομάτως ανατρεπόμενα θυροφράγματα χωρίς ανθρώπινη παρέμβαση).Στον

¹⁰⁴ Βλ. Μασίκας Νικ, έ. α. σελ. 37-38

¹⁰⁵ Βλ. Ευστρατιάδης Α. -Μαράσης Ν.- Κουτσογιάννης Δ. , « Υδροηλεκτρική ενέργεια και ενεργειακό μείγμα» Τομέας Υδάτινων πόρων και Περιβάλλοντος, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο , 2018-2018 πηγή (Rene warbles 2018 Global status Report Paris. Ren 21 secret ariat).

υπερχειλιστή του, ο οποίος ευρίσκεται επάνω από τον κύριο ρου του ποταμού, τοποθετούνται (9) εννέα βαθμιαία ανατρεπόμενα θυροφράγματα συνολικού πλάτους 60.00μέτρων και ύψους 3,50 μέτρα, αυξάνοντας έτσι σημαντικά την αντιπλημμυρική προστασία , με ελεγχόμενη , σταδιακή ανύψωση της στάθμης πλημμύρας , προστατεύοντας την ανάντη ιστορική γέφυρα του Αυλακίου. Και επί πλέον για την μέγιστη πλημμύρα σχεδιασμού , εξασφαλίζοντας παράλληλα διόδευση των πλημμυρών από την αριστερά πλευρά της κοίτης , αντιδιαμετρικά του σταθμού παραγωγής του σταθμού παραγωγής , της διώρυγας φυγής και της διώρυγας έκπλυσης φερτών¹⁰⁶. Για την κατασκευή αυτού του φράγματος έγιναν περιβαλλοντικές μελέτες να μην επιβαρύνουν το περιβάλλον , την ιχθυοπαραγωγή με την ελεύθερη και απρόσκοπτη διέλευση των ψαριών.

Εικόνα 19. (Πηγή : Το φράγμα Δαφνοζωνάρας)

Παρ όλα όσα έλαβαν υπ όψη τους οι μελετητές και καταμετρήθηκαν στην κατασκευή του έργου για να είναι όσο το δυνατόν τέλειο από περιβαλλοντικής μελέτης , δεν απέτρεψαν τις αντιδράσεις. Έτσι η πρώτη παρέμβαση καταγγελίας για ανάκληση της άδειας του φράγματος έγινε από τον «Πολιτιστικό- περιβαλλοντολογικό Σύλλογο Κοιλάδας Αχελώου» με έγγραφό του προς τα Υπουργεία Περιβάλλοντος , Πολιτισμού, την Ειδική Υπηρεσία Επιθεωρητών Περιβάλλοντος Ν. Ελλάδος ¹⁰⁷ζητούν από τους αρμοδίους να διακόψουν την λειτουργία του φράγματος που ήδη λειτουργεί από 2011¹⁰⁸.Όμως οι ισχυρισμοί του συλλόγου απερρίφθησαν και έτσι ένα έργο πνοής στην Ελλάδα λειτουργεί προς όφελος της περιοχής πρώτον και της

¹⁰⁶ Βλ. Στεφανάκος Δρ . , « Μικρό Υδροηλεκτρικό Έργο Δαφνοζωνάρα - Σανίδι στον ποταμό Αχελώο . Υπόδειγμα μικρού ΥΗΕ στον κύριο ρου μεγάλου ποταμού . Περιβαλλοντικές και ενεργειακές παράμετροι» 1^{ov} Πανελλήνιο Συνέδριο Μεγάλων Φραγμάτων , ΤΕΕ, ΤΕΕ- τμ. ΚΔΘ 13-15 Νοεμβρίου 2008 Λάρισα σελ. 8.

¹⁰⁷ Βλ. Agriniosite / i7-11-2017.

¹⁰⁸ Βλ Βικιπαίδεια: ΤΕΡΝΑ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ – ΕΤΑΙΡΕΙΑ

Ελλάδος κατά επέκταση και δεν είχε την ίδια τύχη όπως αναφέραμε δια τα υπόλοιπα φράγματα Συκιάς, εκτροπής, Μουζακίου Πύλης και Μαυρομματίου.

Η . ΤΟ ΥΔΡΟΗΛΕΚΤΡΙΚΟ ΦΡΑΓΜΑ ΜΕΣΟΧΩΡΑΣ.

α) . Γεωγραφική θέση – Ιστορική τοποθέτηση.

Το Υδροηλεκτρικό φράγμα της Μεσοχώρας ευρίσκεται στον άνω ρου του ποταμού Αχελώου στον νομό Τρικάλων νοτιοδυτικά δύο περίπου χιλιόμετρα από το χωριό Μεσοχώρα. Είναι ανάμεσα στα βουνά της Πίνδου καθαρώς ορεινός όγκος . Είναι κόμβος της περιοχής για την ανατολική προς Τρίκαλα, βόρεια προς την κεφαλήν του άνω ρου του ποταμού με συνάντηση της οδού Τρικάλων Ιωαννίνων , νοτιοδυτική πλευρά προς την Άρτα . Είναι επάνω στην κεντρική οδό Τρικάλων – Άρτας. Απέχει από την πρωτεύουσα του νομού, τα Τρίκαλα 73 χιλιόμετρα .Περιστοιχίζεται από ψηλές κορυφές της Πίνδου όπως της Λέουσας , του Αυγού, Μύτικα και άλλων μικροτέρων. Το παλαιό της όνομα Βυσιόστα μετονομάστηκε σε Μεσοχώρα το 1928. Από αρχαιοτάτων χρόνων κοιτίδα των Ελλήνων ολόκληρη η περιοχή κατοικούνταν από τους Αθαμάνες¹⁰⁹. Σύμφωνα με τις αρχαιολογικές έρευνες στην περιοχή εν όψει της κατασκευής του φράγματος εντοπίστηκαν αραιοκατοικημένοι παραποτάμιοι οικισμοί . Αργότερα μεταφέρεται πιο πάνω στη θέση που είναι σήμερα . Γνώρισε επιθέσεις από τους Ρωμαίους , Νορμανδούς, Φράγκους κατά την Βυζαντινή περίοδο . Στην εποχή της τουρκοκρατίας¹¹⁰ είναι το κέντρο του αρματολικιού του Ασπροποτάμου με τον περίφημο Νικολό Στουρνάρη αρχηγό της εξόδου του Μεσολογγίου που έλαβε το επίθετο αυτό από την ψηλή κορυφή Στουρνάρι του χωριού Μεσοχώρας¹¹¹ . Στον εμφύλιο πόλεμο έλαβαν χώρα πολλά γεγονότα και σφαγές από τον καπετάνιο του ΕΛΑΣ Άρη Βελουχιώτη μέσα στη Μεσοχώρα και γύρω από αυτή. Πυρπολήθηκε από τους Γερμανούς ένεκα των εχθροπραξιών εναντίον τους από τις ανταρτικές οργανώσεις .

β) . Τεχνικά χαρακτηριστικά του έργου.

Η Μεσοχώρα όπως και όλα τα ορεινά χωριά της περιοχής ακολούθησαν την πτωτική πορεία της εξέλιξης μετά τις πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα μέχρι τις τελευταίες δεκαετίες 1980-2000 λόγω της μετανάστευσης εις το εσωτερικό και στο εξωτερικό λόγω της παραμέλησης όλων των κυβερνήσεων της Ελλάδος. Μετά την εξαγγελία της κατασκευής του φράγματος που εκτός των παραποτάμιων οικισμών αλλά και του μισού περίπου κεντρικού οικισμού που θα κατακλιθούν με τα νερά παρατηρείται μία στασιμότητα εγκατάλειψης λόγω της αβεβαιότητας της παραμονής των και πολλών άλλων παραμέτρων. Το Υδροηλεκτρικό έργο Μεσοχώρας ξεκίνησε από το 1986 και ολοκληρώθηκε το 2001. Πρέπει να σημειωθεί εδώ ότι το έργο στη Μεσοχώρα είναι αμιγώς ενεργειακό , δεν προβλέπεται να χρησιμοποιηθούν τα νερά της τεχνικής λίμνης για ύδρευση ή άρδευση παρά μόνο για παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας. Τα νερά μετά την είσοδό τους στο σταθμό επαναδιοχετεύονται στον ποταμό Αχελώο.

¹⁰⁹ Βλ. Hammond Nik., Ήπειρος τόμοι Α, Β, Γ, μετάφραση Ζιάγκα , Αθήνα 1971.

¹¹⁰ Βλ. Κασομούλης Νικόλαος, έ. α.

¹¹¹ Βλ. Γιαννούλης Ν., Το αρματολίκι του Ασπροποτάμου και οι Στουρναραίοι . Αθήνα 1981. Σελ. 37.

Εικόνα 20. (Πηγή: BLOGWWF- Ελλάς, « Η ντροπή του Αχελώου σε λαϊκά εικονογραφημένα ») . Δορυφορική άποψη του φράγματος της Μεσοχώρας . Φωτογραφία Google.

Το φράγμα της Μεσοχώρας δεν σχετίζεται άμεσα με την εκτροπή των νερών του Αχελώου προς την Θεσσαλία , δεδομένου ότι τα νερά του Αχελώου εκτρέπονται κανονικά στην κοίτη και ρέουν φυσιολογικά στο φράγμα Συκιάς. Ο λόγος που θεωρούνταν από την πολιτεία και τους Έλληνες ως μέρος της εκτροπής των υδάτων Αχελώου στην Θεσσαλία είναι αδικαιολόγητος και αδιευκρίνιστος¹¹². Είναι ένα υδροενεργειακό έργο που μπορεί να λειτουργήσει αυτόνομα , ταυτόσημο με τα ήδη υπάρχοντα στον κάτω ρου του ποταμού , το φράγμα της Δαφνοζωνάρας, των Κρεμαστών, του Καστρακίου, του Στράτου Ι και Στράτου ΙΙ. Μετά την τελευταία απόφαση του (Σ. τ. Ε.) Συμβουλίου της Επικρατείας του 2013 το έργο διαχωρίστηκε ευκρινώς από την 2^η προσφυγή για την εκτροπή των νερών του Αχελώου και δρομολογήθηκε η αποπεράτωσή του. Όμως πάλι έγιναν προσφυγές και το έργο σταμάτησε την λειτουργία του ενώ όπως είπαμε πιο πάνω αποπερατώθηκε το 2001. Το Υδροηλεκτρικό έργο της Μεσοχώρας εξελίσσεται σε ένα τεράστιο ηθικό, πολιτικό και οικονομικό ζήτημα , δεδομένο ότι τόσα χρόνια είναι αλλά δεν επιτρέπουν την έναρξη λειτουργίας του¹¹³. Απέμειναν να λυθούν οι αποζημιώσεις κ.τ.λ. για να λειτουργήσει. Περιλαμβάνει :

- Φράγμα ύψους 135 μέτρων και όγκου 4 εκατομμυρίων κυβικών μέτρων.
- Ταμιευτήρα ωφέλιμου όγκου 228 εκατομμυρίων κυβικών μέτρων.

¹¹² Βλ. Φιλίππου Μαρία, έ. α. σελ. 47-48

¹¹³ Βλ.Υδάτινοι πόροι.... έ. α.

- Εκχειλιστή πλημμυρών με θυροφράγματα .
- Σήραγγα εκτροπής μήκους 673 μέτρα και διαμέτρου 10 μέτρων.
- Ανακατασκευή οδού προσπέλασης μήκους 4,7 χιλιομέτρων.
- Σήραγγα προσαγωγής μήκους 8 χιλιομέτρων και διαμέτρου 6 μέτρων.
- Σταθμό παραγωγής ισχύος 161,6 MW¹¹⁴ που θα παράγει ενέργεια 384 εκατομμύρια κιλοβατώρες το χρόνο .

Προϋπολογισμός έργου (το 1986) 24.000.000.000. δραχμές.¹¹⁵

Το φράγμα είναι λιθόρριπτο με ανάντη πλάκα σκυροδέματοςCFRD συνολικού όγκου 5,3χ10χ6 m³ και ύψος 150 μέτρων. Η επιλογή αυτού του τύπου φράγματος , μοναδικού στην Ελλάδα και υψηλότερου στην Ευρώπη υπαγορεύτηκε από την ανυπαρξία στην κοντινή περιοχή του έργου εκμεταλλεύσιμου Δανειοθαλάμου αδιαπέραστου υλικού. Η στέψη στο υψόμετρο 775 έχει μήκος 340 μέτρα πλάτους 10 μέτρα και μέσω αυτής γίνεται η προσπέλαση της οδού Τρικάλων –Άρτας δια μέσου Μεσοχώρας. Το φράγμα Μεσοχώρας στέλνει με την Σήραγγα Γλύστρας μήκους 7,4 χιλιομέτρων , διάμετρο σήραγγας 6,5 μέτρων και διαφορά υψομέτρου από το φράγμα προς τον Υδροηλεκτρικό Σταθμό Γλύστρας 225 μέτρων (ύψος πτώσης) οδηγεί το νερό στον αγωγό πτώσης με 6%¹¹⁶.

γ) . Εκτέλεση παραπλήσιων έργων λόγω της κατασκευής του φράγματος.

Στο πλαίσιο της κατασκευής του φράγματος έγιναν μερικά έργα για την εξυπηρέτηση του φράγματος που ανέπτυξαν την περιοχή αλλά και βελτίωσαν την Εθνική οδό Τρικάλων Άρτας. Αυτά είναι :

- 1) Επαρχιακή οδοποιία μήκους 37 χιλιομέτρων.
- 2) Οδικές σήραγγες μήκους 3,7 χιλιομέτρων επί της Εθνικής οδού.
- 3) Γέφυρες επί της Εθνικής οδού συνολικού μήκους 300 μέτρων.
- 4) Οδική προσπέλαση προς Εθνική Οδό Τρικάλων –Άρτας δια μέσου του χωριού Αρματολικού.
- 5) Γέφυρα προς το χωριό Νέας Πεύκης προ της Μεσοχώρας.

¹¹⁴ Βλ. ΔΕΗ –ΑΕ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΗΛΕΚΤΡΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΚΕΨΕ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ , ΥΠΕ ΜΕΣΟΧΩΡΑΣ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2014 σελ. 2. , Αργυράκης Ιω., Η Υδροηλεκτρική παραγωγή της ΔΕΗ ΑΕ, μια πολυδιάστατη δραστηριότητα , ΥΠΕ ΜΕΣΟΧΩΡΑΣ, Οκτώβριος 2012 σελ. 7.

¹¹⁵ Βλ. Βικιπαίδεια: Αρχεία ΔΕΗ : φυλλάδια : « Εκτροπή Αχελώου στη Θεσσαλία 1987». σελ. 2.

¹¹⁶ Βλ. Φιλίππου Μαρία, έ. α. σελ. 50-52

- 6) Οδική Σήραγγα Γκρόπας ένα σημαντικό έργο με χρόνια προβλήματα προσπελάσεως της οδού στον αυχένα της κορυφής Γκρόπας που ταλαιπωρούσε αιώνες όλους τους κατοίκους των ορεινών όγκων του Αρματολικίου Ασπροποτάμου.
- 7) Οδική σήραγγα Γλύστρας για την προσπέλαση στον Υδροηλεκτρικό σταθμό Γλύστρας.
- 8) Γέφυρα ζεύξεως του Αχελώου για την προσπέλαση στον υδροηλεκτρικό σταθμό Γλύστρας αλλά και του χωριού της Γλύστρας (Γκαβαλιώρας) που ήταν πάγιο αίτημα των κατοίκων από της απελευθερώσεως της Θεσσαλίας μέχρι σήμερα.

Η οικονομική ανάπτυξη μεταφράζεται σε εκατομμύρια δραχμές από την εκτέλεση αυτών των έργων και των αλυσιδωτών παραπλήσιων που έδωσαν δύναμη στην περιοχή. Όλα αυτά τα έργα δεν τα έλαβαν υπ όψη τους οι οικολογικές οργανώσεις που έδωσαν πνοή στους κατοίκους της περιοχής και όχι μόνο παρά αβίαστα έκαναν συνεχώς καταγγελίες και προσφυγές όπου μπορούσαν για να ματαιώσουν την λειτουργία του έργου.

δ) . Απαλλοτριώσεις για την λειτουργία του Φράγματος Μεσοχώρας.

Με τον νόμο 3734/2009 είχαν ρυθμισθεί τα διάφορα θέματα απαλλοτριώσεων και αποζημιώσεων σχετικά με την εκτέλεση και ολοκλήρωση του Έργου. Ο νόμος όμως αυτός δεν έγινε δυνατό να εφαρμοσθεί λόγω της ακυρωτικής Απόφασης 26/2014 της Ολομέλειας του Συμβουλίου της Επικρατείας(Ολομέλεια Σ. τ. Ε.). Μετά όμως από τον διαχωρισμό του υδροηλεκτρικού φράγματος Μεσοχώρας από τα υπόλοιπα έργα της εκτροπής του Αχελώου ως αυτόνομο και Ανεξάρτητο θα γίνουν και οι σχετικές απαλλοτριώσεις για να αρχίσει η λειτουργία του Έργου .

ε) . Σκοπιμότητα – Αναμενόμενα οφέλη από τη λειτουργία του Υδροηλεκτρικού φράγματος Μεσοχώρας¹¹⁷.

1) Εξασφαλίζει παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας 360 GWhετησίως.

2) Συνεισφέρει στην εξασφάλιση επάρκειας παροχής ηλεκτρικής ενέργειας στο Διασυνδεδεμένο Σύστημα της Χώρας και κυρίως στην κάλυψη της αυξημένης ζήτησης σε ώρες αιχμής κυρίως τους καλοκαίρι .Αυτό επιτυγχάνεται διότι τα ΥΗΕ αφ ενός μεν σχεδιάζονται ως έργα ώρα αιχμής με μεγάλη εγκατεστημένη ισχύ και αφ ετέρου έχουν την δυνατότητα να τίθενται αμέσως σε λειτουργία και να διασφαλίζουν την ετοιμότητα και ισορροπία του Συστήματος.

3) Συμβάλλει στην παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές , με αποτελέσματα των περιορισμό της κατανάλωσης των αποθεμάτων των στερεών καυσίμων της χώρας. Επί πλέον συμβάλλει στην μείωση των εισαγόμενων καυσίμων , με αποτέλεσμα εξοικονόμηση συναλλάγματος και την μείωση της ενεργειακής εξάρτησης της χώρας.

¹¹⁷ Βλ. ΔΕΗ – ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΥΔΡΟΗΛΕΚΤΡΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ..... έ. α. Το εντός εισαγωγικών απόσπασμα είναι αυτοτελές από το φυλλάδιο.

4) Με την παραγωγή της καθαρής ηλεκτρικής ενέργειας , συμβάλλει στον περιορισμό της εκπομπής ρύπων διοξειδίου του άνθρακα κατά περίπου 400.000 τόνους¹¹⁸ , οξειδίων αζώτου , θείου στην ατμόσφαιρα , με αντίστοιχα περιβαλλοντικά οφέλη.

5) Συμβάλλει σημαντικά στην ικανοποίηση της Οδηγίας 2001 / 77/ΕΚ περί ΑΠΕ . Σύμφωνα με την οδηγία αυτή , θα πρέπει η χώρα μας να αυξήσει το ποσοστό της παραγόμενης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές σε ποσοστό 20,1% μέχρι το έτος 2020.

6) Με την σημαντική του αποθηκευτική του ικανότητα των 250 εκατομμυρίων κυβικών νερού συμβάλλει καθοριστικά στην αντιπλημμυρική προστασία των κατάντη περιοχών , καθώς επίσης και στη βιώσιμη ανάπτυξη από την ορθολογική διαχείριση των υδατικών πόρων στα κατάντη λειτουργούντα έργα του Αχελώου.

7) Συμβάλλει στην τόνωση της απασχόλησης με την δημιουργία θέσεων εργασίας. Επισημαίνεται ιδιαίτερα παρά το γεγονός ότι το έργο είναι ουσιαστικά αυτοτελές , αυτό εξακολουθούσε επί χρόνια να είναι συνδεδεμένο με το σχήμα της μερικής εκτροπής του Αχελώου προς την Θεσσαλία ,με αποτέλεσμα να απαξιώνεται μέχρι σήμερα το έτος 2014 επένδυση περίπου 283.000.000 εκατομμύρια ευρώ. Επίσης να στερείται χώρα μας από μια παραγωγή περίπου 360GWh καθαρής (πράσινης) ηλεκτρικής ενέργειας ανά έτος , η αξία της οποίας υπερβαίνει τα 25.000.000 Ευρώ» . Αυτό συνεπάγεται για αυτά τα χρόνια που δεν λειτουργεί από το 2001 που είναι έτοιμο μέχρι σήμερα το 2020 μη λειτουργίας του υδροηλεκτρικού φράγματος Μεσοχώρας έχουν απολεσθεί έσοδα της τάξης των 475.000.000 ευρώ μόνον από την ηλεκτρική ενέργεια χωρίς να υπολογίζονται εργατικά και οι υπόλοιπες εξαρτώμενες παράμετρες κερδοφόρες επιχειρήσεις .

στ) . Ιστορικό του υδροηλεκτρικού Φράγματος Μεσοχώρας

Ας δούμε μόνον το ιστορικό σε χρονολογίες¹¹⁹ επιγραμματικά και όχι σε λεπτομερείς αναλύσεις¹²⁰ που για την ώρα δεν χρειάζονται για να πληροφορηθούμε και να έχουμε σαφή γνώμη ένα τεράστιο έργο αναπτύξεως στην Ελλάδα κωλυσιεργείτε από ελάχιστους ανθρώπους αμφιλεγόμενων συλλόγων με βαρύγδουπους τίτλους ,μερικών εκπροσωπούνται από τον πρόεδρο του Δ.Σ και το γραμματέα με την σφραγίδα γιατί τα μέλη είναι ελάχιστα και δεν συμμετέχουν στις διαδικασίες¹²¹ . Θα επιμείνουμε στο φράγμα της Μεσοχώρας όσο εκτενέστερα χρειάζεται για να δοθεί σφαιρική εικόνα για την τόσων χρόνων καθυστέρηση γιατί συμπαρέσυρε και στέρησε την αποπεράτωση των έργων Φράγματος Συκιάς, εκτροπής του Αχελώου και των ακολουθούντων αλυσιδωτών άλλων βοηθητικών υδροηλεκτρικών φραγμάτων στην περιοχή Καρδίτσας –Τρικάλων. Κυριότεροι χρονικοί σταθμοί για την κατασκευή του φράγματος Μεσοχώρας είναι:

¹¹⁸ Βλ. Αργυράκης Ιω., έ. α. σελ. 7.

¹¹⁹ Έ. αν. σελ. 8

¹²⁰ Φιλίππου Μαρία , έ. α. σελ. 58-61

¹²¹ Βλ. Σύλλογος προστασίας περιβάλλοντος Ν. Πίνδου και μνημείων Αχελώου : Ι. Μ. Αγίου Γεωργίου Μυροφύλλου Τρικάλων., Σύλλογος Αποδήμων Μυροφυλλίων Τρικάλων κ.τλ.

- 1985-86 . Σύνταξη ΜΠΟ.
- 1989 Έναρξη εργασιών.
- 1991 Έγκριση ΜΠΕ Μεσοχώρας...
- 1994 Ακυρωτική απόφαση του Σ. τ. Ε. για Εκτροπή (1,1 δισεκατομμύρια κυβικά νερού ετησίως)
- 1995 Έγκριση συνολικής ΜΠΕ.
- 2000 Ακυρωτική απόφαση Σ . τ. Ε . (έργα αρχαιολογίας –Ι. Μ. Μυροφύλλου).
- 2002 Σύνταξη Συμπληρωματικής μελέτης για μικρή Εκτροπή.
- 2003 Έγκριση Συμπληρωματικής μελέτης .
- 2005 Ακυρωτική απόφαση λόγω έλλειψης Διαχειριστικού σχεδίου
- 2006 Νομοθετική ρύθμιση Αικατερίνης Σακελλαροπούλου που υπήρξε καίρια ώστε να εκδοθεί και άλλη ακυρωτική απόφαση από το Σ. τ. Ε. , όπως είχε γίνει το έτος 1994, 2000, και 2005.
- 2007 Εισήγηση της Αικατερίνης Σακελλαροπούλου¹²²για την εκτροπή του Αχελώου στην ολομέλεια του Σ .τ. Ε. την αλλαγή νομολογίας , έτσι ώστε να γίνουν δεκτές οι αιτήσεις τοπικών φορέων και να σταματήσει η εκτροπή του Αχελώου στον Θεσσαλικό κάμπο.
- 2009 Παραπομπή θέματος στο ΔΕΚ με προδικαστικά ερωτήματα
- 2010 Επιτροπή Αναστολών (Αναστολή Εργασιών).
- 2013 Απόφαση του Σ . τ . Ε . που έβαλε «φρένο» στα έργα εκτροπής του Αχελώου με εισηγήτρια την Αικατερίνη Σακελλαροπούλου¹²³
- 2014 Εκδόθηκε η υπ' αριθμόν 26/2014 του Σ. τ. Ε. η οποία επέτρεψε πλέον την επανέναρξη των διαδικασιών , θεωρώντας ότι το έργο είναι ανεξάρτητο από την Εκτροπή του Αχελώου.
- 2016 Ο Υπουργός της κυβέρνησης Π. Σκουρλέτης¹²⁴ ως αρμόδιος δεν υπέγραψε ποτέ την περιβαλλοντική αδειοδότηση. Ενώ η κ. Γεροβασίλη Υφυπουργός αναγγέλλει ότι το φράγμα Μεσοχώρας θα αυτονομηθεί και δεν θα έχει σχέση με την εκτροπή του Αχελώου.

¹²²Βλ . ιστοσελίδα : protothema .gr tonima .gr / agrinio press/ 16-1-2020

¹²³ Βλ . Εφημερίδα ΝΕΟΣ ΑΓΩΝ Καρδίτσας 16-1-2020 « Ο ρόλος της Αικατερίνης Σακελλαροπούλου στην εκτροπή του Αχελώου» σελ. 1

2017 Ο Υπουργός ΠΕΝ Σωκράτης Φάμελλος δεν υπέγραψε την απεμπλοκή του φράγματος Μεσοχώρας από την ΕΚΤΡΟΠΗ του Αχελώου.

2018 Ο πρωθυπουργός της Ελλάδος Αλ. Τσίπρας βάζει όλα τα έργα της εκτροπής του Αχελώου «στο χρονοντούλαπο» .

2019 Ο νέος πρωθυπουργός της Ελλάδος Κυρ. Μητσοτάκης αποφαινεται σε σχετική ερώτηση : Ναι στο υδροηλεκτρικό-μερική εκτροπή στον Αχελώο.

2020 Συνεχείς έντονες ζυμώσεις από την Κυβέρνηση να δώσει λύση στο θέμα της λειτουργίας του φράγματος Μεσοχώρας και της μερικής εκτροπής του Αχελώου με την λειτουργία του φράγματος Συκιάς και των άλλων έργων. Από την άλλη πλευρά σύσσωμη η αντιπολίτευση προσπαθεί να σαμποτάρει την λύση αυτή. Οι ζυμώσεις είναι καθημερινές με πρωταγωνιστές τους Θεσσαλούς πολιτικούς και όλους τους εμπλεκόμενους φορείς.

ζ) . Σημερινή κατάσταση στο υδροηλεκτρικό έργο Μεσοχώρας. Αντιδράσεις θετικές-αρνητικές.

Με μια απλή επισκόπηση στις παραπάνω αποφάσεις αναστολών εργασιών σε ένα τόσο μεγάλο έργο με όλες τις οικονομικές επιπτώσεις που αναφέραμε είναι εύλογο το ερώτημα πως γίνεται η επιπόλαια αυτή πράξη; Η κατάσταση αυτή την στιγμή της αδρανοποίησης της λειτουργίας του έργου και της εγκαταλείψεως επί ολόκληρα δέκα εννέα (19) χρόνια εγκυμονεί τεράστιους κινδύνους επισημαίνουν ειδικοί της ΔΕΗ . « Υπάρχει λοιπόν ο κίνδυνος , σε έκτακτα καιρικά φαινόμενα να μαζευτούν φερτά υλικά να φρακάρει η σήραγγα (που είναι στη βάση του πυθμένα του φράγματος που είναι ανοικτή και φεύγει το νερό τώρα στην φυσική ροή της κοίτης)και να γίνει μία φυσική έμφραξη της λίμνης. Έχουμε επισημάνει το συγκεκριμένο πρόβλημα επί σειρά ετών με επιστολές μας σε όλους τους Υπουργούς »¹²⁵ αναφέρει ο κ. Ιωάννης Αργυράκης Διευθυντής της ηλεκτρικής παραγωγής της ΔΕΗ στους δημοσιογράφους.

Αντιδρούν αρχής γενομένης μερικοί κάτοικοι της Μεσοχώρας που έχουν συνασπισθεί σε συλλόγους¹²⁶όπως οι « Σύλλογος κατακλυζομένων Μεσοχώρας» μερικούς μήνες ζουν στη Μεσοχώρα και τους άλλους μήνες του χρόνου στην Λάρισα, «Περιβαλλοντική οργάνωση Αχελώου ρου» έχει πρόεδρο που κατάγεται από την Μεσοχώρα και ζει στο Βερολίνο Γερμανίας. Μεταξύ των άλλων μικρών συλλόγων είναι και η κοινότητα Μυροφύλλου Τρικάλων . Επί χρόνια, τόσο με έγγραφα όσο και με υπομνήματα και δημοσιεύσεις του συλλόγου Μυροφυλλιτών, « ΟΙ φίλοι της Ι. Μονής Αγίου Γεωργίου Μυροφύλλου» πολλές δεκαετίες δημοσιογραφούν στην τοπική εφημερίδα « Το Μυρόφυλλον» , του συλλόγου Αποδήμων Μυροφυλλιτών Τρικάλων .¹²⁷ Από μια επίσκεψη τριών μελών του «συλλόγου Κατακλυζομένων

¹²⁴ Βλ ιστοσελίδα Energypress, “ Κινήσεις από αυτοδιοίκηση και φορείς για να πάρει «πράσινο φως» το υδροηλεκτρικό στη Μεσοχώρα» 7-9-2016.

¹²⁵ Βλ. Καραμαγκάλης Γιάννης – Τσαγκάρη Αλεξία , Το φράγμα της Μεσοχώρας (....), Φεβρουάριος 2017 Ιστοσελίδα Facebook, Twitter , ρεπορτάζ σελ. 5

¹²⁶ Βλ. Καραμαγκάλης Γ. (....) έ. α. σελ. 6-8.,

¹²⁷ Βλ. εφημερίδα «Τα ο Μυρόφυλλον» έ. α . φ. 80 έως φ 113 κ. α.

Μεσοχώρας» στον πρόεδρο του Σ .τ. Ε. μεταξύ άλλων παραθέτουμε το εξής απόσπασμα: « - Αν δεν γίνει το έργο τι θα κάνουμε με το φράγμα; - Πολύ απλά θα κάνουμε ένα τούνελ στην κοίτη του ποταμού , υπάρχει και ο δρόμος πάνω από το φράγμα και ούτε γάτα ούτε ζημιά . Τώρα το αν ξοδεύτηκαν κάποια λεφτά , δεν πειράζει , το κράτος έκανε λάθος. Τι φταίει η Μεσοχώρα;¹²⁸». Τόσο «απλά» και ανερευθρίαστα απαντούν οι αντιδρώντες στην λειτουργία του έργου μερικοί Μεσοχωρίτες και κάτοικοι του απέναντι χωριού Αρματολικού, ενώ υπεγράφησαν 476 συμβάσεις κατοίκων Μεσοχώρας με την ΔΕΗ ! Υπάρχουν όμως και Υπομνήματα κατοίκων Μεσοχώρας και διπλανών χωριών που ζητούν την λειτουργία του υδροηλεκτρικού Σταθμού του φράγματος Μεσοχώρας όπως των , Κων/νου Κουτσού διευθυντού¹²⁹ , Παύλου Τσιάντα¹³⁰ συνταξιούχου τραπεζικού Μεσοχώρα, Κων/νου Μπουργάνη¹³¹ προέδρου Γλύστρας, Λέφα Γεωργίου¹³² συνταξιούχου διδασκάλου από Μοσχόφυτο. Φυσικά αναφέρουμε δειγματοληπτικά παραδείγματα γιατί η πάλη θετικά και αρνητικά για το φράγμα δεν έπαψε όλα αυτά τα χρόνια από την αρχή μέχρι σήμερα. Σταθμός στην εξέλιξη είναι το έτος 2014 όπως αναφέραμε πιο επάνω με την αποσύνδεση των υπολοίπων έργων της Εκτροπής του Αχελώου βάσει της 26/2014 αποφάσεως του Σ .τ. Ε .Κωλυσιεργεί όμως η όλη εφαρμογή αυτής της αποφάσεως και το τελικό αποτέλεσμα είναι η άρνηση του καθ ύλη αρμοδίου υπουργού κ. Π. Σκουρλέτη να υπογράψει την περιβαλλοντική αδειοδότηση .

Με τον ίδιο υπουργό έγινε συνάντηση στις 30-3-2016 « με αίτημα των Θεσσαλικών φορέων και οργανώσεων δήλωσε ότι η Μεσοχώρα θα προχωρήσει , αφού όμως πρώτα εξετασθεί το θέμα της μετεγκατάστασης των κατοίκων σε ένα «πρότυπο» οικισμό. Σημειωτέον ότι παρόντες στη συνάντηση ήταν ο Δήμος Πύλης (Η Μεσοχώρα είναι στο Δήμο Πύλης) και εκπρόσωποι των κατοίκων του χωριού Μεσοχώρα , οι οποίοι έχουν συμφωνήσει εδώ και χρόνια να παραδώσουν τις ιδιοκτησίες τους εφόσον η ΔΕΗ τους αποζημιώσει και με την αποζημίωση που θα πάρουν θα χτίσουν , εάν φυσικά το επιθυμούν , νέες κατοικίες σε χώρο που έχει εξευρεθεί από την ΔΕΗ, ο Δήμος και οι κάτοικοι έχουν αποδεχθεί»¹³³ . Σημειωτέον ότι όλοι οι δικαιούχοι στην περιοχή έλαβαν τις αποζημιώσεις από την ΔΕΗ (Αρματολικό διπλανό χωριό)εδώ και πολλά χρόνια πλην εκείνων της Μεσοχώρας διότι αντιδρούν οι δύο Σύλλογοι αυτής που αναφέραμε . Όμως το ίδιο έτος 2016 έρχεται δήλωση της Υφυπουργού παρά τω πρωθυπουργώ κ. Όλγας Γεροβασίλη να δηλώνει «Δέσμευση της Κυβέρνησης η ολοκλήρωση των έργων στη Μεσοχώρα» στον Περιφερειάρχη Θεσσαλίας κ. Αγοραστό που δηλώνει «θετικές τέτοιες δεσμεύσεις για το έργο , δεν επαναπαυόμαστε , εντείνουμε τις προσπάθειες μας για να ολοκληρωθεί»¹³⁴ . Δεν πρόλαβε καλά να περάσει ένας μήνας από την δήλωση της κ. Γεροβασίλη και νεολαίοι του ΣΥΡΙΖΑ με μια εκτενέστατη δήλωση κατά της λειτουργίας του φράγματος της Μεσοχώρας μεταξύ των άλλων αναφέρει «...η μάχη ενάντια στη λειτουργία της Μεσοχώρας ενάντια στην κατασκευή νέων μεγάλων φραγμάτων- και ασφαλώς ενάντια στην ιδιωτικοποίηση των παλιών- και ενάντια στην επιχείρηση πολιτικής εξαπάτησης και χειραγώγησης εξακολουθεί να είναι επίκαιρη . Όπως

¹²⁸ Καραμαγκάλης Γιάν., (...) έ. α. σελ. 9

¹²⁹ Βλ . Κουτσός Γ., « Το φράγμα Μεσοχώρας» εφημερίδα ΕΡΕΥΝΑ Τρικάλων 29-12-2018

¹³⁰ Βλ. Τσιάντας Παυλ., « Θέσεις και απόψεις κατακλυζομένων κατοίκων Μεσοχώρας για το υδροηλεκτρικό έργο Μεσοχώρας» εφημ. ΜΥΡΟΦΥΛΛΟΝ ΠΟΛΥΝΕΡΙΟΝ ΒΑΛΚΑΝΟΝ, ΜΟΣΧΟΦΥΤΟΝ, ΓΛΥΣΤΡΑ ΓΚΟΥΛΦΑΡΙΟΝ 2018 σελ 10-11

¹³¹ Βλ . Μπουργάνης Κ., « Γλύστρα (Γκαβαλλιώρας η Καβαλιώρα) ...Γλύστρα Αχελώος» εφημ. ΜΥΡΟΦΥΛΛΟΝ (...) έ. α. σελ. 7.

¹³² Βλ. Λέφας Γ., «Το φράγμα στη Μεσοχώρα να λειτουργήσει» εφημ. Μοσχοφύτικα Νέα 2016.

¹³³ Βλ. ιστοσελίδα :Energypress« Κινήσεις ...» έ. α.

¹³⁴ Βλ . εφημερίδα ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ Λάρισας /23/8/2016 σελ. 1

και ο γενικότερος αγώνας ενάντια στις νεοφιλελεύθερες αναδιαρθρώσεις και για την κατοχύρωση της ενέργειας ως δημόσιου – κοινωνικού αγαθού ! » .¹³⁵ Ακολουθούν με ονοματεπώνυμο είκοσι κατά αλφαβητική σειρά υπογραφές των στελεχών του κυβερνώντος κόμματος ΣΥΡΙΖΑ. Όλο το έτος 2016 δεν αποκαταστάθηκε η άρση της λειτουργίας του έργου. Το έτος 2017 έχουμε συνεχείς αγώνες αντιδρώντων στην λειτουργία του φράγματος και υποστηρικτών που θέλουν το έργο να λειτουργήσει. Στα μέσα Μαζικής Επικοινωνίας αυτή την εποχή που η ψηφιακή τέχνη είναι στο αποκορύφωμα μικρά κα μεγάλα άρθρα σε ιστοσελίδες ξεπροβάλλουν καθημερινά επειδή το θέμα καίει τους κατοίκους όλης της Θεσσαλίας αλλά απασχολεί και το ευρύτερο κοινό με την οικονομία που ασθενεί από την μία πλευρά και από την άλλη η μη λειτουργία του έργου να αθετεί εκατομμύρια ευρώ. Πολλές είναι οι οργανώσεις γενικά που πολεμούν το έργο της Μεσοχώρας αλλά και γενικότερα της εκτροπής του Αχελώου ποταμού στην Θεσσαλία αλλά και των έργων που ήδη λειτουργούν στον Αχελώο ποταμό. Κυριότερες: WWFΕλλάς, Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρία, Ελληνική Εταιρεία προστασίας της φύσης, Εταιρεία Περιβάλλοντος και Πολιτισμού, Δίκτυο μεσόγειος SOS¹³⁶ κ. ά. Ένα άλλο πολυσέλιδο καλογραμμμένο και τεκμηριωμένο όσο γίνεται ρεπορτάζ διερωτάται « Στην καρδιά της Πίνδου υπάρχει έτοιμο υδροηλεκτρικό φράγμα , ολοκληρωμένο από το 2001, το οποίο δεν έχει λειτουργήσει ούτε μια ημέρα. Τι εμποδίζει το φράγμα της Μεσοχώρας να ενταχθεί στον ενεργειακό σχεδιασμό της χώρας; ¹³⁷ » . Αντικειμενική έρευνα με τεκμηριωμένες στηλιτεύσεις σε οργανώσεις αλλά και πολιτικούς του κυβερνώντος κόμματος όπως του κ. Φάμελλου « αν δεν υπογράψει την ΑΕΠΟ μέσα στον επόμενο ενάμιση μήνα η φετινή χρονιά θα χαθεί , και η ημερομηνία- στόχος θα πάει στις αρχές του 2021¹³⁸» . Φυσικά για να λειτουργήσει το έργο του φράγματος Μεσοχώρας για το έτος 2017 που έγινε η ερώτηση στον Πρόεδρο και Διευθύνοντα σύμβουλο της ΔΕΗ κ. Μανώλη Παναγιωτάκη « ...το κόστος που απαιτείται για την ολοκλήρωση του έργου είπε πως πρόκειται για ένα ποσό της τάξης των 100 εκατομμυρίων ευρώ...»¹³⁹ .Μιλούμε ότι πρέπει να καλύψει το κόστος η σημερινή ΔΕΗ που πάει να χρεοκοπήσει χωρίς όλα αυτά να προβληματίζουν όλους που αντιδρούν στην κατασκευή των φραγμάτων στην Ελλάδα, την στιγμή που η Τουρκία έχει ξεπεράσει των λειτουργούντων μικρών και μεγάλων φραγμάτων στον αριθμό των τριών χιλιάδων! Πολλά δημοσιεύματα συχνά βλέπουν το φως της δημοσιότητας και καθένα ερμηνεύει και προπαγανδίζει σύμφωνα με ιδεοληψίες¹⁴⁰ και κομματικές τοποθετήσεις. Μέσα στο ίδιο έτος ο Διευθύνων Σύμβουλος ΔΕΗ Μανώλης Παναγιωτάκης δηλώνει: «Τον Ιούλιο του 2019 θα αρχίσει η έμφραξη του φράγματος Μεσοχώρας» η δήλωση αυτή έγινε στις 2 - 8 – 2017 και αναφέρουμε το παρακάτω απόσπασμα για να φαίνεται πως ακριβώς σκέπτονται και ενεργούν οι πολιτικοί. Ο δημοσιογράφος¹⁴¹ περιγράφει επί λέξει «.....στη σημασία της Απόφασης Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων για το για το υδροηλεκτρικό έργο του φράγματος της Μεσοχώρας στάθηκαν σήμερα ο υφυπουργός

¹³⁵ Βλ. εφημερίδα ΤΡΙΚΚΗ PRESS 12-9-2016 , και βλ. Ιστοσελίδα WWFΕλλάς Αρχεία Υδατικών θεμάτων :Μια οικολογική ομάδα δηλώνει έτοιμη να κατεδαφίσει το έργο της Μεσοχώρας σελ. 1 κ. ε.

¹³⁶ Βλ. Νάντσου Θεοδότα, : BLOGWWF Ελλάς, « Η ντροπή του Αχελώου σε λαϊκά εικονογραφημένα» 28-2-2017 σελ.1

¹³⁷ Βλ . Καραμαγκάλης Γ, έ. α. σελ. 1

¹³⁸ ε α. σελ. 12

¹³⁹ έ. α. σελ . 13

¹⁴⁰ Βλ Κοντές Πέτρος, « Το φράγμα της Μεσοχώρας ξανά στο προσκήνιο » .εφημερίδα , Η εποχή (εβδομαδιαία Πολιτική Εφημερίδα Για την κομμουνιστική ανανέωση για τον σοσιαλισμό) 5-6-2017 .

¹⁴¹ Βλ. ιστοσελίδα : Energypress /2-8-2017 . «Παναγιωτάκης ; Τον Ιούλιο του 2019 θα αρχίσει η έμφραξη του φράγματος Μεσοχώρας»

ΠΕΝ , Σωκράτης Φάμελλος , ο πρόεδρος της ΔΕΗ , Μανώλης Παναγιωτάκης , ο Περιφερειάρχης Θεσσαλίας , Κωνσταντίνος Αγοραστός και ο Δήμαρχος Πύλης , Κωνσταντίνος Μαράβας , σε συνέντευξη τύπου που πραγματοποιήθηκε στο υπουργείο. Ο κ. Φάμελλος υποστήριξε ότι το έργο έχει απεμπλακεί πλήρως τόσο λειτουργικά , όσο και τεχνικά από τα έργα ΕΚΤΡΟΠΗΣ του Αχελώου και καθίσταται αμιγώς υδροηλεκτρικό . Αυτό ικανοποιεί και την απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας την 26/2014. Πρόσθεσε ότι αφορά την μετεγκατάσταση των κατοίκων και την λειτουργία του οικισμού προβλέπεται πρώτον να ενσωματωθεί στο ΣΧΟΟΑΠ στο πολεοδομικό σχέδιο ουσιαστικά του Δήμου πύλης το οποίο είναι σε φάση ωριμότητας να ενσωματωθούν τα νέα δεδομένα και να επεκταθούν τα όρια έτσι ώστε να μην ενσωματωθεί το κατακλυζόμενο μέρος του οικισμού , το τοπικό κέντρο το οποίο πλέον θα είναι σε μια θέση προνομιούχα παραλίμνια και βέβαια να υπάρχει και η περιοχή επέκτασης η οποία θα παραλάβει και την μετεγκατάσταση . Δεύτερον στο ΣΧΟΟΑΠ αυτό θα πρέπει να ληφθούν όλες οι πρόνοιες ώστε να υπάρχει βελτίωση των συνθηκών σε όλη την περιοχή γύρω από την λίμνη που θα διαμορφωθεί.»¹⁴² Για την υλοποίηση αυτή κινούνται αρκετοί παράγοντες της ΔΕΗ, ο Περιφερειάρχης Θεσσαλίας κ. Αγοραστός , ο Δήμαρχος Πύλης κ. Μαράβας ο οποίος έχει αναλάβει την οριστική διευθέτηση τα μετεγκατάστασης των κατοίκων. Η επένδυση που έγινε μέχρι το 2017 στο έργο του φράγματος της Μεσοχώρας φτάνει τα περίπου 283 εκατομμύρια ευρώ. Η λειτουργία που αναμένεται ότι θα αποδώσει παραγωγή 360GWh ηλεκτρικής ενέργειας ανά έτος , ενώ η εξοικονόμηση που θα επιτευχθεί από την λειτουργία του εκτιμάται ότι θα φτάσει ως και τα περίπου 50 εκατομμύρια ευρώ ετησίως. Το έτος 2018 ο πρωθυπουργός της Ελλάδος Αλ. Τσίπρας βάζει οριστικά τα έργα εκτροπής του Αχελώου « στο χρονοντούλαπο » . Η υπόθεση που έχει κρατήσει περίπου 20 χρόνια και δεν αφορούσε τα πραγματικά αναπτυξιακά και περιβαλλοντικά δεδομένα της Θεσσαλίας μπήκε οριστικά στο αρχείο¹⁴³ . Όπως αποφαινεται ο αρθρογράφος έτσι και γίνεται τελικά. Όμως το έτος 2019 ο νέος πρωθυπουργός της Ελλάδος Κυριάκος Μητσοτάκης απαντά σε σχετική ερώτηση που του έγινε στην Θεσσαλονίκη στο Βελλίδειο συνεδριακό κέντρο¹⁴⁴ : « Το ζήτημα του Αχελώου είναι μια πονεμένη ιστορία που πηγαίνει σχεδόν 40 χρόνια πίσω . Άλλη εκτροπή του Αχελώου είχαν οραματιστεί αυτοί την σχεδίασαν 40 χρόνια πριν άλλη συζητάμε σήμερα. Η άποψή μου είναι ξεκάθαρη: Δεν γίνεται να έχουν δαπανηθεί χρήματα του Έλληνα φορολογούμενου και να υπάρχουν μισοτελειωμένα έργα τα οποία να σαπίζουν ειδικά όταν κάποια από αυτά είναι σημαντικά υδροηλεκτρικά έργα , όπως η Μεσοχώρα ή ενδεχομένως και η Συκιά. Πιστεύω ότι αυτή τη στιγμή θα μπορούσε να υπάρχει ένα ισχυρό περιβαλλοντικό επιχείρημα για μια , περιορισμένης έκτασης , μερική εκτροπή του Αχελώου , η οποία δεν θα επηρεάσει σε καμιά περίπτωση το υδατικό δυναμικό της Δυτικής Ελλάδος -(Όλες οι τελευταίες μελέτες αναφέρουν μόνο 15% της ποσότητας νερού του Αχελώου θα σταλεί στην εκτροπή από αυτό που πέφτει στην εκβολή του στο Ιόνιο πέλαγος!) - αλλά θα προσφέρει μία σημαντική ανακούφιση για την Θεσσαλία και θα μας επιτρέψει να ξεφύγουμε από πρακτικές που είναι εξαιρετικά επιβαρυντικές για το περιβάλλον. Διότι δεν συζητάμε σήμερα για το πόσο επιβαρυντικό για το περιβάλλον είναι να τρυπάμε 500 και 600 μέτρα να βγάζουμε υφάλμυρο νερό και να καταναλώνουμε πάρα πολύ ηλεκτρική ενέργεια. Άρα το ζήτημα αυτό θέλουμε να το δούμε ως Κυβέρνηση. Δεν κάνω εκπτώσεις ως προς την προστασία του περιβάλλοντος και δεν πρόκειται να κάνω εκπτώσεις βέβαια στην ανάγκη η Θεσσαλία να περάσει από νέα μοντέλο

¹⁴² ε. α .

¹⁴³ Βλ. Αγγελόπουλος Προκόπης , WWF Ελλάς: « Η εκτροπή του Αχελώου : Μια ιστορία σύμβολο της Μαυρογαλούρειας αντίληψης για την ανάπτυξη»

¹⁴⁴ Βλ. ιστοσελίδα ;\WWW.thessaliaeconomy . gr blog ediseis /9-9-2019 sel. 1 .

αλόγιστης χρήσης του νερού σε ένα μοντέλο σωστής χρήσης του νερού . Και αυτό υπάρχουν πολλοί τρόποι για να γίνει. Χάνεται πάρα πολύ νερό στη Θεσσαλία σήμερα -το γνωρίζετε πάρα πολύ καλά- από ξεπερασμένα ανοιχτά αρδευτικά δίκτυα, από ποτίσματα τα οποία γίνονται μέρα μεσημέρι, από έλλειψη σωστής μέτρησης από τους τοπικούς ΓΟΕΒ και ΤΟΕΒ αν και κάποιιοι έχουν κάνει πρόοδο σε αυτή την κατεύθυνση ώστε να συνδεθεί πραγματικά η εξοικονόμηση νερού με ουσιαστικά οικονομικά οφέλη.

Άρα πρέπει να δούμε το ζήτημα συνολικά. Και δεν πρόκειται σε καμία περίπτωση να δεχθώ, εφόσον προχωρήσει το έργο αυτό, να αποτελεί άλλοθι για να συνεχίσουμε στη Θεσσαλία κακές πρακτικές κατασπατάλησης των υδάτινων πόρων.

Αυτό δεν σημαίνει σε καμία περίπτωση όμως ότι ένα έργο το οποίο έχει στοιχίσει πολλά -μόνο η Μεσοχώρα νομίζω ότι έχει στοιχίσει 500 εκατομμύρια ευρώ, είναι ένα μεγάλο φράγμα- να κάθεται εκεί και να μην μπορεί να συνεισφέρει και στο υδροηλεκτρικό δυναμικό της χώρας. Αυτό δεν έχει καμιά λογική.»

Μετά την εξαγγελία του πρωθυπουργού που είναι πάρα πολύ στοχευόμενη και για ημάς που διαπραγματεύμαστε το θέμα από την στιγμή που απαντά προφορικά χωρίς να διαβάζει την απάντηση από χειρογράφου, σημαίνει ότι είναι πολύ κατατοπισμένος επάνω στο θέμα και δίνει μια εμπειρισταωμένη απάντηση για την λειτουργία του φράγματος Μεσοχώρας και της μερικής εκτροπής των υδάτων του Αχελώου. Αμέσως κινούνται οι Περιφερειάρχης Θεσσαλίας Κων/νος Αγοραστός¹⁴⁵, ο πρόεδρος της ΔΕΗ Θεσσαλίας Γεώργιος Στάσης και όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς και σε ένα μήνα δρομολογούν συνάντηση στην Αθήνα . Γίνεται η συνάντησης στην Αθήνα και ο περιφερειάρχης ζητά γρήγορη επίσπευση των μελετών από τους φορείς και τον Δήμο Πύλης. Παράλληλα επεσήμανε « Στέλνουμε το μήνυμα στην Ευρώπη ότι δεν ρυπαίνουμε το περιβάλλον και αποδίδουμε στον Ελληνικό λαό ένα έργο λειτουργικό , εκεί όπου τα τελευταία είκοσι χρόνια υπάρχει ένα έργο- φάντασμα» . Σε διάστημα ενός μηνός την σκυτάλη πήραν ο Διευθύνων Σύμβουλος της ΔΕΗ Γεώργιος Στάσης μαζί με τον αναπληρωτή του συναντώνται με τον υφυπουργό Αγροτικής Ανάπτυξης και τροφίμων , Κωνσταντίνο Σκρέκα (Τρικαλινός Βουλευτής του κυβερνώντος κόμματος) . «.. Όπως προέκυψε από την συνάντηση . οι όροι της μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων που εκπονήθηκαν κατά την διάρκεια της προηγούμενης Κυβέρνησης έχουν περιπλέξει τις προοπτικές ολοκλήρωσης του έργου , με αποτέλεσμα η σημερινή Κυβέρνηση να καλείται να βρει άμεσα μια εφικτή και ρεαλιστική λύση που θα θέσει τέρμα στο αδιέξοδο » .Στις 23-12-2019 ο πρωθυπουργός Μητσοτάκης επισκέφθηκε το φράγμα Μεσοχώρας και στα Τρίκαλα επιστρέφοντας σε ομιλία του δήλωσε:

« Μέσα σε 2 χρόνια, το 2022 θα τεθεί σε πλήρη λειτουργία το φράγμα της Μεσοχώρας. Παράλληλα θα ολοκληρωθεί το φράγμα της Συκιάς και θα προχωρήσουμε την μερική εκτροπή του άνω ρου του Αχελώου, με σεβασμό πάντα στο περιβάλλον. Είμαι προσωπικά πολύ ευαίσθητος σε περιβαλλοντικά θέματα και δεν διαπραγματεύομαι γι' αυτό»¹⁴⁶ . Περνούν οι εορτές και αμέσως μετά γίνονται απανωτές κινήσεις από όλες τις πλευρές στο ζήτημα της λειτουργίας του φράγματος Μεσοχώρας και των συσχετιζόμενων υπολοίπων έργων του Αχελώου.

¹⁴⁵Βλ. Energypress.gr 17-10-2019 σελ, 1 .

¹⁴⁶ΙστοσελίδαEnergypress . gr σελ. 1

Τον απεγκλωβισμό των έργων του Αχελώου αποφάσισε η κυβέρνηση μετά από συνάντηση που έλαβε χώρα στο Μέγαρο Μαξίμου. Στις 16 Ιανουαρίου θα πραγματοποιηθεί στο Μαξίμου νέα - διευρυμένη σύσκεψη για το θέμα. Η διευρυμένη σύσκεψη θα πραγματοποιηθεί την Πέμπτη 16 Ιανουαρίου στις 15:00 το μεσημέρι στο Μαξίμου.

Στη σύσκεψη θα κληθούν να συμμετάσχουν οι εμπλεκόμενοι υπουργοί Περιβάλλοντος και Ενέργειας κ. Κωστής Χατζηδάκης, Υποδομών και Μεταφορών κ. Κώστας Αχ. Καραμανλής και Αγροτικής Ανάπτυξης κ. Μάκης Βορίδης, όλοι οι βουλευτές -όλων των κομμάτων- της Θεσσαλίας, ο Περιφερειάρχης, όλοι οι δήμαρχοι της Θεσσαλίας, οι εκπρόσωποι των γεωτεχνικών, του ΤΤΕ, των αγροτών και της ΕΘΕΜ.¹⁴⁷

Στην Αθήνα, χθες Πέμπτη, έλαβε χώρα, με επικεφαλής τον Υπουργό Επικρατείας, Γιώργο Γεραπετρίτη, η συνάντηση για τον Αχελώο, στην οποία εκπροσωπήθηκαν σε επίπεδο Υπουργού και Υφυπουργού, τα υπουργεία Υποδομών, Αγροτικής Ανάπτυξης και Περιβάλλοντος, καθώς και βουλευτές όλων των κομμάτων, αλλά και εκπρόσωποι της τοπικής αυτοδιοίκησης και των παραγωγικών φορέων. «Είναι όλα υπολογισμένα στο ακέραιο. Τόσο τα χρήματα που θα χρειαστούν για την όποια αποκατάσταση του περιβάλλοντος, αν το έργο εγκαταλειφθεί, όσο και τα χρήματα που θα κερδίσει το κράτος και η ελληνική οικονομία στην αντίθετη περίπτωση. Οφείλουμε άμεσα να κάνουμε πράξη την προεκλογική μας δέσμευση και να προχωρήσουμε στην ολοκλήρωση του σημαντικού αυτού έργου. Άλλωστε έχει ήδη κατατεθεί οδικός χάρτης, τόσο από τις αρμόδιες υπηρεσίες καθώς και από την Περιφέρεια Θεσσαλίας»,¹⁴⁸ ακούστηκαν όμως και αντιδράσεις της αντιπολίτευσης από την άλλη πλευρά στην σύσκεψη η οποία είναι αντίθετη με την κυβερνητική εξαγγελία για όλα τα έργα του Αχελώου.

«Να μην αναπαραχθεί ένας νέος μύθος εκτροπής του Αχελώου που θα αφήσει τον θεσσαλικό κάμπο χωρίς νερό και έργα» επισημαίνουν σε κοινή δήλωση τους οι βουλευτές του ΣΥΡΙΖΑ Θεσσαλίας μετά την κυβερνητική σύσκεψη για την εκτροπή του Αχελώου. "Η προσπάθεια της κυβέρνησης να επαναφέρει στην επικαιρότητα την εκτροπή του Αχελώου θα αποδείξει το αντιπεριβαλλοντικό περιεχόμενο της πολιτικής της και την υποτίμηση των ελληνικών και ευρωπαϊκών θεσμών».¹⁴⁹ Πέρα όμως από τις συσκέψεις η αλήθεια είναι ότι εάν σύμπαντες οι πολιτικοί όλων των παρατάξεων δεν συμφωνήσουν για το καυτό θέμα της λειτουργίας των υπολοίπων έργων του Αχελώου όλα θα πέσουν στο κενό εκτός και υπάρχει πολιτική βούληση που θα φέρει την λύση . Ένας πρώην υπουργός του ΠΕΧΩΔΕ κτλ , ο Γ. Σουφλιάς Θεσσαλός που απέχει της πολιτικής πλέον και έχει την θέληση να λυθεί το πρόβλημα δήλωσε :

«Απαιτείται ισχυρή πολιτική βούληση... και είναι ευθύνη της κυβέρνησης η επίλυση του θέματος της μερικής εκτροπής του Άνω Ρου του ΑχελώουΧαίρομαι για την κινητοποίηση των βουλευτών και των φορέων και για την πρωτοβουλία του σημερινού υπουργού κ. Κώστα Καραμανλή για την κατασκευή του έργου του Αχελώου. Το έργο κακώς αναφέρεται ως «εκτροπή του Αχελώου». Είναι μεταφορά του 15 % των υδάτων του Αχελώου που χύνονται στη θάλασσα.

Επισημαίνω ότι όλες οι κυβερνήσεις των τελευταίων δεκαετιών ήταν σύμφωνες με την

¹⁴⁷ Βλ. paidis. Com /16-1-2020 σελ. 1.

¹⁴⁸ Βλ. Έ. α. / 17-1-2020 σελ. 1 .

¹⁴⁹ Βλ. www.avgi.gr/17-1-2020 σελ.1 .

κατασκευή του έργου. Θεωρώ ότι είναι αναγκαίο να αναφερθώ στη σειρά των γεγονότων που αφορούν το έργο του Αχελώου για να βγάλουμε συμπεράσματα για το τι πρέπει να γίνει στο μέλλον για την οριστική ολοκλήρωσή του.¹⁵⁰» Για όποιονδήποτε Έλληνα και καλόπιστο φαίνεται τόσο καθαρή η τοποθέτηση της λύσης του όλου θέματος που ταλανίζει την περιοχή είκοσι χρόνια με ότι συνεπάγεται καταστροφικό για τον τόπο και την χώρα μας. Όλοι ευχόμεθα και περιμένουμε να πρωτανεύσει η λογική για την τελική λύση που είναι θέμα της πολιτείας αυτή την στιγμή που έχει πάρει την πλειοψηφία από τον Ελληνικό λαό να δημιουργήσει και να διώξει την μεμψιμοιρία που σκεπάζει την Ελλάδα.

¹⁵⁰Βλ. Thessaliatv . gr. ΚαιPaidis .com KOINΩNIA O /19-1-2020 .

Κεφάλαιο 6. Οι περιβαλλοντικές και αναπτυξιακές συνέπειες μετά τις τεχνικές επεμβάσεις στον Αχελώο.

α) . Γενική περιγραφή

Μετά την διαπραγμάτευση όλων των έργων με την όσο σφαιρική ανάλυση των έργων του Αχελώου στα προηγούμενα κεφάλαια ερχόμαστε τώρα να αποφανθούμε και να τεκμηριώσουμε την οικολογική περιβαλλοντική και αναπτυξιακή συνέπεια μετά τις τεχνικές παρεμβάσεις των έργων στον Αχελώο. Η έρευνα μας μέχρι τώρα μας έδωσε την ολοκληρωτική εικόνα για τα έργα που ολοκληρώθηκαν και λειτουργούν και για εκείνα που δεν έγιναν στον άνω ρου του ποταμού Αχελώου που συσσωρεύουν καταστροφικές συνέπειες. Γενικά το περιβάλλον είναι ένα σύνολο φυσικών και ανθρωπογενών παραγόντων που βρίσκονται σε αλληλεπίδραση , και επηρεάζουν την οικολογική ισορροπία την ποιότητα ζωής , την υγεία των κατοίκων την ιστορική και πολιτιστική παράδοση και τις αισθητικές αξίες . Η προστασία του περιβάλλοντος είναι το σύνολο των ενεργειών , των μέτρων και έργων που στόχο έχουν την πρόληψη της υποβάθμισής του, η την αποκατάστασή του ή την βελτίωσή του. Ο άνθρωπος στην ιστορία δυστυχώς εκ των πραγμάτων και του πολιτισμού του ήταν επιθετικός στο περιβάλλον ενίοτε καταστρεπτικός. Η ανάπτυξή του σημαδεύτηκε από αποψιλώσεις δασών μέχρι και σήμερα αρκεί να ιδούμε τι έγινε και γίνεται στον Αμαζόνιο. Καίγονται παρθένα δάση εκατομμυρίων εκταρίων με την ευλογία - ή αν θέλουμε να χρυσώσουμε το χάπι- με την ανοχή της πολιτείας! Η αύξηση του πληθυσμού, η χρήση των τεχνολογικών επιτηδεύματων , η διόγκωση των οικονομικών δραστηριοτήτων, οι αστικές επεκτάσεις , η ανάπτυξη στο οδικό και σιδηροδρομικό δίκτυο , τα φράγματα , οι ταμειυτήρες νερού – όταν δεν συνοδεύονται από λεπτομερείς περιβαλλοντικές μελέτες – οι ρύπανση των πάσης φύσεως συγκοινωνιακών μέσων , η χρήση του νάυλου στην συσκευασία των πάντων , η ρύπανση της θάλασσας ως πηγή ζωής όλα συσσωρευμένα καταστρέφουν το περιβάλλον την ζωή μας. Η καταστροφή του περιβάλλοντος έχει αισθητοποιηθεί μόλις τελευταίες δεκαετίες για να περιορίσει το κακό και να επανορθώσει όσο είναι δυνατόν την ισορροπία που επικίνδυνα έχει διαταραχθεί. Το «περιβάλλον» ως θέμα στις ημέρες μας έγινε ιδιαίτερα δημοφιλές θέμα και είναι πολύ ενθαρρυντικό ότι έχει μπει στην εκπαίδευση από την δημοτική έως την ανωτάτη με αναπτυσσόμενες ειδικότητες κυρίως εις τα Πολυτεχνεία, την Γεωπονία και άλλες συγγενείς προς το θέμα σχολές. Η Ορθολογική διαχείριση των φυσικών πόρων πρέπει να γίνεται με τέτοιο τρόπο ώστε να ικανοποιούν τις ανάγκες μας χωρίς να υπονομεύουν τις δυνατότητες των μελλοντικών γενεών να επιζήσουν. Η πολιτεία πρέπει να είναι παρούσα και η θέσπιση αυστηρών νόμων για την προστασία του περιβάλλοντος , της φύσης ,της μητέρας γης , να είναι σεβαστή για την ίδια την επιβίωσή μας. Ας δούμε όμως με προσέγγιση τις συνέπειες τις περιβαλλοντολογικές και τις οικονομικές συνέπειες γενικά μετά τις τεχνικές επεμβάσεις , όσες έγιναν στον συγκεκριμένο χώρο του Αχελώου και δεν αναλύθηκαν στα επί μέρους αναπτυσσόμενα κεφάλαια της κατασκευής των όσων φραγμάτων έγιναν.

β) . Η Οικολογική συνέπεια.

Η Οικολογική περιβαλλοντική συνέπεια για τα έργα που έγιναν τεκμηριώνεται στην διαπραγμάτευση ενός εκάστου έργου ανάλογα με την πρότερα και μετέπειτα της λειτουργίας του κατάσταση . Παρά τις φοβερές αντιδράσεις των φορέων που δεν θέλουν την κατασκευή των έργων και των αναπτυσσομένων θεωριών για την καταστροφή του περιβάλλοντος, υδροβιότοπων , πανίδας , χλωρίδας , τοπίου δεν υπάρχουν . Πολλοί επιστήμονες μιλούν σε συνέδρια και επιστημονικές ημερίδες για τα προβλήματα ανεύθυνων οργανώσεων με πολιτικές χροίες και ιδεοληψίες που τα τελευταία χρόνια εμφανίζονται τόσο στον επιστημονικό όσο και τον πολιτικό τομέα με κόμματα σε όλο τον κόσμο. Είναι όμως τόσο τραγικές οι καταστάσεις , είναι αλήθεια τα όσα εισηγούνται; Ας δώσουμε μία απάντηση από ένα ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ που διοργάνωσε το Γεωτεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας (Θεσσαλονίκη 21-23 Μαρτίου 1989 Συνεδριακό Κέντρο ΗΕΛΕΧΠΟ -ΔΕΘ , Β΄ Τόμος) όταν άρχισε για καλά να φουντώνει το περιβαλλοντικό θέμα από οργανώσεις εν όψει της κατασκευής του φράγματος Συκιάς και της Εκτροπής του Αχελώου :

« ...3.Οι ανάγκες μας και ο σεβασμός προς την φύση . Εκείνο όμως που πρέπει να ειπωθεί, και να υπογραμμισθεί είναι πως η ικανοποίηση των αυξημένων , μέρα με τη μέρα , αναγκών μας σε τρόφιμα , ρουχισμό και άλλα αγαθά , πρέπει να γίνεται με σεβασμό προς την μητέρα φύση. Αυτό είναι από τα δόγματα για τους επιστήμονες που στη γνωσιολογική τους κατάρτιση, περιλαμβάνεται ο φυσικός κόσμος και ιδιαίτερα ο φυτικός και ζωικός .Οι στόχοι βέβαια μας επιτρέπουν την αλλαγή στο περιβάλλον(η σε στοιχεία που το συνθέτουν) ποτέ όμως η αλλαγή αυτή δεν πρέπει να συνεπάγεται την υποβάθμιση του. 4.Η αέναη αλλαγή του περιβάλλοντος και οι μύθοι του αδιατάραχτού του. Με βάσεις τις σκέψεις αυτές μπορούμε να πούμε ότι το περιβάλλον δεν μπορεί να είναι ή να μένει αδιατάραχτο. Φυσικά αναφέρομε στις διαταραχές του από τις επεμβάσεις του ανθρώπου . Για τις άλλες τις φυσικές και φυσιολογικές αλλαγές έτσι ή αλλιώς το περιβάλλον μεταβάλλεται αενάως , αδιαφορώντας για την βούληση του ανθρώπου που είναι ένα από τα χιλιάδες ζωικά είδη που διαβιούν σε αυτό. Στις θέσεις οι γεωτεχνικοί είμαστε σύμφωνοι . Εκείνοι που υποστηρίζουν διαφορετικές απόψεις , είναι οι «οικολόγοι». Σ΄ αυτούς αναφέρομε και όχι στους οικολόγους , με τους οποίους συγγενεύω γνωσιολογικά και ταυτίζομαι ιδεολογικά. Είναι ένα καινούργιο φρούτο της εποχής μας οι «οικολόγοι», ένα είδος ελεύθερων σκοπευτών , ανεύθυνων λογοκόπων. Κυκλοφορούν στον τόπο μας τα τελευταία χρόνια με επιστημονική λεοντή και περιβαλλοντικό μανδύα. Κρίνουν , επικρίνουν κατακρίνουν αλόγιστα . Αναφέρομε σε έργα μικρά αδιάκριτα Στο Θεσσαλικό χώρο έχουν στο στόχαστρό τους το έργο της Κάρλας , τα εγγειοβελτιωτικά έργα γενικότερα , την Εκτροπή του ρου του άνω Αχελώου . Κατά κανόνα αναφέρονται σε έργα που δεν γνωρίζουν . Επικαλούνται τα οικοσυστήματα των ποταμών και ρευμάτων που τα θέλουν αδιατάραχτα , λες και ο πλανήτης μας είναι αδύνατον να αλλάξει προς το καλύτερο , λες και κάθε αλλαγή σημαίνει καταστροφή. Αγνοούν η αδιαφορούν για το τι γίνεται αλλού (προς το καλύτερο) αποφεύγουν να κάνουν συγκεκριμένες προτάσεις στα προβλήματα διατροφής και στις μεγάλες ανάγκες του πληθυσμού της γης ,επιδίδονται στην άγνη κριτική και ταυτόχρονα επωφελούνται από όσα η σύγχρονη τεχνολογία προσφέρει σε παντός είδους αγαθά. Σωστή θεομηνία. Ο λόγος και ιδιαίτερα η γραφίδα τους , με το να παραμορφώνει τα αδύνατα σημεία της Ελληνικής δημόσιας ζωής και δράσης , έχει γίνει όπλο δυνατό και αποτελεσματικό, στον αποπροσανατολισμό της κοινής γνώμης . Η παραμόρφωση αυτή γίνεται μέρα με την μέρα επικίνδυνη. Πιο επικίνδυνη και από την κακοδαιμονία που δέρνει τον τόπο μας , που την σκισάρουν παραμορφωτικά χωρίς να

αντιλαμβάνονται ότι σ αυτήν ενυπάρχουν οι ίδιοι και η τακτική τους . δεν μπορούμε και δεν πρέπει να αδιαφορήσουμε για την υφαρπαγή του ενδιαφέροντος του κοινού και την διαστροφή της αλήθειας. Προσωπικά ανησυχώ γενικά για την χώρα , την πρόοδο των αναπτυξιακών μας προγραμμάτων , ιδιαίτερα της Θεσσαλίας , που έγινε ο στόχος τους τα τελευταία χρόνια.

Ο διάλογος μαζί τους είναι δύσκολος . Είναι τα άφθονα μέσα που διαθέτουν , είναι η τακτική τους (τακτική του κλεφτοπολέμου) που ακολουθούν. Έτσι ο επιστημονικός λόγος – αντίλογος γίνεται χωρίς μέθοδο , χωρίς μέτωπο, χωρίς συντονισμό, άτσαλα .Φυσικά δεν θα παραιτηθούμε . Κάθε δυνατότητα , κάθε ευκαιρία θα την αξιοποιήσουμε για την επιστημονική τάξη για το καλό του τόπου. Το συνέδριό μας « ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ» δίνει την ευκαιρία να ακουστεί ο επιστημονικός λόγος... 5.Κίνδυνοι για το περιβάλλον από την εκτέλεση των εγγειοβελτιωτικών έργων. Ως τόσο κ. κ. σύνεδροι κακά τα ψέματα το περιβάλλον έχει τους κινδύνους του από την εκτέλεση των έργων . Ιδιαίτερα τα έργα εγγειοβελτιωτικού (ε. ε.)πολλαπλού σκοπού , ενέχουν πολλούς κινδύνους με την έννοια ότι το υποβαθμίζουν ποιοτικά . το Γεγονός έχει την ερμηνεία του . Στην κατηγορία των εγγειοβελτιωτικών έργων πολλαπλού σκοπού υπεισέρχονται πολλές ειδικότητες επιστημόνων –τεχνικών , επιδιώκονται σκοποί πολλών ενδιαφερομένων (ατόμων , ομάδων, φορέων κ. ά .) των οποίων τα συμφέροντα είναι βέβαια στην προς ανάπτυξη περιοχή , οι ίδιοι όμως διαβιούν μακριά από αυτή, πολλές φορές μακριά και από το οικοσύστημα το οποίο ανήκει η περιοχή αυτή. Έχουμε καθήκον τόσο ως σχεδιαστές-μελετητές της ανάπτυξης , όσο και ως κατασκευαστές – λειτουργοί – συντηρητές του έργου (η των έργων) να είμαστε ιδιαίτερα προσεκτικοί. Προσεκτικοί στην προδιαγραφή των στόχων , στο σχεδιασμό - μελέτη , την λειτουργία και την συντήρηση των εγγειοβελτιωτικών έργων. Όλα αυτά γιατί υπάρχουν κίνδυνοι. Κίνδυνοι πραγματικοί , κίνδυνοι φανταστικοί και κίνδυνοι «εκ του πονηρού».....6α. Το μοντέλο του έργου εκ του φυσικού . Η μιμίετροπή του Αχελώου. Στη Θεσσαλία κατασκευάστηκε (και ήδη λειτουργεί από την δεκαετία 1960) το έργο του Ταυρωπού γνωστό ως έργο του Μέγδοβα ή λίμνη Πλαστήρα . Πρόκειται για έργο εγγειοβελτιωτικού πολλαπλού σκοπού , δηλαδή για ενεργειακή και γεωργική εκμετάλλευση του νερού. Τα νερά αυτά ανήκουν στην λεκάνη απορροής του Αχελώου και με τα κατάλληλα έργα οδεύουν στην πεδιάδα Καρδίτσας όπου και η κυρία γεωργική τους εκμετάλλευσηΚατά μία ευτυχή συγκυρία που τη χρωστάμε στη γεωμορφολογία της Θεσσαλίας , το θαυμάσιο αυτό έργο του Πλαστήρα , αποτελεί σύγχρονα μια μινιατούρα της σχεδιαζόμενης εκτροπής του Αχελώου.....»¹⁵¹

Σίγουρα από τις επεμβάσεις με τα έργα που έχουν γίνει και λειτουργούν τα έργα φραγμάτων , έχουν περιβαλλοντικές επιπτώσεις αλλά είναι τόσο αμελητέες που δεν μπορούν να συγκριθούν ως προς την ανάπτυξη και το καλύτερο όλων των περιοχών με την πολλαπλή χρήση των υδροηλεκτρικών έργων ¹⁵². Πόσο ευεργετήθηκαν οι κάτοικοι της περιοχής της πεδιάδας Αγρινίου ,από τα φράγματα Στράτου I και II από την άρδευση της αναπτύξαμε στα παραπάνω κεφάλαια για αυτά τα έργα . Στην Αιτωλοακαρνανία μία καινούργια εκμετάλλευση αγροτικής παραγωγής ένεκα του νερού, εμφανίστηκε με τον Αγροτικό συνεταιρισμό φυτειών κάρναβης με τα νέα προϊόντα διατροφής σε λάδι, αλεύρι και ζωοτροφές με την επωνυμία

¹⁵¹ Βλ Χατζηλάκος Ι., έ. α. σελ . 855-862.

¹⁵² Βλ. Λέρης Γ. , ΔΕΗ –Α.Ε. ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ / ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗΣ ΥΔΡΟΗΛΕΚΤΡΙΚΩΝ ΣΤΑΘΜΩΝ , « Πολλαπλή ΧΡΗΣΗ Υδροηλεκτρικών Έργων»

«Αχελώος Κάνναβη». ¹⁵³Οι παραγωγοί ακολουθούν μόνον μία συγκεκριμένη καλλιεργητική πρακτική και την ποικιλία κλωστικής κάνναβης FINOLA η οποία είναι αποδοτική και δίνει ικανοποιητικό εισόδημα στον καλλιεργητή. Η χλωρίδα και η πανίδα σε όλη την περιοχή της κοιλάδας του Αχελώου λόγω των λιμνών των φραγμάτων όπως αναπτύξαμε για κάθε ένα από τα φράγματα είναι πλούσια και αντίθετα με τα όσα καταμήνυαν μέχρι σήμερα οι «οικολόγοι» και οι συνοδοιπόροι των . Το δέλτα και η Λιμνοθάλασσα του Αχελώου δεν είχε επιπτώσεις και είναι στην κορυφή των υδροβιότοπων της Μεσογείου. Πρέπει όμως να σημειώσουμε ότι πάρα πολλά συνέδρια, μελέτες, (μεταπτυχιακές και διατριβές) εκπονήθηκαν για ωφέλεια και βελτίωση των κατασκευών των φραγμάτων , εγγειοβελτιωτικών έργων γενικότερα.

Εικόνα 21. Σφύζουν από κίνηση, κόσμο, εκδηλώσεις και νεανικά party τα χωριά της κοιλάδας Αχελώου! Από τα Βραγκιανά, το Μάραθο έως Γρυμπιανά, Καταφύλλι, Αργύρι και Πηγές Άρτας, Νέο Αργύρι Ευρυτανίας, Γρέβια...(Πηγή : Σφύζουν από ζωή τα χωριά της κοιλάδας του Αχελώου).

γ) . Τουριστική ανάπτυξη στην περιοχή του Αχελώου όπου λειτουργούν τα φράγματα.

Αναφέρουμε για την περιοχή των φραγμάτων που λειτουργούν και όχι για την περιοχή του άνω ρου του Αχελώου όπου τα έργα έχουν μείνει στη μέση. Η περιοχή αυτή είναι υποβαθμισμένη οι κάτοικοι των χωριών που έμειναν είναι ελάχιστοι και εάν κρίνουμε από την γενέτειρά μας το Μυρόφυλλο Τρικάλων και των γύρω χωριών ένθεν και ένθεν της κοίτης του Αχελώου είναι

¹⁵³ Βλ. Ιστοσελίδα :yraithros . gr.

εγκαταλειμμένη και υποβαθμισμένη από το πείσμα όλων όσων θέλουν την μη λειτουργία όλων των έργων της Εκτροπής του Αχελώου με ότι αυτή συνεπάγεται για την ανάπτυξη της περιοχής. Είναι εμφανής η κατάσταση εγκαταλείψεως ,από τα παράλληλα έργα που θα γινόταν ως συμπλήρωμα των κυρίων έργων τα οποία σταμάτησαν και στέρησαν την ανάπτυξη των χωριών της κοίτης του άνω ρου του Αχελώου . Εάν συνεχισθεί αυτή η κατάσταση, μετά από 10-15 χρόνια δεν θα έχει κανέναν μόνιμο κάτοικο εκεί που στην δεκαετία του 1960 ήταν γεμάτη από κατοίκους με δημοτικά σχολεία και στους οικισμούς των χωριών!.Μόνο τους καλοκαιρινούς μήνες¹⁵⁴ βλέπουμε μία τουριστική κίνηση στα χωριά¹⁵⁵ της κοίτης του Αχελώου λόγω των θρησκευτικών πανηγύρεων και όλων των εκδηλώσεων των συλλόγων κάθε χωριού που διαλαμβάνονται αυτή την περίοδο συνήθως. Μία άλλη μεριά τουριστικής ανάπτυξης είναι το μπάνιο- κολύμπι¹⁵⁶ στον Αχελώο κατά τους καλοκαιρινούς μήνες και τα RIVERPARTY¹⁵⁷.

Εικόνα 22. Δύσκολα μπορεί να πιστέψει κανείς ότι δεν πρόκειται για κάποιο εξωτικό νησί αλλά για τον ποταμό Αχελώο. Φωτογραφία: Ευγενική παραχώρηση από Αντώνη Κοσσυβάκη.

¹⁵⁴ Βλ. ιστοσελίδα parallaximag.gr « Μουσικά ταξίδια στην Κοιλάδα του Αχελώου » / 17-6-2019

¹⁵⁵ Βλ. Postedby« Σφύζουν από ζωή τα χωριά της κοιλάδας Αχελώου» 16-8-2019.

¹⁵⁶ Βλ. Ιστοσελίδα BLOG « Απολαμβάνοντας την παραλία των Τζουμέρκων » .

¹⁵⁷ Βλ. Κουτσίλας Βασίλ., «Ανακαλύπτοντας την άγνωστη κοιλάδα του Αχελώου»

Πώς θα σας φαινόταν αν σας έλεγε κάποιος ότι ο ποταμός Αχελώος, εκτός όλων των άλλων, σχηματίζει εκπληκτικές παραλίες στις οποίες μπορείτε να απολαύσετε το μπάνιο σας σαν να βρίσκεστε σε εξωτικό νησί;

Όσο και αν ακούγεται περίεργο, ο δεύτερος μεγαλύτερος σε μήκος ελληνικός ποταμός προσφέρει αυτή τη διαφορετική πρόταση για το καλοκαίρι (αδιάψευστος μάρτυρας οι φωτογραφίες) και χρόνο με το χρόνο προσελκύει όλο και περισσότερους επισκέπτες – όσους έχουν την τύχη να ανακαλύψουν αυτή την ιδιαίτερη και μοναδική πτυχή του.

Εικόνα 23. Η παραλία με τα καταγάλανα νερά από ψηλά. Φωτογραφία: Ευγενική παραχώρηση από Αντώνη Κοσσυβάκη.

Επισκεπτόμενος ο ταξιδιώτης την Κοιλάδα του Αχελώου, που είναι σφηνωμένη ανάμεσα στους νομούς Άρτας, Αιτωλοακαρνανίας, Ευρυτανίας και Καρδίτσας, σίγουρα θα εντυπωσιαστεί από τις απaráμιλλης ομορφιάς παραλίες με τα πεντακάθαρα νερά (πώς αλλιώς θα ήταν αφού έρχονται από τις απάτητες κορυφές της Πίνδου και των Αγράφων!) τα οποία τρέχουν πάνω σε άσπρα βότσαλα – εξ ου και η έτερη ονομασία του Αχελώου, «Ασπροπόταμος» (που χρησιμοποιείται κυρίως από τους ντόπιους).

Εκεί, στις παραλίες αυτές οι ντόπιοι, οι ξενιτεμένοι της περιοχής αλλά και οι τουρίστες απολαμβάνουν το μπάνιο τους τα καλοκαίρια, το ψάρεμα και γενικά ό,τι μπορεί να προσφέρει ένα ειδυλλιακό νησί – άλλωστε το σύνθημά τους είναι «το δικό μας νησί είναι ο Αχελώος». Και επειδή παρά την αίσθηση του νησιού που δίνεται απλόχερα, ο Αχελώος δεν παύει να είναι ποτάμι, οι νέοι που τον τιμούν με τις επισκέψεις τους διοργανώνουν εκπληκτικά «river party» υπό τους ήχους της «Μπάντας του Αχελώου» που συγκροτήθηκε μαζί με τα παιδιά των ξενιτεμένων – που έχουν βρει πλέον άλλον έναν λόγο να ισχυροποιήσουν τους δεσμούς τους με τον τόπο καταγωγής των γονιών τους.

**Εικόνα 24. Παιχνίδια στα γάργαρα νερά του Αχελώου.
Φωτογραφία: Ευγενική παραχώρηση από Αντώνη Κοσσυβάκη.**

Να σημειωθεί δε ότι η απόσταση των μικρών παραλιών του Αχελώου είναι περίπου 65 χιλιόμετρα από τις πόλεις της Άρτας, της Καρδίτσας, του Αγρινίου και του Καρπενησίου, αλλά το φυσικό κάλλος της διαδρομής, «εκμηδενίζει» τις αποστάσεις. Δεν είναι όμως μόνο ο Αχελώος και οι παραλίες του που προσδίδουν μια ιδιαίτερη ομορφιά στην περιοχή. Σαφώς και το ποτάμι αποτελεί το επίκεντρο του ενδιαφέροντος, σε μικρή ακτίνα όμως από αυτό υπάρχουν θρησκευτικά μνημεία, παραδοσιακοί οικισμοί και ιστορικές τοποθεσίες, όλα μέσα σε επιβλητικές βουνοπλαγιές γεμάτες έλατα, που αξίζει να γνωρίσει ο επισκέπτης, όχι μόνο το καλοκαίρι αλλά κάθε εποχή του χρόνου. Το χειμώνα δε, οι χιονισμένες βουνοκορφές δεν είναι υπερβολή να ειπωθεί ότι θυμίζουν Άλπεις.

Εικόνα 25. Νέοι της περιοχής, ξενιτεμένοι που έρχονται τα καλοκαίρια και απλοί τουρίστες κατακλύζουν τις παραλίες του Αχελώου. Φωτογραφία: Ευγενική παραχώρηση από Αντώνη Κοσσυβάκη.

Ουσιαστικά πρόκειται για περιοχές που προσφέρονται για εναλλακτικές ή ήπιες μορφές τουρισμού και τρόπους αναψυχής που συνδυάζουν τον τουρισμό υψηλής αισθητικής με την υπέροχη φύση.

Πέρα, όμως, από τη φυσική ομορφιά, η περιοχή παρουσιάζει έντονο πολιτιστικό και θρησκευτικό ενδιαφέρον. Είναι κάτι το μοναδικό να δει κανείς την «Περαταριά», το χειροκίνητο τελεφερίκ – βαγονάκι, το οποίο κινείται με τροχαλία πάνω σε χοντρό σύρμα. Χρησιμοποιείται από το 1960 και ενώνει τις όχθες του ποταμού Αχελώου στο σημείο εκείνο και ουσιαστικά το νομό Άρτας με το νομό Καρδίτσας.

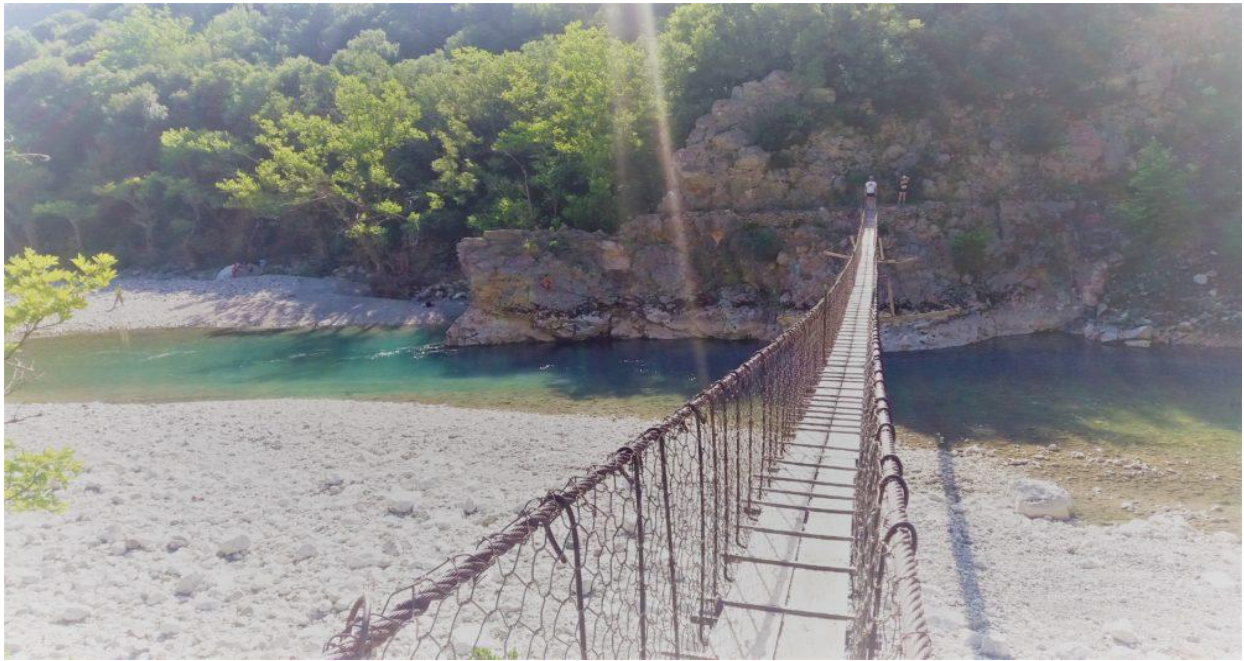

Εικόνα 26. Μπάντα του Αχελώου. Φωτογραφία: Ευγενική παραχώρηση από Αντώνη Κοσσυβάκη.

Η θρυλική πετρογέφυρα Κοράκου που η ιστορία, θέση και τεχνική κατασκευής της προκαλούν τον θαυμασμό και ενδιαφέρον για τον επισκέπτη παρατηρώντας τα απομεινάρια της αλλά και άλλα πέτρινα γιοφύρια όπως του Πετρωτού του Αυλακίου, της Τέμπλας, του Μανώλη.

Μεγάλο ενδιαφέρον επίσης παρουσιάζουν και η Ιερά Μονή Σέλτσου στις Πηγές, όπου το 1804 τριακόσια γυναικόπαιδα έπεσαν στον γκρεμό για να γλυτώσουν από τον Αλή Πασά, το Μοναστήρι της Παναγίας Μποτσιώτισσας στη Μεγαλόχαρη που εκεί ξεκίνησε η επανάσταση το 1854, τα μοναστήρια Βραγκιανών και Μεσοπύργου και πολλά ακόμα.

Απολαμβάνοντας την Παραλία των Τζουμέρκων στον άνω ρου του Αχελώου στο στον οικισμό Γκουλφάρι Μυροφύλλου Τρικάλων από όπου τα παρακάτω στιγμιότυπα .

Εικόνα 27.

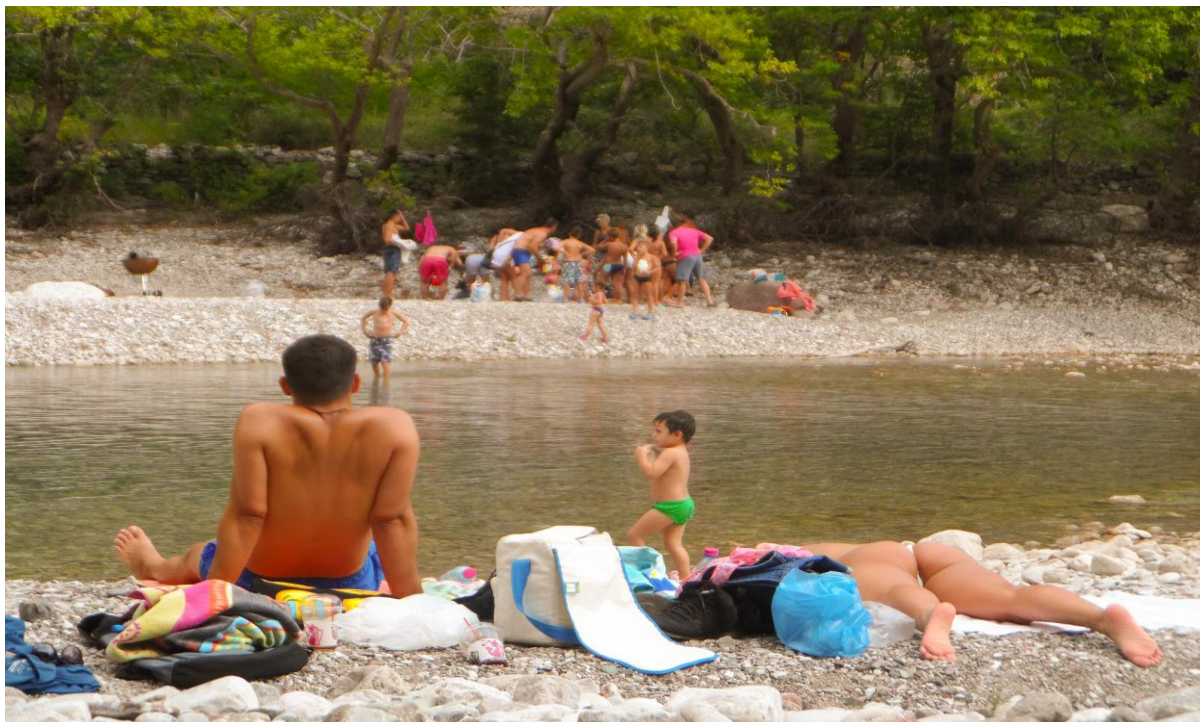
Εικόνα 28.

Εικόνα 29.

Εικόνα 30. Εικόνες 27 ως 30 είναι από την κοίτη του Αχελώου στη Γλύστρα και στο Γκουλφάρι συνοικισμούς του Μυροφύλλου Τρικάλων .Η παραλία αποτελείται από άσπρα βότσαλα (εξ ου και το δεύτερο όνομα του ποταμού “Ασπροπόταμος”) και ανάλογα με το τι επιθυμείτε μπορείτε να διαλέξετε την σκιερή πλευρά κάτω από τα πλατάνια ή την πιο ηλιόλουστη. Αποτελεί ιδανικό σημείο για μια μονοήμερη εκδρομή καθώς απέχει μόλις 30 λεπτά από το Βουργαρέλι και η γύρω περιοχή προσφέρει ενδιαφέροντα μνημεία που μπορείτε να επισκεφθείτε μετά το μπάνιο σας (όπως την Μονή Αγίου Γεωργίου Μυροφύλλου και το προστατευόμενο Καταφύγιο Άγριας Ζωής Πολυνερίου – Μυροφύλλου).

Εικόνα 31. (Πηγή : BLOG Απολαμβάνοντας την παραλία των Τζουμέρκων , στο Μυρόφυλλο Τρικάλων τον οικισμό Γκουλφάρι , με την κρεμαστή γέφυρα από την περίοδο του 1960. Σήμερα έχει καινούργια γέφυρα που συνδέεται με τον νομό Άρτας).

Μάλιστα έγιναν πολλές διαφημίσεις σε πολλές ιστοσελίδες με αναλυτικά προγράμματα εκδηλώσεων κατά μήκος της κοίτης του Αχελώου¹⁵⁸. Προσθέτουμε και την περιοχή της λίμνης του φράγματος Στράτου II όπως περιγράψαμε για τα δύο αυτά φράγματα, που οι κατασκευαστές παραχώρησαν για σχολή εκμαθήσεως θαλασσίου σκι.

δ) . Οι περιβαλλοντικές παραλήψεις στην λειτουργία των φραγμάτων.

Τέτοιες παραλήψεις έγιναν αλλού πολύ και αλλού λίγο και στις περιπτώσεις αυτές οι φωνές των αντιδρώντων εισακούστηκαν ως προς την συμμόρφωση και διάσωση μερικών μνημείων ή στο αντίστροφο όπου δεν ακούστηκαν η καταστροφή θα μας συνοδεύει στην ιστορία μας. Από τη επισήμανση που αναλυτικά έγινε κατά την περιγραφή των φραγμάτων μπορούμε εδώ επιγραμματικά να αναφέρουμε σχετικά. Στις περιβαλλοντικές μελέτες δεν έγιναν οι επισημάνσεις σωτηρίας μνημείων στις κατακλυσμένες περιοχές των φραγμάτων. Παράδειγμα χτυπητό στο φράγμα Κρεμαστών , στο σπουδαιότατο μεταβυζαντινό Ναό της κοιμήσεως Θεοτόκου Επισκοπής . Ο μικρός Ναός θα μπορούσε να μεταφερθεί σε κοντινό μέρος επάνω από τον χώρο κατακλυσμού . Θα αποτελούσε μνημείο τουριστικής ανάπτυξης όλης της περιοχής η διάσωσή του την οποία αθέτησαν οι υπεύθυνοι και θυσιάστηκε στο αλόγιστο κέρδος των χρημάτων της κατασκευής του φράγματος σε πλήρη αδιαφορία της ιστορίας του πολιτισμού. Αναντικατάστατη η απώλεια του μνημείου θα αποτελεί ορόσημο ανευθυνότητας των

¹⁵⁸ Βλ. ιστοσελίδα: Facebook «Σε παραλία μετατρέπεται ο Αχελώος τους καλοκαιρινούς μήνες » 11-8-2018. Και «Από το γεφύρι Αργιθέας και τα Βραγγιανά ξεκινάει το φετινό φεστιβάλ μουσικής στην Κοιλιάδα του Αχελώου»

υπευθύνων της συμφοράς. Στο ίδιο έργο ήταν η παράλειψη της συντηρήσεως περιβαλλοντικής μελέτης διάσωσης « της Γέφυρας του Μανώλη» που όπως περιγράψαμε στο ομώνυμο κεφάλαιο έστω και μισοβυθισμένο αποτελεί μνημείο πόλος έλξεως των επισκεπτών και τουριστικής ανάπτυξης σε συνδυασμό με άλλες επισκέψεις στον γύρω χώρο. Μία άλλη καλή προσπάθεια έγινε με περιβαλλοντική μελέτη στο φράγμα της Δαφνοζωνάρας όπως περιγράψαμε παραπάνω και διεσώθη το ιστορικό «γεφύρι στο Αυλάκι» του Αχελώου. Μία άλλη παράλειψη έγινε για την διάσωση της Ιστορικής Ιεράς Μονής Αγίου Γεωργίου Μυροφύλλου Τρικάλων του 12^{ου} αιώνας, που στην κατασκευή του φράγματος Συκιάς δεν περιελάμβανε καμία περιβαλλοντική μελέτη διάσωσή της . Έγινε αφορμή για αλυσιδωτές καταγγελίες ¹⁵⁹ από διάφορες οργανώσεις (και με το δίκαιό τους) και έγινε η τελική μελλοντική διάσωση της με την ακυρωτική απόφαση του έτους 2000 στο Συμβούλιο της Επικρατείας (Σ .τ. Ε.), όπως ανάφερα πιο πάνω . Αλλά και οι αρχαιολογικοί παραποτάμιοι χώροι έχουν τεράστιο ενδιαφέρον. Δεν έγιναν περιβαλλοντικές μελέτες ή μελέτες πλήρων ανασκαφών . Αναφέρω δειγματοληπτικά την Ακρόπολη των Αθαμάνων στη θέση « Διάσελο» Μυροφύλλου ή στην θέση «Βαργιάνια» Μυροφύλλου όπου υπάρχουν τα θεμέλια Ιερού Ναού του 3^{ου} αιώνας μ. Χ. με νεκροταφείο .¹⁶⁰ Η Ζ' εφορεία αρχαιοτήτων Τρικάλων έκανε επιλεκτικές γρήγορες ανασκαφές με ευρήματα νομισμάτων (μόνον σε μια τομή λίγων τετραγωνικών μέτρων) μαρμάρινων και χωματινών ειδωλίων καθώς πληροφόρησαν οι εκεί εργάτες Μυροφυλλίτες στις εργασίες ανασκαφών που φευγαλέα έγιναν. Από επίσημη ανακοίνωση της Εφορείας αρχαιοτήτων Τρικάλων καμία δημοσίευση , καμία πληροφορία τουλάχιστον από όσο γνωρίζουμε. Ας ελπίσουμε ότι για την λειτουργία του φράγματος Μεσοχώρας και της Εκτροπής του Αχελώου θα γίνουν ενδελεχείς περιβαλλοντικές μελέτες που θα έχουν ενσωματωθεί όπως οι αρμόδιοι αποφαίνονται στην πραγματοποίηση της κατασκευής όλων των έργων.

¹⁵⁹ Βλ Ευθυμιόπουλου Ηλία –Τσαντίλη Δήμου- Χατζημπήρου Κίμωνος, Η Δίκη του Αχελώου ,Αθήνα εκδόσεις Στοχαστής- Διεπιστημονικό Ινστιτούτο Περιβαλλοντικών Μελετών (ΔΙΠΕ) σλ. 89-91

¹⁶⁰ Βλ. εφημερίδα « ΤΟ ΜΥΡΟΦΥΛΛΟΝ» όργανον του συλλόγου των Αποδήμων Μυροφυλλιτών Τρικάλων , φ. 62 και φ 63 (1998)

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Μετά το πέρας αυτής της εργασίας νοιώθω πολύ ευχαριστημένος γιατί πρώτον έμαθα τόσα πολλά για αυτή την περίφημη ΕΚΤΡΟΠΗ ΤΟΥ ΑΧΕΛΩΟΥ , για την οποία άκουγα από τους γονείς μου να ομιλούν κάθε τόσο τι θα γίνει με τις αποζημιώσεις των πατρικών σπιτιών και της περιουσίας. Εκφράζω και από αυτή την θέση τις ολόθερμες ευχαριστίες μου στον σεβαστό μου καθηγητή που μου έδωσε την ευκαιρία αυτής της μελέτης του θέματος , το οποίο μου εμπλούτισε την γενική εικόνα για την αλήθεια των έργων στον ποταμό Αχελώο. Δεύτερον έμαθα τις λεπτομέρειες και τις επιστημονικά τεκμηριωμένες πράξεις αν θα «σωθεί ο Αϊ-Γιώργης, η Παναγία , οι Ταξιάρχες» - έτσι όπως εκφραζόμαστε στην τοπική λαλιά – το μοναστήρι ολόκληρο με τους τρεις ναούς του. Τρίτον τώρα πιο ώριμα και όχι συναισθηματικά μπορώ να εκφραστώ αν πρέπει να λειτουργήσουν όλα αυτά τα έργα για την τουριστική, περιβαλλοντική , οικονομική ανάπτυξη της περιοχής, τόσο της γενέθλιας Ασπροποταμίτικης μητέρας γης, όσο και της αιωνίου αναπαύσεως των παππούδων, γονέων, προσφιλών προσώπων αλλά και εμού του ιδίου στον τόπον αναπαύσεως του κοιμητηρίου , στον Άγιο Τρύφωνα που μένει εκτός κατάκλισης φράγματος. Τέταρτον ελπίζω με την μικρή μου προσφορά της εργασίας να προσθέσω και εγώ ένα κόκκο άμμου στο συνεκτικό υλικό του όλου γίνεσθαι της ιστορίας των φραγμάτων στον «θεό» ΑΧΕΛΩΟ που κάθε καλοκαίρι λούζομαι τα αθάνατα νερά του.

Βιβλιογραφία

Αγγελόπουλος Προκ. WWF- Ελλάς. « Η Εκτροπή του Αχελώου : Μία ιστορία σύμβολο της Μαυρογιαλούρειας αντίληψης για την ανάπτυξη»

Αντωνίου Σεραφεΐμ , Ταξιδεύοντας 1998 « Η δική μου Αμερική» τεύχ. 3 Απολλώνιος Ρόδιος «ΑΡΓΟΝΑΥΤΙΚΑ» Βιβλίο Δ΄ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΑΔΗ – ΑΘΗΝΑΙ

Αριστοτέλους Μετεωρολογικά , ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ (.....) έ.α.

Αρχεία ΔΕΗ. Φυλλάδιο : Υδροηλεκτρικός σταθμός Κρεμαστών .

Αρχεία ΔΕΗ. Φυλλάδιο : Υδάτινοι πόροι και περιβάλλον Θεσσαλίας (Υ.ΠΕ.ΘΕ.) Υδροηλεκτρικός σταθμός Κρεμαστών.

Αρχεία ΔΕΗ : « Υδροηλεκτρικά έργα Αχελώου » .

Αρχεία ΔΕΗ: Η Εκτροπή του Αχελώου στη Θεσσαλία . Μάρτιος 1987.

Αρχεία ΔΕΗ: ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΗΛΕΚΤΡΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΚΕΨΕ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ, ΥΠΕ ΜΕΣΟΧΩΡΑΣ, Σεπτέμβριος 2014.

Αλεξάκης Χριστόφ., Βραγγιανά Αγράφων και Ελληνομουσειόν 1990.

Αργυράκης Ιω., ΔΕΗ ΥΔΡΟΗΛΕΚΤΡΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ, ΤΕΧΝΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΕΛΛΑΔΟΣ φυλλάδιο ΔΕΗ: Φράγμα Καστρακίου.

Αργυράκης Ιω., Η Ηλεκτρική παραγωγή της ΔΕΗ-Α.Ε. , μια πολυδιάστατη δραστηριότητα , ΥΠΕ Μεσοχώρας, Οκτώβριος 2012.

Βασιλείου Παν., Η Επισκοπής Λιτζάς και Αγράφων επί τουρκοκρατίας . Αθήνα 1980.

Βασιλόπουλος Δαμασκηνός , Η Παναγία Επισκοπής Ευρυτανίας . Βυζαντινός Ναός της Επισκοπής Ευρυτανίας . Ναύπακτος 1995.

Βικιπαίδεια :Η Πηγή Μαρδάχας.

Βικιπαίδεια : « Υδάτινοι πόροι και Περιβάλλον Θεσσαλίας (Υ.ΠΕ.ΘΕ.)» .

Βικιπαίδεια: ΤΕΡΝΑ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ - ΕΤΑΙΡΕΙΑ.

Βικιπαίδεια: Ο Αχελώος ποταμός και τα φράγματά του (.....)

Γιαννούλης Νικ. , Το αρματολίκι του Ασπροποτάμου και Στουρναραίοι. Αθήναι 1981.
ΔΡΑΝΔΑΚΗ Εγκυκλοπαίδεια.

Ευθυμιόπουλος Ηλ. – Τσαντίλης Δήμος-Χατζημπίρος Κίμων , Η Δίκη του Αχελώου.
Αθήνα . Εκδόσεις Στοχαστής .

Εφημερίδα : « Το Μυρόφυλλον» του συλλόγου Αποδήμων Μυροφυλλιτών . Αθήναι.
Εφημερίδα: Τρίκη Press/ 2-9-2016.

Εφημερίδα : « ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ» Λάρισα /23-8-2016.

Εφημερίδα «ΝΕΟΣ ΑΓΩΝ» , Καρδίτσα /16-1-2020 . « Ο ρόλος της Αικατερίνης
Σακελλαροπούλου στην Εκτροπή του Αχελώου».

Εφημερίδα: « ΜΥΡΟΦΥΛΛΟΝ – ΠΟΛΥΝΕΡΙΟΝ – ΒΑΛΚΑΝΟΝ - ΜΟΣΧΟΦΥΤΟΝ -
ΓΛΥΣΤΡΑ – ΓΚΟΥΛΦΑΡΙΟΝ »Φ. 24 Θεσσαλονίκη 2019 .

Ευστρατιάδης Α. –Μαράσης Νικ. – Κουτσογιάννης Δημ. , « Υδροηλεκτρική ενέργεια και
ενεργειακό μείγμα» τομέας Υδάτινων πόρων και Περιβάλλοντος , Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο
2016-2018 .

Ηρόδοτος βιβλίο Β΄ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΕΛΛΗΝΩΝ (.....)

Hammond Νικ. , Ήπειρος τόμοι Α, Β, Γ, μετάφραση Ζιάγκα Αθήναι 1971.

Hammond Νικ. , Με τους Αντάρτες 1943-44. Αθήναι 1939 .

Hammond Νικ. , « Περί της Αρχαίας Ηπείρου « Ηπειρωτική εστία» 35(1953).

Θουκιδίδης Βιβλίο Β΄ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ (....) .

Ισμαηλίδου Έλλη , « Μία Ατλαντίδα στα βουνά της Ευρυτανίας», εφημερίδα «ΤΟ
ΒΗΜΑ» /28-1-2011 .

Ιστοσελίδα:Lakeplastira. Gr

Ιστοσελίδα: WWW.plastiras-lake .gr

Ιστοσελίδα :Facebook: «Σύλλογος γέφυρας Μανώλη» .

Ιστοσελίδα: CanoeKayakστην λίμνη Κρεμαστών.

Ιστοσελίδα : « Στενά Αγαλιανού : Το ισχυρό χαρτί του εναλλακτικού τουρισμού» .

Ιστοσελίδα : BlogParakamylioi .blogpost.gr

Ιστοσελίδα : Iaitoloakarnania.gr /2019/06

Ιστοσελίδα : protothema .grtovima.gr agrinio 16-1-2020 .

Ιστοσελίδα : Energypress « Κινήσεις από αυτοδιοίκηση και φορείς για να πάρει « πράσινο φως» το υδροηλεκτρικό στη Μεσοχώρα » 7-9-2016.

Ιστοσελίδα: Agriniosite 17-11-2017.

Ιστοσελίδα : WWW – Ελλάς : Αρχεία Υδατικών Θεμάτων : « Μία οικολογική ομάδα δηλώνει έτοιμη να κατεδαφίσει το έργο της Μεσοχώρας» .

Ιστοσελίδα : Paidis .com /16-1-2020 .

Ιστοσελίδα: www. Thessaliaeconomy .grblogediseis / 9-9-2019 .

Ιστοσελίδα: www . avgi . gr /17-1-2020.

Ιστοσελίδα : thessaliatnκαι Paidis .comΚΟΙΝΩΝΙΑ Ο /19-1-2020.

Ιστοσελίδα : yraithros . gr« Φράγμα Στράτου I και II» .

Ιστοσελίδα: paralaximag . gr«Μουσικά ταξίδια στην κοιλάδα του Αχελώου » 17-6-19 .

Ιστοσελίδα : Posteby« Σφύζουν από ζωή τα χωριά της κοιλάδας του Αχελώου » / 16-8-2019.

Ιστοσελίδα : BLOG« Απολαμβάνοντας την παραλία των Τζουμέρκων».

Ιστοσελίδα : Facebook«Σε παραλία μετατρέπεται ο Αχελώος Τους καλοκαιρινούς μήνες» / 11-8-2018 και « Από το γεφύρι της Αργιθέας και τα Βραγγιανά ξεκινάει το φετινό φεστιβάλ μουσικής στην κοιλάδα του Αχελώου» .

Καραμαγκάλης Γιάννης- Ταγκάρη Αλεξία, « Το φράγμα Μεσοχώρας» Ιστοσελίδα Facebook , Twitter , Φεβρουάριος 2017.

Κουσίλας Βασίλειος, Ανακαλύπτοντας την άγνωστη κοιλάδα του Αχελώου»

Ρεπορτάζ .Κοντές Πέτρος , « Το φράγμα της Μεσοχώρας ξανά στο προσκύνιο «εφημερίδα ,Η ΕΠΟΧΗ, (εβδομαδιαία πολιτική εφημερίδα . Για την κομμουνιστική ανανέωση για τον σοσιαλισμό) / 5-6-2017.

Κουτρομάνου – Καρυά Ιουλία , έγγραφο Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ. –Γ. Γ. Δ . Ε .- Ε -Υ- Δ –Ε . Αχελώου 11-1-1999 .

- Κουτσός Γ. , « Το φράγμα Μεσοχώρας» . εφημερίδα ΕΡΕΥΝΑ Τρικάλων 29-12-18
- Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο 1965 .
- Καρακίτσιος Ελευθ. , Το Πολυνέριον (Κωθώνη ή Κωθώνι) Τρικάλων , Θεσσαλονίκη 1999 .
- Καρακίτσιος Ελευθ. , Ιερά Μονή Αγίου Γεωργίου Μυροφύλλου Τρικάλων - Μυρόφυλλον (Μερόκοβον) Τρικάλων, Από προ Χριστού έως το 1900μ.Χ. Θεσσαλονίκη 1996 .
- Καρακίτσιος Ελευθ. « Ο πρώτος διάπλους του Αχελώου , από ξένους περιηγητές το 1961» περιοδικό ΘΕΣΣΑΛΙΚΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ (1987) Λάρισα .
- Κασσομούλης Νικ. , Ενθυμήματα Στρατιωτικά της Επανάστασεως των Ελλήνων (1821-1833) Γιάννη Βλαχογιάννη , Αθήναι 1939 .
- Λέφας Γ. « Το φράγμα στη Μεσοχώρα να λειτουργήσει» εφημερίδα ΜΟΣΧΟΦΥΤΙΚΑ ΝΕΑ , 2016.
- Λέρης Γ. , ΔΕΗ- Α.Ε. ,Διεύθυνση Παραγωγής Εκμετάλλευσης Υδροηλεκτρικών σταθμών , « πολλαπλή χρήση Υδροηλεκτρικών έργων.
- Μπουκουβάλας Ευριπίδης , Το αρματολίκι των Αγράφων : Μία χώρα ελεύθερη και ανεξάρτητη μέσα την απέραντη Οθωμανική αυτοκρατορία, Αθήνα 1980.
- Μασίκας Νικ. , « Ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και ορθολογική χρήση Ενεργειακών πόρων» - « Μικρά και μεγάλα έργα στην Αιτωλοακαρνανία» Ημερίδα / 25-9-2010 ΤΕΕ-Αιτωλοακαρνανίας , Αγρίνιο .
- Μπουργάνης Κων. , « Γλύστρα Γκαβαλλιώρα ή Καβαλλιώρα - Γλύστρα Αχελώος» εφημερίδα ΜΥΡΟΦΥΛΛΟΝ , ΠΟΛΥΝΕΡΙΟΝ (...).
- Νάντσου Θεοδότα , BLOGWWFΕλλάς « Η Εκτροπή του Αχελώου σε λαϊκά εικονογραφημένα» .
- Οβίδιος Βιβλίο Β΄ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ (...).
- Περιοδικό : Kanu – Sport 3(1962) Hannover Deutschland.
- Παλιούρας Αθαν . , Η Άγνωστη Βυζαντινή πόλη Αχελώος και Παπατρέχας Κ. , « Η Επισκοπή Αχελώου και η ομώνυμη πόλη» ΑΕΑΣ 1 Αθήνα 1978.
- Πάνος Βασίλειος, Ευγένιος Γιαννούλης ο Αιτωλός. Αθήνα 1980.
- Πέτρου Νικ. , Βιβλίο Αχελώος (φωτογραφία Γεωργίου Ρίζου) .

Παναγιωτάκης Ι . « Τον Ιούλιο του 2019 θα αρχίσει η έμφραξη του φράγματος Μεσοχώρας» Energypress / 2-8-2017 .

Σοφοκλής , Τραχινίαι ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ (..)

Σιδέρης Ιωάν. Ορθογραφικόν Λεξικόν Αθήναι .

Σιδέρης Ιωάν. Ορθογραφικον Λεξικόν LIDDELLH.- SCOTTR. Αθήναι.

Στεφανής Ιω. – Παπατριανταφύλλου Νίκη – Θεοδωρούδη, Ευγενίου Γιαννούλη του Αιτωλού Επιστολές . Θεσσαλονίκη 1992

Σιδέρη Ελένη, «Πολεοδομική εξέλιξη Δήμου Στράτου Αιτωλοακαρνανίας» Πτυχιακή , Σχολής Τεχνολογικών εφαρμογών (Σ. Τ. Ε. Φ.) τμήμα Δομικών Έργων . Αγρίνιο 2011.

Σύλλογος Προστασίας Περιβάλλοντος Ν. Πίνδου και Μνημείων Αχελώου : Ι.Μ. Αγίου Γεωργίου Μυροφύλλου Τρικάλων .

Σύλλογος Αποδήμων Μυροφυλλιτών Τρικάλων . Αθήνα

Στεφανάκος Δρ. , « Μικρό υδροηλεκτρικό έργο Δαφνοζωνάρα - Σανίδι στον ποταμό Αχελώο. Υπόδειγμα μικρού ΥΗ Ε στον κύριο ρου μεγάλου ποταμού . Περιβαλλοντικές και ενεργειακές παράμετροι» 1^{ov} ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΝ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΦΡΑΓΜΑΤΩΝ , ΤΕΕ, ΤΕΕ- τμήμα ΚΔΘ 13-15-Νοεμβρίου 2008 . Λάρισα.

Τσιάντας Παύλος , « Θέσεις και απόψεις Κατακλυζομένων κατοίκων Μεσοχώρας» Εφημερίδα ΜΥΡΟΦΥΛΛΟΝ , ΠΟΛΥΝΕΡΙΟΝ (...) 2018

Τσαντίρης Νικ. , Ο Βυθισμένος Ναός της Κοιμήσεως της Θεοτόκου Επισκοπής, στη Λίμνη των κρεμαστών , ΕΚΚΛΗΣΙΑ ONLINE .

Τανούσης Αθαν. , «Μεταναστευτικά ρεύματα της Ελλάδας και επιρροή αυτών στην οικονομία της Ελλάδας κατά τον 20^{ov} αιώνα» ΤΕΙ – Ηπείρου Ηγουμενίτσα 2018.

Φιλίππου Μαρία , « Η πραγματικότητα των έργων της Εκτροπής του Αχελώου : Τεχνική, οικονομική, περιβαλλοντική, νομική, πολιτική, αποτίμηση» Διπλωματική εργασία. Μέτσοβο 2015 .

Χατζηλάκος Γεωργ. , « Περιβαλλοντικές επιπτώσεις σε αναπτυσσόμενο παραγωγικό χώρο μετά την εκτέλεση εγγειοβελτιωτικών έργων –Περίπτωση της Θεσσαλίας « Πανελλήνιο Επιστημονικό Συνέδριο Προστασίας Περιβάλλοντος Και Γεωργική παραγωγή. Γεωτεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας Θεσσαλονίκη 1989 τόμος Β'.